کوردستان

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بڵاوی دەکاتەوە

www.kurdistanmedia.com

ژمارە ٨٩٢ | هەینی، ١٥ی خاکەلێوەی ١٤٠٤ _ ٤ی فێوریەی ٢٠٢٥

دابینکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فێدراڵدا

پەیامی سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکرات ڕوو بە لاوانی شوناس‌خواز:

کوردستانییانی هێژا!

کچان و کوڕانی بەهەست و کۆمەڵگەی خەباتگێڕی کوردستان!

ئێوەی ئازادیخواز، لە ماکۆوە هەتا ناوچەکانی باشووری زاگرۆس، بە پشتیوانیتان لە بانگەوازی ڕێکخراوە مەدەنییەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان سەبارەت بە نەورۆزی خاکیپۆشان؛ بە بەڕێوەبردنی چالاکانە و بەربڵاوی ڕێوڕەسمەکانی جێژنی سەری ساڵی نوێ و نەورۆزی کوردەواری، هاوخەباتییەکی بێوێنەتان لە خۆتان نواند.

سەرەڕای کەشی سەرکوت و بەربەستەکانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی، بەم کردەوە جەماوەرییەتان، پێگەیشتوویی سیاسی و وشیاری نەتەوەیی خۆتان سەلماندەوە و جارێکی دیکەش نیشانتان دا کە پێداگری و ئیرادەی یەکگرتووی نەتەوەی کورد لەپێناو ناسنامە و مافە نەتەوەییەکانی خۆی، سەرمایەیەکی گەورە و هێزێکی لەشکاننەهاتووە بەرانبەر بە دەسەڵاتی خۆسەپێن.

ئێمەش بە چاوی ڕێزەوە دەڕوانینە خۆڕاگری و هاوخەباتیتان؛ ژیانتان تەژی لە خۆشی و شادی بێت و یەکریزیتان هەر وا بەردەوام.

مستەفا هیجری

سکرتێری گشتیی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران

٦ی خاکەلێوەی ١٤٠٤ی هەتاوی

سکرتێری گشتیی حیزبی دێموکرات:

ناسنامەخوازی و یەکگرتوویی سەرمایەی هەرە گەورەی خەباتگێڕیمانە

ئەکتی ناشارستانییانەی پان‌تورکیستەکان لە ورمێ پیلانگێڕییەکی ڕێکخراو بوو

پەیامی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەبارەی هەرای پان‌تورکیست و هاندانی ناوەندە ئەمنیەتییەکانی کۆماری ئیسلامی بەدژی خەڵکی کورد لە شاری ورمێ

دوابەدوای ئەوەی ڕۆژی سێشەممە ٢٨ی ڕەشەمە، ڕێوڕەسمێکی بەشکۆی نەورۆزی بە بەشداریی زیاتر لە سەد هەزار کەس لە خەڵکی کورد لە شاری ورمێ و هەروەها ژمارەیەکی بەرچاوی تورکیش بەڕێوە چوو، کەمینەی پانتورکیست بە دنەدان و هاوکاریی ناوەندە ئەمنییەتییەکانی کۆماری ئیسلامی ڕۆژی شەممە ٢ی خاکەلێوە بۆ نیشاندانی ناڕەزایەتی بەرانبەر بە ڕێوڕەسمی نەورۆزیی کوردان، گۆپاڵ بەدەست خۆپێشاندانێکی توندیان بە دروشمی ناتەبا و دژ بە ڕوحی ژیانی ئاشتییانەی پێکەوەیی بەڕێوەبرد. ئەوان تەنانەت بەمەبەستی کەڵکاژۆوەرگرتن لە هەستی مەزهەبیی خەڵک و بڵاوکردنەوەی ڕق و قینی زیاتر دژ بە خەڵکی کورد لە بانگەوازێکی چەند ڕۆژ پێشتریاندا، ڕۆژی ٢١ی ڕەمەزانیان بەتایبەتی هەڵبژاردبوو کە هاوکاتە لەگەڵ شەهیدبوونی ئیمامی عەلی. بۆ ئەو مەبەستە تەنانەت خەڵکیان لە شارەکانی دیکەوە بە ئوتوبووس هێنابووە ورمێ.

بێگومان ئەم جۆرە هەڵسوکەوتە ناشارستانییانەی پانتورکیزم پیلانگێڕییەکی ڕێکخراوە و جگە لە ئاژاوەنانەوە و دووبەرەکی سازکردن لەنێوان هاونیشتمانییانی کورد و تورکی ئەو پارێزگایە کە پێشتریش ئەزموونی تاڵیان لەو بوارەدا هەبووە، هیچ قازانجێکی لێ ناکەوێتەوە و زەرەرمەندی سەرەکی تەنیا دوو گەلی کورد و تورکی ئەم پارێزگایەن.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران وێڕای مەحکوومکردنی ئەو جۆرە هەڵسوکەوتە هاوبەشەی پانتورکیست و ناوەندە ئەمنییەتییەکانی کۆماری ئیسلامی، داوا لە ڕووناکبیران، کەسایەتییەکان، و کۆمەڵگەی مەدەنیی تورکان دەکا هەڵوێستی شیاوی پێکەوەژیان و شارستانییانەیان هەبێ و ڕێگە نەدەن ئەو جۆرە جموجۆڵانە کێشە و ناکۆکی بخەنە نێوان هەر دوو گەلی تورک و کورد.

حیزبی دێموکراتی کوردستان لەو باوەڕەدایە، لەم سەردەمەدا کۆمەڵگەی کورد و تورک زیاتر لە هەموو کاتێک پێویستیان بە پێکەوەژیانی ئاشتییانە هەیە، ئەم دوو گەلە کە سەدان ساڵە پێکەوە لەم نیشتمانە دەژین و تەنانەت تێکەڵاوییەکی زۆری کۆمەڵایەتی و خزمایەتیشیان لە نێواندا هەیە، مافی خۆیانە و پێویستیشە کە زیاتر پەرە بە برایەتی و پێکەوەژیانی ئاشتییانەی خۆیان بدەن.

داوا لە کۆمەڵگەی مەدەنیی ژیر و وشیاری هەردوو گەلی کورد و تورک و کەسایەتییەکان، ڕووناکبیران و مامۆستایانی ئایینی ئەو پارێزگایەش دەکەین پێش بە هەرچەشنە هەوڵێکی ڕەگەزپەرستانەی لەم چەشنە بگرن و ئەوەی لە دەستیان دێ بۆ ڕوونکردنەوەی خەڵکی خۆیان و ئاشکراکردنی دەستی ناحەزان، درێغی نەکەن.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران

دەستەی کارگێڕی

٣ی خاکەلێوەی ١٤٠٤

◆ سەروتار

دوو ڕووی تەواوکەری پووڵێکی قەڵب

عەلی بداغی

لە ڕۆژە نەورۆزییەکانی سەرەتای ساڵدا ڤیدیۆیەکی ڕەزا پەهلەوی کوڕی دیکتاتۆری پێشووی ئێران لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکاندا وایراڵ بوو کە تێیدا باسی لەوە کرد "د. قاسملوو، لە یانەیەکی شەوانە بە ناوی مێکونووس لە بڕلین تێرۆر کرا". بێگومان ئەو قسەیە لە زاری ڕەزا پەهلەوی ئەگەر لەڕووی نەزانییەوە کرابێت گەمژەییەکی کارساتبارە. خۆ ئەگەر بە بەئانقەستیش وای دەربڕیبێ، پێشانی داوە وەک باوکە دیکتاتۆرەکەی چەندە لە بزووتنەوەی سیاسی و ڕزگاریخوازیی کورد و ڕێبەرانی کاریزماتیکی ئەم جووڵانەوەیە دەترسێ و قینلەزگانە بە مەبەستی -هەڵبەت بە خەیاڵی خاوی خۆی- لێدان لە کەسایەتیی ئەوان دەدوێ.

جارێ پێش هەر باسێک لەسەر ڕەزای پەهلەوی و جێگە و پێگەی لەنێو سیاسییە ئێرانییەکان و داهاتووی ئەم وڵاتەدا پێویستە بە جەنابیان بگوترێ کە:

یەکەم، د. عەبدوڵڕەحمان قاسملوو، ڕێبەری پێشووی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە شاری ڤییەن تێرۆر کرا، نەک بڕلین.

دووهەم، د. قاسملوو لەسەر مێزی وتوویژ بەهۆی دیپلۆمات تێرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامییەوە لەگەڵ دوو هاوڕێی کوردی دیکەی دەستڕێژیان لێ کرا و تێرۆر کران، نەک لە مێکونووس.

سێهەم، مێکونووس کە پەروەندەی تێرۆری د. سادق شەرەفکەندی، ڕێبەری پێشووی حیزبی دێموکرات لە دادگای بێرلینی ئاڵمانیش بەو ناوە ناوبانگی دەرکرد، ڕیستورانتێکی موعتەبەری ئێرانی-ئاڵمانی و شوێنی کۆبوونەوەی کەسایەتییە سیاسییەکانی دژبەری کۆماری ئیسلامیی ئێران بوو، نەک یانەی شەوانە شوێنی خۆشنشینیی هەمیشەیی جەنابیان و هاوڕێیانی نیزیکی و فەرخەگەلی کاربەدەستانی کۆماری ئیسلامیی ئێرانە! هەروەها لە ڕووداوی تێرۆری مێکونووسیشدا کە د. سادق شەرەفکەندی و دوو ئەندامی ڕێبەری و بەرپرسی حیزبی دێموکرات لە ئاڵمان و تێکۆشەری ناسراوی چەپ، نوردی دێهکوردی بەهۆی هێرشی تێرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامییەوە تێرۆر کران، کۆبوونەوەکە بە بەشداریی کۆمەڵێک کەسایەتیی سیاسیی دژبەری کۆماری ئیسلامی و بە مەبەستی پێکهێنانی یەکیەتییەکی سیاسی ئۆپۆزیسیۆن پێکهاتبوو، ئەو بابەتەی کە جەنابی ڕەزا پەهلەوی بەردەوام ئیدیعا دەکات هەوڵی بۆ دەدات، کەچی پێچەوانە هەمیشە هۆکاری سەرەکیی پێکنەهاتن و پەرتەوازەیی دژبەرانی کۆماری ئیسلامی بووە.

پاشان، ئەم دەربڕینەی ڕەزا پەهلەوی بۆ جارێکی دیکەش پێشانی دایەوە کە بەڕێزیان ئیدیعای گرتنەدەستی ....

درێژە بۆ لاپەڕەی ٢

فەلسەفەی دامەزراندنی «یەکیەتیی ژنانی دێموکرات» — شاروخ حەسەن‌زادە — ٤

چارەنووسی ئۆرمیە لەنێوان هاوکێشە نێوخۆیی و هەرێمییەکاند — محەممەدساڵح قادری — ٥

کام پەیام و هەڵوێست قازی محەممەدی کرد بە پێشەوا؟ — برایم لاجانی — ٧

هەگبەی شاخ و شۆڕش (شەهید بێجان عەلیزادە) — برایم چووکەڵی — ٨

خوێنمژ و بکوژ گەندەڵ و دز — باوان عەلیزادە — ١٠

کوردستان
• ژمارە ٨٩٢
١٥ی خاکەلێوەی ١٤٠٤ _ ٤ی ئاوریلی ٢٠٢٥

درێژەی

دوو ڕووی تەواوکەری پووڵێکی قەڵب

... جڵەوی دەسەڵاتی داهاتووی ئێرانی هەیە، هیچ جۆرە ناسین و ناسیارییەکی نە لە ئێران –وەک وڵاتی خۆی– و نە لە ڕێبەرانی سیاسیی دێموکراسیخواز و نە لە مێژووی خەباتی گەلان و هێزە سیاسییە دێموکرات و خەباتکارەکانی ئەم وڵاتە بەدژی کۆماری ئیسلامیی ئێران نییە! هاوکات جێی داخە ئەو کە خۆی بە ڕێبەرێکی ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامی وێنا دەکا، هەروەک چۆن پاش ئەوەی لە سۆنگەی مێدیا زەبەلاحەکانەوە سواری شەپۆلەکانی بزووتنەوەی ژینا (ژن، ژیان، ئازادی) بوو و بە چەواشەکاری و نەزانکاری و سیاسەت و هەڵوێستە کارەساتبارەکانی ئەو بزووتنەوەیەی تووشی نسکۆ کرد، دەریخستەوە کە ئێستاش کەمترین زانیاریی لەسەر ڕاستییەکانی کۆمەڵگەی سیاسیی، دۆخی کۆمەڵایەتی، بزووتنەوە سیاسی و مەدەنییەکانی ئەو وڵاتە نییە کە خۆی بۆ پاشایەتییەکەی داناوە! هەروەها ئەو کە خۆی بە میراتگری نیزامی پاشایەتی لە ئێراندا دەزانێ، نازانێ کە نەتەوەکانی ئێران و کۆمەڵگەی سیاسیی ئەم وڵاتە مادام جەنابیان خۆی لە هیچ کام لە تاوان و جینایەتەکانی باوکی بێبەری نەکردوە، ئەو وەک میراتگری نیزامێکی سیاسیی سەرەڕۆ، سەرکوتگەر، دیکتاتۆر و پێشێلکەری مافەکانی مرۆڤ دەزانن.

پێوەندیدار بەو ئاخاوتنەشی لەسەر د. قاسملوو، ناکرێ کەسێک کە خۆی بە دژبەری کۆماری ئیسلامی و ڕزگاریدەری ئێران دادەنێ، نەزانێ کە دیارترین کەسایەتییە کاریزماتیکەکانی ئۆپۆزیسیۆنی کۆماری ئیسلامی وەک د. عەبدولڕەحمان قاسملوو، چۆن و کەی و بە چ شێوەیەک بە دەستی جەلادەکانی کۆماری ئیسلامی تێرۆر کراوە، مەگەر ئەوەی ئەم دەربڕینە لەو ترس و فۆبیایەوە سەرچاوەی گرتبێ کە بە نیسبەت خەباتی دێموکراسیخوازی و هەمەلایەنە و هەردەم ڕوو لە گەشەی کورد و حیزبی دێموکرات لە ئێراندا هەیەتی.

ئەو کە یان لە ڕووی نەزانی و بێخەبەری لە ڕاستییەکانی کۆمەڵگەی کوردستان و ڕەوتی خەبات و بەرهەڵستکاریی نەتەوەکانی ئێران دژی کۆماری ئیسلامی، یان بە ئاگایی لە بێزاری و بێزراویی گەلانی ئێران لە نیزامی پاشایەتی بەمجۆرە باسی د. قاسملوو دەکا؛ وا باشترە چاوێک بە ڕێوڕەسمە نەورۆزییەکانی کوردستاندا بخشێنێ و گوێ بۆ بانگەواز و دروشمەکانی خەڵک بگرێ کە چۆن و بە چ شێوەیەک یاد و ناوی د. قاسملووی مەزن بەرز ڕادەگرن. جا لەو سیلەنیگایەشەوە سەیرێکی پێگەی سیاسیی خۆی و باب و باپیری لەنێو گەلانی ئێران و بزووتنەوەی دێموکراسیخوازیی ئەم وڵاتەدا بکات و هەڵیسەنگێنێ.

بە نیسبەت خوێندنەوە و هەڵوێستە سیاسییەکانی ڕەزا پەهلەوییش ڕوون و دیارە کە بزووتنەوەی سیاسیی کورد و حیزبی دێموکرات چۆن لە بەڕێزیان، دروشمی بێ کردەوە و نیزامی سیاسیی دڵخوازی ئەو بۆ داهاتووی ئێران دەڕوانێ و بە تەواوی ڕەتی دەکاتەوە.

بەڵام لە دەرەوەی سووکایەتیی ڕەزا پەهلەوی بە کورد و ڕێبەرانی کاریزماتیکی حیزبی دێموکرات وەک ڕێبەرایەتیی خەباتی سیاسی نەتەوەیی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و ماف و ئامانجەکانی ئەم نەتەوەیە، دەبێ پێداگری لەسەر ئەوە بکەینەوە کە ترسی ڕەزا پەهلەوی لە ناو و پێگەی کاریزمایەکی وەک د. قاسملوو و حیزبەکەی، حیزبی دێموکرات بێجێ و بێهۆ نییە. ناوی قاسملوو و ناسنامەی حیزبەکەی بریتییە کە مێژووی خەباتێکی ناسنامەخواز و لە هەمان کاتدا دژی سەرەڕۆیی پاشایەتی و ئیسلامی. بنەمای فکریی حیزبی دێموکرات و ڕێبەرانی ئەم حیزبە وەک پێشەوا قازی محەممەد کە لەلایەن محەممەدڕەزا پەهلەوی، باوکی ڕەزا پەهلەوییەوە لەدار درا و د. قاسملوو کە لەلایەن ڕێژیمی کۆماری ئیسلامیی ئێران –وەک میراتگرانی ناوەندگەرا و بەحەقی ڕێژیمی پەهلەوی–یەوە تێرۆر کرا؛ خەبات بۆ سەروەریخوازی، مافی وەکیەک، دێموکراسی و کەرامەتی مرۆییە کە بنەچەی پەهلەوی و کۆماری ئیسلامی لەگەڵی دژ و دوژمنی قەستەسەری ئەو بەها و بایەخانەن. لەخۆڕا نییە کە ڕەزا پەهلەوی ناتوانێ پێخۆشبوونی خۆی لە تێرۆری د. قاسملوو و تاوان و جینایەتەکانی کۆماری ئیسلامی بشارێتەوە و تەنانەت بە ناردنی پەیام بۆ ناوەندەکانی سەرکوتی وەک سپای پاسداران دڵدارییان لەگەڵ بکا و مانەوەی ئەو هێزەی لە هەر بارودۆخێکدا بۆ سەرکوتی ماف و ئازادییەکانی گەلانی نافارسی ئێران لە نانی شەو پێ واجبتر بێت؛ چونکی دەزانی نیزامی پەهلەویی پێشووی بنەماڵەکەی و کۆماری ئیسلامیی ئێستای ئێران دوو ڕووی تەواوکەری یەک دراون!

بە نیسبەت خوێندنەوە و هەڵوێستە سیاسییەکانی دیکەی ڕەزا پەهلەوییش ڕوونە کە بزووتنەوەی سیاسیی کورد و حیزبی دێموکرات چۆن لە جەنابیان، دروشمی بێکردەوە و نیزامی سیاسیی تاقیکراوەی پێشووی دڵخوازی ئەو بۆ داهاتووی ئێران دەڕوانێ و هەموو ئەوانەی لە مەیدانی خەباتی بەکردەوەدا ڕەت کردووەتەوە. بۆیە کوردگوتەنی بووکی دزێو لە تارای ناپرسن!

خەدیجە مەعزووری:

بەڵێن بێت هەتا ئاڵای کوردستان لەسەر دونده بەرزەکانی کوردستان نەشەکێنینەوە، لە خەبات و بەرخۆدان نەوەستین

(پەیامی ناوەندی کۆمەڵایەتیی حیزبی دێموکرات بەبۆنەی ڕۆژی شەهیدانی کوردستان)

بنەماڵەی سەربەرزی شەهیدان!
بنەماڵەی چاولەڕێی زیندانیان سیاسی و زیندانیە سیاسییە خۆڕاگرەکان!
خەڵکی بوێر و تینووی ئازادی کوردستان!
ژنان و لاوانی هەمیشە لە مەیدانی بەرخۆدان!

ئەمڕۆ ١٠ی خاکەلێوە، ڕۆژی شەهیدانی کوردستانە و ڕۆژێکی ناخۆشە لە دیرۆکی گەلی کورددا. ڕۆژی لە سێدارەدانی پێشەوای گەلی کورد قازی محەممەد و هاوڕێیانی لە لایەن ڕێژیمی نگریسی پەهلەوییە و هەروەها ڕۆژی بەرزراگرتنی یاد و بیرەوەری هەزاران شەهیدی ئەو نیشتمانەیە کە لەپێناو شوناس و هوییەتی گەلەکەیاندا لە لایەن ڕێژیمە سەرەڕۆکانی تارانەوە شەهید و تێرۆر کراون. لەم ڕۆژەدا، ڕۆژی ١٠ی خاکەلێوە سڵاو دەنێرین بۆ ڕەوانی پاکی پێشەوای نەمر سەر قاڵی شەهیدانی کۆمار و هاوڕێیانی و گشت شەهیدانی کوردستان. ئەمڕۆ بۆ وەفانواندن و ئەمەگناسی دەربڕین و ڕێزگرتن لە گەورەیی و بوێری شەهیدان بە سەردان لە گۆڵکۆی پیرۆز و بە گۆڵ ڕازاوەی شەهیدان و سەردان لە بنەماڵە و کەسوکاری شەهیدان یاد و ناویان بەرز ڕادەگرین، پەیمان و بەڵێنی لە گەڵ ڕوحیان نوێ دەکەینەوە و پەیمان دەبەستین تا گەیشتن بە ئاواتە وەدیهاتووەکانی گشت شەهیدە سەربەرزەکان بە تایبەت سێ شەهیدی ڕێبەر قازی، قاسملوو و شەرەفکەندی لە بەرخۆدان نەوەستین.

بنەماڵەی سەربەرزی شەهیدان!
خەڵکی وشیار و دەروەست و ناسنامەخوازی کوردستان!

دامەزراندنی کۆماری کوردستان لە مەهاباد لە لایەن پێشەوای نەمر و هاوڕێیانییەوە شایانی یادکردنەوە و چاوپێداخشاندنەوەیە. بە لە دایکبوونی کۆماری کوردستان وەک دەسەڵاتێکی مەزنی کوردی لە ناوچەیەکی نەریتی و عەشیرەیی و فیئۆدالی و لە وڵاتێکی دواکەوتووی وەک ئێران لە کات و ساتی ئەو سەردەمدا ڕووداوێکی نەتەنیا زۆر گرینگ و چارەنووسساز لە ژیانی کورددا بوو، بەڵکوو گەلێک دەسکەوت و ئاکامی باشی بۆ سەرجەم گەلی کورد و نەوەکانی داهاتوو لێ کەوتەوە. هەر چەند کۆماری کوردستان تەمەنی کەمتر لە ساڵێک بوو بەڵام کۆمار جێگە و پێگەیەکی شوێندانەری لە بزاڤی گەلی کورددا بە جێهێشت و چەسپاند، لە پاراستنی ئەمنییەتی خاکی کوردستان و پێکهێنانی سپای کوردستانەوە بگرە تا ناردنی لاوانی کورد بۆ خوێندن بۆ دەرەوەی وڵات و بەشداریدانی ژنان لە کاروباری سیاسی و کۆمەڵایەتی و گرینگیدان بە چاپەمەنی و دەرچوونی چەند گۆڤار و ڕۆژنامە و ڕادەربڕینی ئازاد لە نووسین و لە گوفتار و پاڵپشتی کردن لە شاعیران و نووسەران و کردنەوەی فەزایەکی دێمۆکراتیک لە کوردستان و زۆر شتی دیکەی لەو بابەتە هاتە ئاراوە. ئەو دەسکەوت و دەرەنجامانە نەتەنیا لە بیر نەکران بەڵکوو لە زەین و ڕوحی گەلی کورددا چەسپین و بوون بە تێشووی بە هێزی درێژەدان بە خەبات و بەرخۆدانی نەوەی داهاتوو لە کوردستان، کە هەر ئێستا بەرهەمەکەی، ئەو خەباتە بەردەوامەیە و بە ڕوونی دەیبینین خەڵک بە گشتی و کچان و کوڕانی ناسنامەخۆازی کوردستان لە هەر دەرفەت و بۆنەیەک کەڵک وەردەگرن بۆ ناساندن و بەرزڕاگرتنی زمان و فەرهەنگ و کەلتووری خۆیان و بەرزکردنەوەی زیاتری پرسی کورد لە ئاستی ئێران و لە ئاستی نێونەتەوەییدا.

خەڵکی بوێر و هەمیشە لە مەیدانی کوردستان!
لاوان و ژنانی پێشەنگی کوردستان!

لە کاتێکدا یادی ١٠ی خاکەلێوە ڕۆژی شەهیدانی کوردستان دەکەینەوە، ئێران بە گشتی و کوردستانی ڕۆژهەڵات بە تایبەتی بە دۆخێکی هەستیار دا تێدەپەڕێ. ڕێژیمی ئیسلامی ئێران چ لە ڕادەی دەرەوە و چ لە ڕادەی نێوخۆییدا لەگەڵ کۆمەڵێک قەیرانی ئابووری و سیاسیی قووڵ و کێشەکۆمەڵایەتییەکان و نارەزاییەتی خەڵک بەرەوڕوویە. لە ڕادەی نێوخۆییدا تا دێ نارەزاییەتیی و بێزاری لە ڕادەبەدەری چین و توێژە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵگا ڕوو لە هەڵکشانە و بارودۆخی ئابووری و ژیانی ئینسانیی مرۆڤەکان لەو پەری خراپی و شپرزەیی دایە و سفرەی ڕۆژانەیان بەتاڵە. بەو هۆیانەوە فەزای ئێران و بە تایبەت کوردستان بە تەواوی شڵەقاوە و کەشوهەوای ئەمنییەتیی و پۆلیسیی چڕ سەرانسەری ئێران و کوردستانی تەنیوە. وەک نموونە گرتن و دەستبەسەرکردن هەزاران چالاکی سیاسی و ئیعدامی٩٠٠ زیندانی لە ساڵی ١٤٠٣ و بە گشتی و ئیعدامی ژنان بە تایبەتی و دانی حوکمی قورس بۆ چالاکانی سیاسی و مەدەنی و فەرهەنگی ڕۆژ لەگەڵ ڕۆژ لە زیاد بوون دایە و دەرەتانی نەفەسکێشانیان لە خەلک زەوت کردوە. هەر بۆیە خەڵکی وەزاڵەهاتوو بە تایبەت لە ناوچەکانی کوردستان لە هەر دەرفەت و بۆنەیەک بە شکڵی و شێوەی جۆراوجۆر بۆ دەربڕینی نارەزایەتی دژی دەسەلاتداران و هەڵسوکەوتە نائینسانییەکانی هێزەکانی ڕێژیم کەڵک وەردەگرن.

لە بزووتنەوەی ژینا و دوای بزووتنەوەی ژینا شێوە و ڕوخساری بەربەرەکانی و بەرخۆدان و خەباتی خەڵک دژی دەسەلاتداران لە ئێران بە تایبەت لە کوردستان گۆڕا و لە شێوەی فۆرمی پێشوو هاتە دەر و کاناڵ و ڕێرەوێکی دیکەی لە بەربەرەکانی و بەرەنگاریی گرتۆتەبەر. خەڵکی کوردستان بە گشت چین و توێژییەوە بێ ترس بۆنە ئایینی و کولتووریی و نەتەوەییەکان دەقۆزێتەوە و لە یەک ڕێزی یەکگرتوودا بە گەرمی و بە ئاهەنگ و سروود و گۆرانی و هەڵپەکێ و گۆڤەند و ئاگرکردنەوە بە گژ دەسەلاتداراندا دەچێتەوە. زیاتر لە مانگێکە لە سەرانسەری کۆدستاندا کۆڕان و کچانی خاکیپۆش و جامانە دەمل و ژنانی هەوریپۆشی وڵات بە گەرموگوڕ ڕاگرتنی شار و گوندەکان بە شایی و گۆڤەند و بە سروود و سەمای جامانە و دروشمدانی ناسنامەخوازانە بەرەو پێلی نەورۆز و نۆێ بوونەوەی ساڵی٢٧٢٥ی کوردی چوون. ئەو خەبات و بەرخۆدانە زێرینەی لە ژێر ناوی خاکیپۆش و جامانەدەملان لە سەرانسەری کوردستان ئامانجی جوان و درەوشاوەی شوناسیخوازانەی خەڵکی لە ڕیزی یەکگرتوودا نیشان دا و هێندەی دیکە زەندەقی دەسەلاتدارانی برد و پێیان سەلما کە لە بەرانبەر هێزی هەراوی یەکگرتووی کۆمەڵانی خەڵکی خرۆشاوی کوردستان زەبوون و داماون.

بە سەرنجدان بەو بارودۆخە هەستیار و لەبارەی لە کوردستانی ڕۆژهەڵات هاتۆتە ئاراوە، پێماندەڵێ ئێمەی کورد بە تایبەت هێزەسیاسیی و کەسایەتییە سیاسییە نێوخۆ و دەرەوەی کوردستان و ئێران دەبێ زیاتر لە سەر هەست بین و لە ڕیزی یەکگرتوودا بۆ هەر هەنگاو و دەرفەتێک دێتە پێش ژێرانە بە قازانجی بزووتنەوە بیقۆزنەوە و پیلانەکانی نەیارانی کورد پووچەڵ بکەینەوە و ئیزن نەدەین دوژمنان بە پیلان و بەرنامەی جۆراوجۆر وەکوو قەزییەی ورمێ هەرای لێ سازکەن و یەکیەتیی و ڕێزی یەکگرتووی گەلان بە تایبەت گەلی کورد و تورک لە کوردستان کە ساڵانێکە بە هەستی برایەتی لە پەنا یەک دەژین لێک بترازێنێ و بە لاڕێیدا بەرێ.

خەڵکی ئازادیخواز و وەزاڵەهاتووی کوردستان!

خەڵکی کوردستان لە ژێر سایەی سیاسەتە ڕاست و دروستەکانی حیزبی دێمۆکراتی کوردستانی ئێران کە ٤٦ ساڵە بە کردەوە لە مەیدانی خەبات دان و لە گشت شێوەکانی خەبات بۆ گەیشتن بە ئازادی گەلی کورد کەڵکیان وەرگرتووە و لەو ڕێگایەدا بە هەزاران شەهیدیان داوە، دوای بزووتنەوەی ژینا کە فۆرمی خەبات و بەرخۆدان چووە قۆناغێکی نوێوە، ئەگەر بزووتنەوەکە لە سەر شەهید کردنی ژینا کچەکوردی سەقزی دەستیپێکرد، بەڵام سەنەدێکی قورسی لە ساڵانێک خەبات و خوێنی هەزاران شەهیدی کادر و پێشمەرگە و خەڵکی بێدیفاعی کورستانی لە پشت بوو. هەر بۆیە بەو پێشینە و دانی ئەو بەها عەزیمە کۆمەڵانی وشیار و ئاگای خەڵک هەموو ساڵێ بە بۆنەی جۆراوجۆر بە تایبەت ئەم ساڵ یەکدەنگ و یەکگرتووانە و بە هێزی لەبڕاننەهاتووی خۆیان هەیمەنەی کۆماری ئیسلامیان وەلەرزە خست و زیاتر لە لێواری ڕووخان نزیکیان کردەوە. خەڵک سوور و پێداگرن تا گەیشتن بە ئاوات و ئامانجی لەمێژینەی گەلی کورد و گشت شەهیدانی کوردستان و ئازادیی زیندانیانی سیاسی و بە چۆکداهێنانی کۆماری ئیسلامی لە خەبات و بەرخۆدان نەوەستین.

هاوڕێیانی خۆشەویست!

لە ڕۆژی ١٠ی خاکەلێوەدا عەهد و پەیمان لەگەڵ سەرقافلەی شەهیدان پێشەوا قازی نەمر و گشت ئەو شەهیدانەی لەپێناو ئازادی و ڕزگاری کوردستان خوێنیان ڕژایە سەر خاکی نیشتمان و بنەماڵە سەربەرزەکانیان نوی دەکەینەوە لە مەیدانی بەرخۆداندا دەمێنین و بەردەوام دەبین.

لەم ڕۆژەدا ڕۆژی شەهیدانی کوردستان دەست لە سەر سینگ و سەر لە پێناو ڕێز و حورمەت دەنێرین بۆ ڕووحی ئاسوودەی گشت شەهیدان، لە بەرانبەر ڕەوانی بێگەردیان و لە بەرانبەر سەری بەرزیان سەری ڕێز دادەنوێنین و بەڵێنیان پێ دەدەین تا ئاڵای کوردستان لە سەر دوندەبەرزەکانی کوردستان نەشەکێنینەوە و بووکی ئازادی لە باوەش نەگرین لە خەبات و بەرخۆدان نەوەستین.

سڵاو لە ڕوحی پاکی سەرقافلەی شەهیدان پێشەوای نەمر و هاوڕێیانی!
سڵاو لە شەهیدانی کوردستان!
سڵاو لە خەڵکی ئازادیخواز و خەڵکی بوێری کوردستان!
سڵاو لە بنەماڵەی سەربەرزی شەهیدان و زیندانیانی سیاسی!

١٠ی خاکەلێوەی ١٤٠٤ی هەتاوی
ناوەندی کۆمەڵایەتی

کوردستان
• ژمارە: ٨٩٢
١٥ی خاکەلێوەی ١٤٠٤ _ ٤ی ئاوریلی ٢٠٢٥

خالید عەزیزی:

کوردستان سەرەڕای میلیتاریزە بوونی نەورۆزی کردە دەرفەتی خۆدەرخستنەوە و مەیدانی داخوازی

(دەقی قسەکانی وتەبێژی حیزبی دێموکرات لە ڕێوڕەسمی نەورۆزیی واشنگتۆن)

خوشک و برایانی ئازیز!
میوانانی بەڕێز!
کچان و کوڕانی ڕازاوەی بەشدار لە ڕێوڕەسمی نەورۆزیی واشنگتۆن لە ئامریکا!

پڕ بەدڵ هەموو لایەکتان بەخێرهاتن دەکەم بۆ نەورۆزی ئەو ساڵ، نەورۆزە تایبەتەکەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان. هەر لێرەوە پیرۆزبایتان لێ دەکەم و لە دەنگی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانەوە بۆ ڕۆژهەڵاتی کوردستانیش دەنێرم، پیرۆزیان بێ. نەورۆزی ئەوساڵ لانیکەم لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان زۆر تایبەتی بوو، زۆر مانادار بوو، زۆر دەوڵەمەند بوو، و زۆر پەیامیشی تێدا بوو.

یەکەم، بەڕێوەچوونی ئەو نەورۆزە بەو تایبەتییەی بینیمان، بۆ ئێمەی دێموکرات، بۆ ڕۆژهەڵاتی کوردستان ئەو شوێنەی کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانی تێدا لە دایک بوو، بە تایبەت دوای یەکگرتنەوەی دێموکراتەکان و بەتایبەتیتر دوای کۆنگرەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران ئەرکی پتری بۆ دروست کردووین.

دووهەم، ئەم نەورۆزە تێکەڵ بوو بە ئاستێکی بەرزی شعووری نەتەوایەتی و تێگەیشتنی سیاسی بە بەراورد لەگەڵ زۆر شوێن لە شوێنەکانی ئێران، چونکە ئێرانییەکانیش وەکی ئێمە بەگشتی نەورۆزیان هەیە و جەژنی نەورۆز دەگرن، بەڵام بەشداریی ئەو ساڵی ڕۆژهەڵاتی کوردستان کردی بە مێژوو.

یەکێک لە تایبەتمەندییە بەرزەکانی نەورۆزی ئەمساڵ ئەوە بوو کە لەو شوێنەی کە حیزبی دێموکراتی لێ لە دایک بوو و حیزبایەتی کرد بە فەرهەنگ و خۆڕێکخستن و خۆسازماندان و تا ڕادەیەکی زۆر ڕەمزی مانەوەی حیزبی دێموکرات بووە لە هەشتا ساڵ خەبات و تێکۆشانیدا و لە ئاکامدا خەبات و تێکۆشان و جموجۆڵی مەدەنیی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی نەهادینە کرد؛ نەورۆز گرتنەکان و ڕێوڕەسمەکان لە زۆربەی شار و گوندەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی بە جۆرێک چووەتە قۆناغی خۆسازماندان و خۆڕێکخستن. زۆر پێش نەورۆز هەماهەنگی و هاوکاری و ئاگالێکبوون لێرە و لەوێ لەم شار و لەم گوند وەهای کرد کە زۆر بە بەرنامە ئەو ڕێوڕەسمانە بەڕێوە بچن. ئەو خۆسازماندان و خۆڕێکخستنە خاڵی لاوازی لایەنە ئێرانییەکانی موخالیفی کۆماری ئیسلامییە کە تا ئێستا تێیدا سەرکەوتوو نەبوون، بەڵام ئێمە نە تەنیا سیاسەتمان تا ڕادەیەکی زۆر سازمان دا و کردمان بە ڕێکخستن، بەڵکوو بە نهادینەکردنی خۆڕێکخستن لە بۆنە و نەریتە کولتوورییەکانیش کوردستان توانی چەند هەنگاوی دیکەش بچێتە پێشێ.

پەیامێکی دیکەی نەورۆزی ئەوساڵ ئەوە بوو لە کاتێکدا ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە لایەن کۆماری ئیسلامییەوە بە تەواوی ئەمنییەتی و میلیتاریزە کراوە و سەرباری دۆخ و ژیانێکی زۆر ناخۆش کە ئەو نیزامە سیاسییە بۆ خەڵکی پێکهێناوە، بەڵام دیسان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان نەورۆز کرا بە دەرفەتی خۆدەرخستن و مەیدانی داخوازی. جا ئەگەر وایە ئەو هەست بە بەرپرسایەتییە و هەروەها ئەو بڕیار و ئیرادەیە بۆ دیفاعکردن لە شوناسی نەتەوایەتی خۆمان لەپێناو جێبەجێکردنی ئەو خۆسازماندانە، پەیامێکی جیددی و باشی تێیدا هەیە بۆ هەموو ئەو لایەنە ئێرانیانەی کە ئێمە وەک حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لەگەڵیان ماندووین، قسە دەکەین کە چ بکەین لە ئێستا بۆ نەمانی ئەو نیزامە؟ و چۆن لە داهاتوودا ئەو ئێرانە ئیدارە بکەین و ڕێگاکەی چییە؟ ڕێگاکەی سازماندەیی و خۆڕێکخستنە،ڕێگاکەی ئەوە نییە تاکەکان لە ئێراندا خڕ ببنەوە بە بڵاوی و بە سەدان و بە هەزاران لەو پێناوەدا کار بکەن، ڕێگاکەی ئەوەیە بەرەو ئەو مەسیرە بڕۆن کە چۆن خۆیان بکەن بە حیزب. هەتا جۆراوجۆرییەکانی ئێرانی بە هەر بۆچوونێک کە هەیانە، حیزب و ڕێکخستنیان هەبێ، کاری ئێمەی کورد ئاسانتر دەبێت. ئەوکات دەزانین لەگەڵ کێ سەروکارمان هەیە و دەزانین کە بیر و بۆچوونەکانی کۆمەڵگەی ئێران چۆنن و لە شکڵی چ جۆرە حیزب و سازمانێکدا خۆ دەنوێنن. هیوادارم خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە ژن و بە پیاو بە کچ و کوڕ بە هەمووی ئەو جۆراوجۆری بەڵام یەکگرتوویی و بە تایبەت خاکی پۆشەکان تێبکۆشن ئەو ئەزموونەی خۆیان لەگەڵ بەشەکانی دیکەی خەڵکی ئێران هاوبەش بکەن و ئەم ئەزموونی خۆڕێکخستنە لە کوردستانەوە بۆ بەشەکانی دیکەی ئێران بگوازرێتەوە.

لە ئێستادا خەبات و تێکۆشانی ئێمە لە هەموو بوارەکانی سیاسی، فەرهەنگی و کۆمەڵایەتی بە تایبەت جموجۆڵی مەدەنی چووەتە قۆناغێکی زۆر باش و بەبایەخ. ئەوە ڕێک ئەوەیە کە حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران بە دوایدا دەڕوا. حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە ماوەی هەشتا ساڵ خەبات و تێکۆشانیدا سەرباری هەمووی ئەو قوربانییەی داویەتی و تەنانەت ڕێبەرانی هەرە ئاستبەرزیشی وەک پێشەوا قازی محەممەد، دوکتور قاسملوو و دوکتور شەرەفکەندی هەرسێکیان ئیعدام و تیرۆر کران، هەمووی ئەوە دەگەیەنێت کە شوێنی ئەو خەبات و تێکۆشانەی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران هەر ڕۆژهەڵاتی کوردستانە و هەمووی ئێمە چ، ئەوانەی لە وڵاتانی ئورووپایی و ئامریکا و ئۆسترالیا و کانادا و وڵاتانی دەرەوە کار و چالاکی دەکەین؛ چ ئەو جەمعەی بە تایبەتە لێرە ئەمن لە ئامریکا دەیانبینم هەمووی کاری ئێمە بۆ ئەوەیە چۆن ئەو جووڵانەوەیە لە نێوخۆی وڵات بەهێز بێت.

کۆماری ئیسلامی دەیان ساڵە لە کوردستان دەگرێ، دەکوژێ، تیرۆر دەکا و مووشەکمان تێدەگرێ و جۆرەها پیلانگێڕیی ئەمنیەتیی لەدژ کردووین، بەڵام لە نەورۆزی ئەمساڵدا خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان سەلماندیانەوە و نیشانیان دا کە ئەگەر دەیان کارەساتی دیکەش بە سەر ئەو حیزبە بێنن؛ ئەو خەڵکە کە پێگەی سەرەکیی حیزبی دێموکرایە بۆ خۆیان و بۆ ئەو حیزبە هەر لە مەیدانداان. بۆیە جارێکی دیکە پیرۆزباییان لێ دەکەینەوە و لەو مەیدانەدا شانازییان پێوە دەکەین.

پێوەندیدار بە نەورۆزی وەرمێ. ئەمساڵ بە تایبەت لە شاری وەرمێ ڕێوڕەسمیی نەورۆزیی کوردەکان بە بەشداریی ئاپۆرایەکی نیزیک بە سەد هەزار کەسی بەڕێوە چوو. دیارە کوردەکانی دانیشتووی وەرمێ داوایان لە تورکەکانیش کردبوو کە بەیەکەوە ئەو ڕێوڕەسمە بەڕێوە ببەن و ژمارەیەک لە تورکەکانیش وڵامی ئەو بانگهێشت و بانگەوازەیان بە بەشدارییان دابۆوە. بەڵام بەداخەوە چەند ڕۆژ دواتر هێندێک لایەن لەنێو تورکەکان بە جۆرێک جووڵانەوە کە گرژی و ئاڵۆزیی لێکەوتەوە. ڕاستییەکەی ئەوەیە کە پێوەندی مێژوویی ئێمە لەگەڵ تورکەکان لە وەرمێ و لە دەوروبەری ئەو ناوچەیە ئەمری واقع و ڕاستییە. ئێمە زۆر بەڵگەی پێشوومان هەیە کە بەپێی ئەو بەڵگەنامانە و بەپێی پێوەندیی سیاسی و مێژوویی پێشوومان کە بەیەکەوە بوومانە، ڕەعایەتی حاڵی یەکترمان کردوە. لانیکەم لە سەردەمی کۆماری کوردستان بە ڕێبەریی پێشەوا قازی محەممەد و کۆماری ئازەربایجان بە ڕێبەریی پیشەوەری کۆمەڵێک ڕێککەوتن و پەیماننامە لەنێوان ئێمە و تورکەکاندا هەبوو. ئەوکات لێکحاڵیبوون هەبوو.

بە دوای شۆڕشی ٥٧ی ئێرانیشدا زۆربەی زۆری تورک و کورد لەو شارانە کە هاوبەشن هەوڵیان داوە بەیەکەوە بە جۆرێک هەڵسوکەوت بکەن کە پەیوەندییە مێژوویی و فەرهەنگییەکانی خۆیان بپارێزن و بیانوو نەدەن خەڵکانێک بە تایبەت کاربەدەستانی ئەمنییەتی کۆماری ئیسلامی لەو شوێنانە کێشە دروست بکەن. ئێمە بۆ جارێکی دیکە تەئکید دەکەینەوە لە شاری وەرمێ کورد و تورک ژیانی پێکەویی و پێوەندیی لەمێژینەییان هەیە و سیاسەتی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێرانیش هەمیشە ئەوە بووە چۆن کۆمەگ بە باشتربوونی ئەو پێوەندییانە بکات. بۆ ئاگاداریی زۆرێک لەو تورکانە کە ئاشنان بە مێژووی حیزبی دێموکرات و جووڵانەوەی کوردستان بەشێکیان لە ڕیزەکانی حیزبی دێموکراتدا بوون و تەنانەت تا ئاستی ڕێبەرییش هاتوونە پێشێ. جا هیوادارم بە تایبەت لە وەرمێ کورد و تورکەکان بە دەرکی مێژوویی لە پێوەندییە مێژووییەکانی خۆیان و هەروەها بە سەرنجدان و بایەخدانان بۆ ئەو بەڵگانەی لە مێژووی پێوەندییەکانی ئەو دوو نەتەوەیەدا هەبووە و هەروەها لەوە گرنگتر بۆ بیرکردنەوە لە داهاتووی ئەمنییەتی و ژیانی هاوبەشی ئەو دوو نەتەوەیە لە وەرمێ ئیجازە بە کاربەدەستانی کۆماری ئیسلامی نەدەن بیانەوێ شاری وەرمێ نائارام بکەن و بەو جۆرە ئاژاوە و کێشەی تێیدا دروست بکەن.

پەیامی ئێمە بۆ چالاکانی مەدەنی لە ئازەربایجان بە تایبەت لە وەرمێ، ئەوەیە کە بە پێوەندییەکی باش لەگەڵ یەکتر بناغەی دۆستایەتیی هاوبەش نەهادینە بکەن بۆ ئەوەیکە لە داهاتوودا بیانوو نەدرێ بە کۆماری ئیسلامی. حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران پابەندە بەوە و بۆ ئەوە کار دەکا و پێبەندی دەروەستییەکانی خۆی تا ئەو جێی پەیوەندی بە کوردەوە هەیە، دەبێت.

هاوڕێیانی خۆشەویست!
خەڵکی تێکۆشەر و کوڕان و کچانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان!

بە نەورۆزی ئەو ساڵ پەیامێکی گەورەتان دا بە ئێمە. دوو ساڵ پێش ئێستا زۆرێک لە ئێوە لە "ئیلام"ەوە هەتا "کرماشان" و "وەرمێ" و "مەهاباد" و "سنە" پەیامتان دەنارد کە ڕیزەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران دەبێ یەک بگرنەوە. ئێمە پەیامەکەی ئێوەمان وەرگرت و ئەندامان و کادرەکانی حیزبی دێموکراتی کوردستان و حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران قۆڵیان لێ هەڵماڵی و ئەو یەکگرتنەوەیە کە یەکێک لە داوا سەرەکییەکانی ئێوە بوو، بەجێ گەیەندرا. داواکەی ئێوە زۆر بە ڕوونی و بە ئاشکرایی ئەوە بوو کە دەتانگوت دەبێ ئادرەسێک هەبێ، ئادرەسێکی بەهێز کە ئەو جووڵانەوەیە بەڕێوەبەرێ و پاش یەکگرتنەوە و بە تایبەت دوای کۆنگرە بەشداریی ئێوە لە ڕێوڕەسمەکانی نەورۆز بە شێوەیەکی بەربەرین لە هەموو شار و کوردستانی ئێران دەقیقەن ئەو ئادرەسە بوو کە حیزبەکەی ئێوە بە ئێوەی دا. لە تەنیشت ئەوەدا هیوادارین هەموو لایەکمان بەیەکەوە دەرسێکی دیکە لەوە وەربگرین ئەویش یەکڕیزییە. هەموو چین و توێژەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە هەموو جۆراوجۆرییە ئایینی و بۆچوون و هەموو جیاوازییەکان کە هەیانە، نەورۆز و بەشداریی هەموو لایەکی ئێوە ئەوەی نیشان دا کە ئێمە دەتوانین یەکڕیز و یەکگرتوو بین.

لە کۆتاییدا بۆ جارێکی دیکەش هیوادارم لە ساڵی تازەدا و بەپێی ئەو ئەرکە زۆری کەوتووەتە سەر شانی هەموومان، هەموو لایەکمان بەیەکەوە ئەو خەسارناسییە خۆماڵییەی بۆ بکەین بەو مانایە کە ساڵێکی دیکە لە نەورۆزدا چۆن بتوانین لەو ساڵیش بەرەوپێشتر بچین. دڵنیام حیزبەکەی ئێوە، حیزبی دێموکرات ئەو ئیستعداد و ئامادەییەی هەیە و هیوادارم هەموو لایەکمان بەیەکەوە ئەو وەزیفەیە بەجێ بگەیەنین.

جارێکی دیکەش نەورۆزی ئێوە و و نەورۆزی هەموو لایەکمان پیرۆز و ساڵی داهاتوو ساڵی خێر و خۆشی بۆ هەموو لایەکمان بێ.

لە ١٤٠٣ی هەتاویدا

دەسترێژ لە ١٢٤ کۆڵبەر و گیرانی ٥٨٤ چالاکی سیاسی و مەدەنیی کورد

چاونیوز/ لە ماوەی ساڵی ١٤٠٣ی هەتاویدا لانیکەم ١٢٤ کۆڵبەر و کاسبکاری کورد لە ناوچە سنوورییەکانی کوردستان کوژراون و بریندار بوون، ٥٨٤ چالاکی سیاسی و مەدەنی بە تۆمەتی هەوڵدان دژی ئەمنییەتی ئێران! گیراون و ١٢٦ بەندکراوی کوردییش لەدار دراون.

لە ماوەی سێ مانگی زستانی ١٤٠٣دا لانی کەم ١٢ کۆڵبەر و کاسبکاری ناوچە سنوورییەکانی کوردستان بوونەتە قوربانیی سیاسەتی پەرەنەسەندنی کوردستان لە ڕووی ئابووری و، ڕەفتاری دوژمنکارانەی کۆماری ئیسلامیی ئێران دەرحەق بە گەلی کورد. لەو ١٢ کۆڵبەر کاسبکارە ٥ کەسیان گیانیان لەدەست داوە و ٧ کۆڵبەریش بریندار بوون. بە سەرنجدان بەوەش کە لە سێ وەرزی بەهار، هاوین و پاییزیشدا ١١٢ کۆڵبەر و کاسبکاری ناوچە سنوورییەکان درابوونە بەر دەسترێژ، ژمارەی کۆڵبەرانی قوربانی لە ساڵی ١٤٠٣دا لانیکەم ١٢٤ کەس بووە کە ٤٨ کەسیان گیانیان لەدەست داوە و ٧٦ کۆڵبەریش بریندار بوون.

هەر لە ماوەی ئەو سێ مانگەی زستاندا لانیکەم ٢ کەس سەرەڕۆیانە لەلایەن هێزەکانی کۆماری ئیسلامییەوە دراونەتە بەر دەسترێژ و بەو هۆیەوە گیانیان لەدەست داوە کە بە کورتی ئاماژەیان پێ دەکەین:

– ڕۆژی دووشەممە ١٠ی بەفرانباری ١٤٠٣، کاسبکارێکی خەڵکی سەقز بە ناوی "عیرفان عیرفانی" ٣٢ ساڵە و کوڕی عەلی، لەلایەن هێزە ئینتزامییەکانەوە لە ڕێگای مەهاباد–میاندواو، بە هۆی تەقەی ڕاستەوخۆ کوژرا.

– محەممەد عەزیزییان، تەمەن ٣٤ ساڵ کە کاتژمێر ١١ی شەوی یەکشەممە ١٦ی بەفرانبار بە تەقەی هێزە چەکدارەکانی ڕێژیم لە بازارچەی سنوورییی پەرویزخان لە شاری قەسری شیرین کوژراوە

دەزگای قەزایی کۆماری ئیسلامی هەر لە ماوەی سێ مانگی زستانی ئەمساڵدا سزای ئێعدامی لەسەر ٣٥ بەندکراوی کورد جێبەجێ کردوە کە بەشی هەرە زۆریان بە تۆمەتی پێوەندیدار بە ماددەی هۆشبەر و کوشتنی بەئانقەست ئێعدام کراون. بە سەرنجدان بەوەش کە دەزگای دادی کۆماری ئیسلامی لە بەهاری ئەمساڵەوە هەتا کۆتایی پاییز ٩١ بەندکراوی کوردی ئێعدام کردبوو، ژمارەی بەندییە ئێعدامکراوە کوردەکان لە ساڵی ١٤٠٣دا لانیکەم ١٢٦ زیندانی بووە.

هەروەها ڕۆژی چوارشەممە ١٩ی بەفرانبار، ئەمیر ڕەئیسییان، پارێزەری پەخشان عەزیزی، بەندکراوی سیاسیی کوردی بەندکراو لە بەندیخانەی ئیڤین ڕایگەیاند حوکمی ئێعدامی پەخشان لەلایەن لقی ٣٩ی دیوانی باڵای ئێرانەوە پشتڕاست کراوەتەوە لە حاڵەتێکی دیکەشدا ئەنوەر چالشی، بەندکراوی سیاسیی کوردی تووشبوو بە نەخۆشیی شێرپەنجە ڕۆژی چوارشەممە یەکی ڕەشەمەی ١٤٠٣، لە نەخۆشخانەی "خومەینی"ی وەرمێ لەسۆنگەی پێرانەگەیشتنی پزیشکی گیانی لەدەست دا.

لە ماوەی سێ مانگی زستانی ئەمساڵدا ئەوەندەی سەرچاوەکانی هەواڵ پشتڕاستیان کردۆتەوە و دەستیان بە زانیارییەکان ڕاگەیشتووە، ٢٤٦ چالاک و هەڵسووری سیاسی و مەدەنی لە کوردستان بە تۆمەتی چالاکیی سیاسی و لایەنگری لە حیزبە سیاسییەکانی ڕۆژهەڵات دەسبەسەر و زیندانی کراون. لەو ٢٤٦ کەسە بەشێکیان دوای لێکۆڵینەوە سەرەتاییەکان تا دادگاییکرانیان بە دانانی بارمتە بە شێوەی کاتی ئازاد کراون و ٣٦ کەسیان دوای دادگاییکردن سزای لە ٣ مانگ زیندان هەتا ١٥ ساڵ بەندکرانیاندا بەسەردا سەپاوە. هاوکات بەندکراوێکی سیاسیی کورد (پێژمان سوڵتانی) لە دەسبەسەرکراوانی بزووتنەوەی ژن، ژیان ئازادی لە بۆکان حوکمی ئێعدامی بەسەردا سەپاوە و حوکمی ئێعدامی ٢ بەندکراوێکی کوردیش –وریشە مرادی و پەخشان عەزیزی– لە دیوانی بەرزی وڵاتدا پشتڕاست کراونەتەوە. ئەو ٣٦ بەندکراوەش لە دادگاییکردنێکی ناعادڵانەدا سزای زیندانیان بەسەردا سەپاوە و سەرجەم ٨٧ ساڵ بەندکرانیان بۆ بڕاوەتەوە.

جێی باسە کە ناوەندە ئەمنیەتییەکانی ڕێژیم لە وەرزی بەهاردا ١٨٨ کەس، وەرزی هاوین ٧٣ کەس و لە وەرزی پاییزدا ٧٧ کەسیان دەسبەسەر کردبوو، ژمارەی ئەو چالاکە سیاسی و مەدنییە کوردانەی لە ماوەی ساڵی ١٤٠٣ی هەتاویدا دەسبەسەر کراون، ٥٨٤ کەس بووە.

هەر لە ماوەی سێ مانگی زستانی لانیکەم ٦ کەس بەهۆی تەقینەوەی مین بریندار بوون کە ناوەندی مافی مرۆڤ بۆ ڕۆژهەڵاتی کوردستان شوناسی ٢ لەوانی ئاشکرا کردوە. ئاماری قوربانییانی تەقینەوەی مین لە بەهارە هەتا کۆتایی پاییز ١٥ کەس بووە و بەو پێیە لە ساڵی ١٤٠٣دا لانیکەم ٢١ کە بەهۆی تەقینەوەی مین کوژراون یان بریندار بوون

کوردستان
• ژمارە ٨٩٢
١٥ی خاکەلێوەی ١٤٠٤ _ ٤ی ئاوریلی ٢٠٢٥

ڕێژیم لە بەردەم پێمل‌بوون یا ئامانج‌بووندا

هەردی سەلیمی

ماوەیەکی کورت بەدوای هاتنەوە سەرکاری "دۆناڵد ترامپ" لە ئەمریکا، وەک چاوەڕوان دەکرا بەشێک لە سیاسەت و بەرنامە و سەرنجەکانی دەوڵەتی ئەمریکا چڕ کراونەتەوە سەر ئێران و کۆماری ئیسلامی وەک دەسەڵاتداری ئێران. دۆخ و هەلومەرجی سیاسی و ئابووری و کۆمەڵایەتیی ئێران لە چاو خولی پێشووی سەرۆککۆماریی ترامپ گۆڕانی زۆری بەسەردا هاتوە. لەم ماوەیەدا کۆماری ئیسلامی شایەدی گەورەترین ناڕەزایەتیی جەماوەری بەدژی دەسەڵاتەکەی بووە، لە ڕووی ئابوورییەوە بە تەواوی تێک تەپاوە و تووشی قەیرانێکی ئەوسەر نادیار بووە، خەڵکی ئێران ڕۆژانە و بەردەوام ناڕازین. پێشتر گەر کەسێکی وەک "جەوادی زەریف" دەیگوت: "خەڵکی ئێران خۆیان هەڵیانبژاردووە ژیانیان بەم جۆرە بێت" کە زۆر ناڕاستە ئەم قسەیە، بەڵام گەر ئەو قسەیەش بە شێوەیەکی زۆر کاتی بە بنەما وەربگرین، هەر ئەوە خەڵکە ئێستا نایانەوێ وا بژین و ئەمەشیان نەتەنیا نیشان داوە بەڵکوو سەلماندووشیانە.

بەرنامەی ناوکیی ئێران کە لە سەردەمی دەسەڵاتی پەهلەوییەوە هەوڵی بۆ دراوە، هەتا ئێستا بچووکترین قازانجی بە خەڵک نەگەیاندوە کە هیچ، هەر باری سەرێشە و گرانی و قاتوقڕی و زیانیش بووە. سیاسەتی هەناردەی ئایدۆلۆژیی دژە ئەویدی و بشێوێنەوەی کۆماری ئیسلامی نەتەنیا هیچ سوودێکی نەبووە، بەڵکوو هێزی مرۆیی ئەو وڵاتە و سامانی ئەو وڵاتە و ئێعتباری ئەو وڵاتەی بەفیڕۆ داوە و هەمووی هەر زەرەر بووە. لە ماوەی ئەم دوو ساڵەدا ئەم بەشە زیانی بە خودی کۆماری ئیسلامییش گەیاندوە، شکستی پرۆکسییەکانی لە ناوچەدا باڵی درێژی تێرۆر و نائەمن‌کردن و گێرەشێوێنیی کۆماری ئیسلامی قرتاوە، یان هەر نەبێ لە گەچ گیراوە؛ ئەم کارتی گوشارەشی چووە. هەر لەم بارەوە فەرماندەیەکی سپای پاسداران لە دەنگووڕەنگی کۆماری ئیسلامی دەرکەوت و دانی بەوەدا نا کە چیی تر لە ڕێگەی حیزبوڵڵاوە ناتوانن هەڕەشە لە ئیسرائیل بکەن.

ئەوسا واتە ساڵی ٩٨ی هەتاوی کە دۆلارێک بە سێزدە هەزار تمەن بوو و "شینزۆ ئابێ"ی سەرۆکوەزیرانی ئەوکاتی ژاپۆن دەیهەویست بکەوێتە نێوان ئەمریکا و کۆماری ئیسلامی، "عەلی خامنەیی" بە خۆبەزلزانییەوە گوتی: "ترامپ لەو ئاستەدا نابینم، قسەیەکم بۆی هەبێ." بەڵام ئێستا دەستەوداوێنی دیپلۆماتکارێکی پلەخواری وڵاتی عوممان دەبن نامەیان بۆ بگەیەنەتە دەست ئەمریکاییەکان و هەروەها دۆلارێکیشیان بە یەک میلیۆن ڕیاڵ بۆ ناکڕدرێ!

داواکارییەکانی ئەمریکا جیاوازتر و زیاترە، ئێستا تەنیا کێشەی بەرنامەی ناوکیی کۆماری ئیسلامی نییە، بەپێی ئەو خاڵانەی وا لە نامەکەدا بڵاو بوونەتەوە هەم لابردن و نەهێشتنی بەرنامەکەی ئامانجە و هەمیش دەستهەڵگرتن لە یارمەتیی پرۆکسییەکان و هەڵوەشاندنەوەیان و هەروەها سنووردارکردنی سیاسەتی ئاژاوەگێڕانەی کۆماری ئیسلامی لە ناوچەکەدا، بۆ ئەم بڕیارە گرنگ و حەیاتییەش تەنیا دوو مانگی دیاری کردووە و دەبێ کۆماری ئیسلامی لەم ماوە زەمەنییەدا خۆی ساغ بکاتەوە کە ئایا پاشەکشێ دەکات و پێمل دەبێت، یان هێرشی نیزامی بە گیان دەکڕێت؟ لەمەدا موختارە کامیان هەڵبژێرێت!

کۆماری ئیسلامی لە ئێستادا پاشەکشێی پێوە دیارە و دەیهەوێ ناڕاستەوخۆ بە نێونجی‌گەریی لایەنێک بکەوێتە وتووێژەوە لەگەڵ ئەمریکا، ئەم کارەش ڕەنگە بۆ ئەوە بکات کە بیهەوێ خاڵەکانی جێی وتووێژ و مشتومڕ کەم و بەرتەسک بکاتەوە، بەڵام ئەمە لایەکی بابەتەکەیە و لایەکی تری کە ئەزقەزا گرنگتریشە بەندە بە بڕیاری ئەمریکاوە، نەک ویستی کۆماری ئیسلامی، دەبێ بزانین ئایا ئەمریکا بە وتووێژی ناڕاستەوخۆ ڕازی دەبێ یان نا، گەر ڕازییش بێت میکانیزمەکانی چۆن دەبن؟ هەرچەند دەسەڵاتدارانی کۆماری ئیسلامی لە سەرۆکی مەجلیسەوە هەتا وەزیری دەرەوە باسیان لەوە کرد کە ناچنە ژێر باری هەڕەشە و گوڕەشەوە و تەنانەت بە هەڕەشەی پێچەوانە وەڵامیان دایەوە. کە دەرخەری جۆرێک کایەی سیاسی و هەروەها ناهاواهەنگییانە لەم پرسەدا، بەڵام نیشانەکان دەرخەری ئەوەن کۆماری ئیسلامی بەدوای دۆزینەوەی ڕێگەیەک بۆ وتووێژکردن دەگەڕێ، دوێنێ ئێوارەش ترامپ دیسان سیاسەتی تێکەڵ بە ئامۆژگاری و زەبروزەنگی هاوکاتی خۆی دووبارە کردەوە و وتی گەر کۆماری ئیسلامی نەسازێ زۆر زۆر گران لەسەری دەکەوێ.

وەک لە سەرەتادا گوترا دۆخی سیاسی، ناوچەیی و ئابووریی کۆماری ئیسلامی دۆخێکی زۆر ناجێگیر و قەیراناوییە ناڕەزایەتییەکان بەدژی ئەم ڕێژیمە لە نێوخۆ و دەرەوە بەردەوامە، تەنانەت لەنێو دەسەڵاتدارانیشدا دوو وێژمانی جیاواز هەیە، ئەوەی گرنگە کۆماری ئیسلامی زیاتر لە هەمووان ئاگاداری ئەو ڕاستییەیە کە کارتی فشارەکانی لێ خەرج بووە و دەبێ بیر لە بڕیارێکی چارەنووس‌ساز بکاتەوە؛ ساڵی ١٤٠٤ ساڵێکی ئاسان نییە بۆ کۆماری ئیسلامی، دەبێ چاوەڕوانی ڕۆژانی سەخت بێت.

فەلسەفەی دامەزراندنی "یەکیەتیی ژنانی دێموکرات" لە تێڕوانینی پێشەوا قازی محەممەد، سەرۆک‌کۆماری کوردستاندا

شاروخ حەسەن‌زادە

دامەزراندنی " یەکیەتیی ژنانی دێموکرات" کەمتر لە دوو مانگ دوای ڕاگەیاندنی کۆماری کوردستان (٢٤ی ڕەشەمەی ١٣٢٤ی هەتاوی) نەک تەنیا هەنگاوێکی سیاسیی ساکار نەبوو، بەڵکوو ڕەگ و ڕیشەی لە قووڵایی باوەڕە کولتووری، مێژوویی و فەلسەفییەکانی ئەو سەردەمەدا هەبووە. لەم نووسینەدا، لە سێ ڕوانگەوە ١. سیاسی ٢. فۆلکلۆریک (ئەدەبیاتی زارەکی) و ٣. فەزای فکری–فەلسەفیی زاڵ بەسەر ئەو سەردەمەدا، هەوڵ دەدەم بۆ تێگەیشتنێکی ڕاستەقینەتر لە کاریگەری و هۆکارەکانی دامەزراندنی ئەم یەکیەتییە و گرنگییەکەی لە تێڕوانینی قازی محەممەد، سەرۆک کۆماری کوردستان بدوێم.

دامەزراندنی یەکیەتییەکان و ڕێکخراوەکان، نەریتێکی باو لەنێو حیزبە چەپ و سۆسیالیستییەکان بوو کە لەو سەردەمەدا لە ئێران و کوردستاندا کاریگەرییان هەبووە. نزیکەی چوار ساڵ پێش دامەزراندنی کۆماری کوردستان (٢ی ڕێبەندانی ١٣٢٤) حکوومەتی پاشایەتیی ئێران بەبێ هیچ بەرگرییەک کەوتە ژێر دەستی هێزەکانی هاوپەیمانان (سۆڤیەت و بەریتانیا) و دەسەڵاتی سیاسی لە تاران بە لابردنی ڕەزا شا ڕووخا. لەو کاتەدا، کاریگەریی بیرۆکە چەپە سۆسیالیستییەکان بەتایبەت دوای شۆڕشی ئۆکتۆبەری ١٩١٧، لە ڕێگەی سۆڤییەتەوە بە هاتنی سوپای سوور لە ناوچەکانی باکووری ئێرانەوە بەسەر کوردستاندا زیاتر بڵاو بۆوە و پەرەی سەند. لەلایەکی ترەوە، نەریتی ڕێکخستنی ژنان لە بزووتنەوە چەپەکاندا، بەتایبەتی تێوریی چینایەتی لە بیرۆکەکانی "کارڵ مارکس" کە بنەمای پرەنسیپە فکرییەکانی حیزب و ڕەوتە چەپەکان بوو، ڕەگی داکوتبوو. لە ڕاستیدا تایبەتمەندییە جیاکەرەوەکانی تێوریی مارکس بریتی بوون لە چەمکی چینەکانی کۆمەڵگە بە لەبەرچاوگرتنی سیستەمی بەرهەمهێنان و گریمانەی گۆڕانی کۆمەڵایەتی لە ڕێگەی خەباتی چینایەتییەوە کە دەبوو بگاتە نموونەیەکی نوێی کۆمەڵگەی بێ چین. مارکس، ئازادیی ژنانی بە بەشێکی دانەبڕاو لە ئامانجەکانی خەباتی چینایەتی دەزانی. ئەو لە دەستنووسە فەلسەفییەکانی ساڵی ١٨٤٤دا بە شێوازی جیاواز ئاماژە بە هەڵسوکەوتی "بنیام" (بوونەوەری مرۆیی) لەگەڵ پیاوان و ژناندا دەکات و دەڵێت؛ گەشەسەندنی ئێمە بە جۆرێک دەکرێ بەپێی شێوازی هەڵسوکەوتمان لەگەڵ ژنان هەڵبسەنگێندرێت و دەبێت ئەم ئاکارە یەکسان و هاوتەریب بێ لەگەڵ شێوازی ڕوانیمان بۆ پیاوان.

لەنێو قووڵایی ئەم ڕوانگە سیاسی و ئابوورییانەدا بوو یەکەم ڕێوڕەسمی ڕۆژی جیهانیی ژن لە ساڵی ١٩١٠ بە هەوڵی "کلارا زێتکین"، چالاکی سۆسیالیستی ئەڵمانی بەڕێوە چوو. تەنانەت کەسایەتییە کاریگەرەکانی تری ژن وەک "ڕۆزا لوکزامبورگ" وەک سەرکردەی ڕەوتە چەپە سیاسییەکان لە ئورووپا لە بەردەوامی ئەم نەریتە فکرییەدا ڕۆڵی سەرەکییان گێڕا و کاریگەرییەکەی لە بەفەرمی‌ناسینی مافی دەنگدان دوای شۆڕشی کۆمۆنیستیی ١٩١٧ گەیشتە لوتکە.

قازی محەممەد، سەرۆک کۆماری کوردستان بە تێگەیشتنێکی ورد لەم فەزا سیاسییە و بە ئیلهام‌وەرگرتن لە نەریتە فکرییە سۆسیالیستییەکان، لە گرنگیی ڕێکخستنی ژنان لە بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد تێگەیشتبوو. ناوبراو بەم ڕاستییە گەیشتبوو کە ژنان نیوەی کۆمەڵگە پێکدەهێنن و بەشدارییان لە بوارەکانی سیاسی، پەروەردەیی، کۆمەڵایەتی و کولتوورییدا بۆ سەرکەوتنی بزووتنەوە مافخوازانەی کورد پێویستە. ئەم تێگەیشتنە لە پەیوەندی لەگەڵ کەسایەتییە ئاوانگارد و پێشەنگ لە بزووتنەوەی ژنانی کورد لە بەشەکانی دیکەش، وەک "حەپسەخانی نەقیب" لە سلێمانی، پاڵنەرێکی بەهێز بوو بۆ دامەزراندنی یەکیەتیی ژنانی دێموکراتی کوردستان.

ڕۆڵی بەرچاوی ژنان لە ئەدەبیاتی زارەکی و فۆلکلۆریی کوردیشدا، دووهەم هۆکار و بەڵگەیەکی دیکەیە لەسەر کاریگەری و پێگەی ئەوان لە کولتوور و ناسنامەی کوردیدا. ئەم ڕۆڵە نەک تەنیا دیاردەیەکی ڕواڵەتی و کاتی نیە، بەڵکوو ڕەگیی لە قووڵایی ناخودئاگای بەکۆمەڵی نەتەوەی کورددا هەیە. بەپێی تیۆریی "کارڵ یۆنگ"، ناخودئاگای بەکۆمەڵ گەنجینەیەکە لە کەونەهێماکان، پاڕادایم و ئەزموونە هاوبەشەکانی مرۆڤایەتی کە لە نەوەیەکەوە بۆ نەوەیەکی تر دەگوازرێتەوە. ئەم کەونەهێمایانە لە شێوەی دەرەڤۆک، ئەفسانە، چیرۆک، هونەر و ئەدەبیاتی کۆمەڵگەیەکدا دەردەکەون و کاریگەری لەسەر هەڵسوکەوت و بیرکردنەوەی تاکەکانی ئەو کۆمەڵگەیە دادەنێن. لە هۆنراوە حەماسییەکان، بەیت و گێڕانەوە زارەکییەکانی کوردیدا، ژنان نەک تەنیا دەوری بەرچاویان هەیە، بەڵکوو زۆرجار وەک کەسایەتییە سەرەکییەکان، پاڵەوانان و سەرکردەی کۆمەڵگە وێنا دەکرێن. ئەم شوبهاندنە، نەک تەنیا ڕەنگدانەوەی ڕاستییە مێژوویی و کۆمەڵایەتییەکانی کۆمەڵگەی کوردستانە، بەڵکوو دەربڕی بەها و ئامانجە دیرۆکییەکانە کە لە ناخودئاگای بەکۆمەڵی نەتەوەی کورددا ڕەگیان داکوتاوە. بۆ مینماک، لە بەیتەکانی "شێخ فەرخ و خاتوون ئەستی"، "مەم و زین" ژنان شانبەشانی پیاوان ڕۆڵی سەرەکی لە حەماسە و چیرۆکەکەدا دەگێڕن یان لە بەیتە بەناوبانگەکەی "لاس و خەزاڵ"دا، خەزاڵ نەک تەنیا سەرۆکی هۆزی خۆیەتی (مامودینان)، بەڵکوو ئازادانە خۆشەویستیی خۆی بۆ (لاس) دەردەبڕێت. خەزاڵ، وەک کەونەهێمایەک، پڕادایمێکە بۆ هێز، سەربەخۆیی و ئازادیی ژنان لە کۆمەڵگەی کوردیدا. ئەوە بیرهێنەرەوەی دەرەڤۆک و ئوستوورە کۆنەکانی زاگرۆس–تۆرۆسە کە تێیدا ژنانی بەهێز و سەربەخۆ ڕۆڵێکی گرنگیان لە کۆمەڵگەدا گێڕاوە و لەسەر ئەم بنەمایە ژنان ڕێژی تایبەتیان هەبووە و دەستەواژەی وەک شێرە ژن یان شۆڕەژن هاتووەتە ناو کایەی زمانییەوە.

مامۆستا هێمن لە پێشەکیی کتێبی "توحفەی موزەفەرییە"دا بە ئاماژە بەم بەیتە، بە یەکێک لە شاکارەکانی ئەدەبی کوردی ناوی دەبات کە ئەگەری هەیە بۆ سەردەمی پێش ئیسلام یان سەردەمی مێوەجاغی بگەڕێتەوە. ئەم بابەتە ئەوەمان بۆ دەردەخات کە لە ناخودئاگای بەکۆمەڵی میللەتی کورددا، ژنان هەمیشە ڕۆڵێکی سەرەکی و بنەماییان هەبووە. تەنانەت لە یاساکانی تایبەت بە شایی و هەڵپەڕکێی کوردیشدا، ئەوە تەنیا ژنە مافی هەڵبژاردنی هەیە کە لەگەڵ کێ هەڵپەڕێت و بچێتە دەستی کێ (تەنانەت ئەم ڕێسا و چالاکییەش ناوی هەیە و پێی دەوترێ "دۆ" کە دەبێ لە "دۆت"ی کورمانجی سەروو هاتبێ واتە کچ، کەنیشک)، ئەمەش ڕەگی لە هەمان ناخودئاگای بەکۆمەڵدا هەیە. ئەم مافی هەڵبژاردنە، هێمایە بۆ ئازادی و سەربەخۆیی ژنان و دەردەخات ژنان لە کولتووری کوردیدا پێگەیەکی تایبەتیان هەبووە. با ئەوەندەش بڵێم؛ دکتۆر جەواد قازی، مامی پێشەوا قازی محەممەد لە ئامادەکردن و کۆکردنەوەی کتێبەکەدا کە کاری "ئۆسکارمان"ی ئەڵمانی بوو لە ساڵی ١٩٠٥دا ڕۆڵی بەرچاوی هەبووە و دڵنیام خودی پێشەواش ئاگاداری نێوەڕۆکی کتێبەکە و مێژووی زارەکیی کورد بووە.

دوای بزووتنەوەی ژینا بە دروشمی "ژن ژیان ئازادی" ژنی کورد وەک سووژەیەکی چالاک و سەربەخۆ، نەک ئۆبژەیەکی سێکسی یان ڕەگەزیی دووهەم، بە سوود وەرگرتن لە پێشینەی مێژوویی خۆی توانی ئامادەبوون و ڕۆڵی خۆی بسەلمێنێت. ئەم دروشمە بە بەکارهێنانی سێ وشەی بەڕوڵەت ساکار بەڵام بەهێز کە لە ناخودئاگای بەکۆمەڵی کوردەوە هەڵقوڵابوو وەک ئەمرێکی سەرتاسەری لێ هات و توانی ببێتە ناسنامەی بەکۆمەڵی کۆمەڵگە و، هەستەکان، بەهاکان و باوەڕە قووڵەکانی چالاک کرد. ئەم دروشمە کە بنەما سەرەکییەکەی ژن بوو، یارمەتی بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکانی دا نەک تەنیا لە کوردستان بەڵکو لە سەرتاسەری ئێراندا بۆ ئەوەی شوناسێکی نوێ بۆ خۆیان پێناسە بکەن، دەسەڵاتی حاکم تووشی ئاڵنگاری بکەن و بۆ دروستکردنی کۆمەڵگەیەکی ئازاد و دادپەروەر هەوڵ بدەن. هەروەها بەشداریی بەرفرەوانی ژنان لە چالاکییە ئەدەبی، کولتووری، زمانی، مافی ژنان، ڕێوڕەسمەکان و جەژنەکانی نەورۆز لە ساڵانی ڕابردوودا بەتایبەت ساڵی بووری–ئەمساڵ، لە زۆربەی هەرە زۆری شار و گوندەکانی کوردستان، نموونەی بەرچاوی بەردەوامی ئەم ڕۆڵگێڕانەی ژنانە لە ناسنامە و کولتووری کوردیدا. بەشداریی چالاکانە و بەربڵاوی ژنان، جەژنەکانی نەورۆزیان کردە گۆڕەپانێک بۆ نمایشی هێز، شوناس و یەکیەتیی نەتەوەیی و یەکسانی ڕەگەزی. لەبەرکردنی جلیی نەتەوەیی بە بەستنی و لەمل کردنی جامانە، هەوەوری و گوڵوەنی، وتنەوەی سروودە نەتەوەییەکان، داگیرساندنی هێمایی ئاگری نەورۆز، گرتنی سەرچۆپی، نەک تەنیا هێمایەک بوو بۆ ناسنامەی ژنیی کورد، بەڵکو دەربڕی خواستی ئەوان بۆ ئازادی، یەکسانی و دادپەروەری بوو. بەردەوامیی لۆژیکی ئەم نەریتە دێرینە، دەریخست ژنانی کوردستان پێشەنگی گۆڕانکاری و خەباتن بۆ بەدەستهێنانی مافە ڕەواکانی خۆیان هەم لەپێناو دادپەروەری هەمژی بۆ خەباتی ناسیونالیستی. ئەم بەشداریە بەهێز و کاریگەرە لە ڕێوڕەسمەکان و بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکاندا، ڕەگی لە هەمان ناخودئاگای بەکۆمەڵدا هەیە کە ژنان وەک بەشێکی دانەبڕاو و چالاک لە مێژوو، وێژە، سیاسەت، کۆمەڵگە و فەرهەنگی کوردی پێناسەی دەکات. قازی محەممەد بە تێگەیشتن لەم ڕاستییە و ئاگادار لە ڕۆڵی ئەم کەونەنموونانە لە بیچمگرتنی شوناس و ڕەفتاری تاکەکان، بە گرنگیی ڕێکخستنی ژنان بۆ پاراستن و بەهێزکردنی ئەم ناسنامە و کولتوورە گەیشتبوو.

سەردەمی کۆماری کوردستان، هاوکات بوو لەگەڵ گەشەونەشەی فەلسەفەی ئێگزیستانسیالیزم (بوونگەرایی). چەمکگەلێک وەک ئازادی، بەرپرسیارێتیی تاکەکەسی، هەڵبژاردن، پابەندی و دەروەستبوون و مانابەخشین بە ژیان، لەنێو چەمکە سەرەکییەکانی ئەم فەلسەفەیە دەوری سەرەکیان گێڕاوە و کاریگەرییان لەسەر فەزای فکریی و مەعرەفی ئەو سەردەم هەبووە. ئێگزیستانسیالیزم لەسەر ئەم باوەڕەیە کە مرۆڤەکان بەرپرسن لە هەڵبژاردنەکانی خۆیان و دەبێت بە ئاگاداری لەم بەرپرسیارێتییە، ژیانی خۆیان وێنا بکەن. ئەم فەلسەفەیە بە دژایەتیکردنی قەدەرگەرێتی (جبرگرایی–Determinism) و ڕوانگە نەریتییەکان، جەخت لەسەر گرنگیی تاکایەتی و خودئاگایی دەکاتەوە.

بڵاوبوونەوەی کتێبی "ڕەگەزی دووهەم" لە نووسینی "سیمۆن دوبۆڤوار"، لە پێشەنگانی فێمێنیزم و هاوژینی "ژان پۆل سارتر" لە کۆڵەکە سەرەکییەکانی ئەم فەلسەفەیە، نیشانەی بایەخدانی جیهان بە پرسەکانی پەیوەست بە ژنان و یەکسانیی ڕەگەزی بوو. دوبۆڤوار لەم کتێبەدا، بە ڕوانگەیەکی بوونناسانە بۆ پرسی ڕەگەز، خۆیا دەکات؛ "ژن بوون" ئەمرێکی زاتی نییە، بەڵکوو پێکهاتەیەکی کۆمەڵایەتییە کە بەسەر ژناندا دەسەپێندرێت. ئەو بە جەختکردنەوە لە ئازادی و مافی هەڵبژاردنی ژنان، خوازیاری ڕزگاریی ژنان لەم پێکهاتانە و بەدیهێنانی تاکایەتی و مرۆڤایەتیی تەواوی ئەوان دەکات.

قازی محەممەد، وەک کەسایەتییەکی ڕووناکبیر و زانا، هەروەها زانینی چەندین زمان لەنێویاندا فەرەنسی، ئەگەری زۆرە لەگەڵ ئەم فەلسەفەیە و بیرۆکەکانی تایبەت بە مافەکانی ژنان ئاشنا بووبێت و کاریگەریی لەسەر هەبووبێت. فەلسەفەی بوونگەرایی بە جەختکردنەوە لەمەڕ ئازادی و مافی هەڵبژاردن، ئەم دەرفەتەی بە قازی محەممەد دا کە ژنان وەک بوونەوەرگەلێکی ناچالاک و ملکەچ نەبینێت، بەڵکو وەک تاکێکی سەربەخۆ و خاوەن مافی بڕیاردان پێناسەیان بکات. ئەم ڕوانگەیە، دەکرێ ڕاستەوخۆ کاریگەریی لەسەر بڕیاری بەڕێزیان بۆ دامەزراندنی یەکێتیی ژنانی دێموکراتی کوردستانی ئێران هەبووە. سەرۆک کۆماری کوردستان بەم هەنگاوە، هەوڵی دا بەستێنی پێویست بۆ ئازادی، مافی هەڵبژاردن و یەکسانیی ڕەگەزیی ژنانی کورد دابین بکات و ئەوانی وەک هاونیشتمانی یەکسان و چالاک لە کۆمەڵگەی کوردستاندا بە فەرمی بناسێنێت. ئەو بە ڕێکخستنی ژنان لە چوارچێوەی ڕێکخراوێکدا گۆڕانکارییەکی گەورەی لە کۆمەڵگەیەکی نەریتی و ئایینی ٨٠ ساڵ لەمەوبەر دروست کرد و ئەم دەرفەتەی بە ئەوان دا دەنگی مافخوازیی خۆیان بەرزتر بکەنەوە، لە بڕیاردانە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکاندا بەشداری بکەن و بۆ وەدەستهێنانی مافەکانی خۆیان تێ بکۆشن و خەبات بکەن. بە واتایەکی تر، دامەزراندنی یەکێتیی ژنان بە سەرۆکایەتیی مینا خانم هاوسەری پێشەوا و ئەندامبوونی کچەکانی خۆی بە ئامانجی ڕەچەشکاندن، ڕەنگدانەوەیەکی کرداریی بیرۆکە پێشکەوتووخوازانە و بوونگەرایانە بوو لە بواری یەکسانیی ڕەگەزی و ئازادیی ژنان لە کۆمەڵگەی کوردستاندا.

بە شێوەیەکی گشتی؛ دامەزراندنی "یەکیەتیی ژنانی دێموکراتی کوردستان" لە سەردەمی کۆماری کوردستاندا، هەنگاوێکی چەند ڕەهەندی بوو و ڕەگی لە باوەڕە بەهێزەکانی قازی محەممەد لەهەمبەر گرنگیی ڕۆڵی ژنان لە کۆمەڵگە و بزووتنەوەی نەتەوەیی کورددا هەبوو. ئەم هەنگاوە، نەک تەنیا کاریگەریی فەزای سیاسیی و بیرۆکە سۆسیالیستییەکانی لەسەر بوو، بەڵکوو ڕەگی لە مێژووی فۆلکلۆریک و کولتووری کوردی، هەروەها فەزای فکری–فەلسەفیی ئەو سەردەمەدا هەبوو. بە لێکۆڵینەوە لەم سێ ڕوانگەیە و بەتایبەتی بە لەبەرچاوگرتنی ڕۆڵی ناخودئاگای بەکۆمەڵ و کەونەهێما ژنانەکان لە کولتووری کوردیدا، دەتوانین بە تێگەیشتنێکی قووڵتر لەم هەنگاوە و ڕۆڵی لە بەرزکردنەوەی پێگەی ژنان لە کۆمەڵگەی کوردستاندا بگەین. دامەزراندنی ئەم یەکیەتییە، هەنگاوێکی گرنگ بوو لە ئاڕاستەی بەدیهێنانی ئازادی، یەکسانی و دادپەروەری بۆ ژنانی کورد لەگەڵ خەباتکردن بۆ مافە نەتەوەییە دێموکراتییەکاندا کە هەتا ئەمڕۆش ئیلهام‌بەخشی بزووتنەوەکانی ژنان لەم ناوچەیەدا بووە.

کوردستان
• ژمارە: ٨٩٢
١٥ی خاکەلێوەی ١٤٠٤ _ ٤ی ئاوریلی ٢٠٢٥

چارەنووسی ئۆرمیە لە نێوان هاوکێشە نێوخۆیی و هەرێمییەکاندا

محەممەدساڵح قادری

بە ئاوردانەوە لە مێژووی ناوچەی ئۆرمیە لە چەند سەدەی ڕابردوودا کە بە هۆی ململانێی ناوچەیی و نێودەوڵەتی بەردەوام وەک جۆلانە لە هەژاندا بووە، هەر لە ململانێی بەردەوامی نێوان عوسمانی و سەفەوییەکان هەتا شەری چالدران و دابەشکردنی کوردستانەوە بگرە تا دەگاتە شەڕەکانی نێوان ڕووسەکان و قاجارەکان لە قۆناخە جیاجیاکاندا کە بووە هۆی لەدەستدانی ناوچەی کوردستانی سوور و بەدەستەوەگرتنی لەلایەن ڕووسەکانەوە. هەروەها سەردەمی شەری یەکەم و دووەمی جیهانی کە هەرکام لە لایەنە پەیوەندیدارەکان بۆ کەڵکوەرگرتن لە پێگەی جوگرافیایی ئەو پارێزگایە لە کێبەرکێدا بوون و ئەوەش، سەلمێنەری پێگەی ستراتیژیی ئەو هەرێمەیە.

بۆ نەتەوەی کوردیش لە ڕاپەرینی خانی لەپ زێڕینەوە بگرە هەتا شۆرشی شێخ عوبەیدوڵڵای نەهری، ڕاپەرینی سمکۆی شکاک، سەردەمی کۆماری کوردستان و دوای ڕووخانی ڕێژیمی پاشایەتییش لە ئێران، پارێزگای ئۆرمیە بۆ جووڵانەوەی ڕزگاریخوازی کورد چەقی خەباتی ناسنامەخوازیی نێوان خۆی و ئەویتر بووە. بەم بەرچاوڕوونییە بۆمان دەردەکەوێ ئەو پارێزگایە بە بوونی پێگەی ژیئۆپۆلیتیکی و ستراتیژیکی خۆی، هەم لە هاوکێشەکانی هەرێمی و نێودەوڵەتیدا بۆ هەرکام لە لایەنەکان وەک کۆرێدۆر و پردی بەیەک گەیشتنی ئاسیا و ئۆروپا کەلکی لێ وەرگیراوە و گرینگییەکی تایبەتی هەبووە و هەیە، هەمیش بۆ بزاڤی ڕزگاریخوازیی ڕۆژهەڵاتی کوردستان ناوچەیەکی ستراتیژی و یەکلاکەرەوە بووە و لە داهاتووشدا هەروا دەبێ.

بابەتی جێگای سەرنج و لێوردبوونەوە ئەمەیە کە پێکهاتەی دانیشتوانی پارێزگای ئۆرمیە کە لە زۆرینەی کوردی سوننە و کەمینەی ئازەریی شیعە و ڕێژەیەکی کەمتر لە مەسیحی و ئاسووری پێک هاتوە، سەدان ساڵە پێکەوە لەو جوگرافیایەدا ژیاون. بەڵام لە چوار سەدەی ڕابردوودا هەرچی کێشەی نێوان کورد لەگەڵ دەسەڵاتدارانی ناوەندی لە ئێراندا بووبێ، دەبینین بەهۆی پیلانی دەسەڵاتدارانی تارانەوە، ئازەرییەکانی ئەو پارێزگایە و بگرە هی تەورێزیش لایەنی سەرەکیی شەڕ لەگەل کوردەکان بوون. کێشەی سەرەکیی ئەو دوژمنایەتییەش بۆ هەرکام لە لایەنەکان پەیوەندی بە فاکتەری خاک و ناسنامە و سەروەریی نەتەوەییەوە هەبووە و دەسەڵاتدارانی ئێرانی بە پشتگیریکردن لە ئازەرییەکانی شیعە لە دژی کوردەکانی سوننە، ڕۆڵێکی وێرانکەریان لە تێکدانی ئاشتەوایی کۆمەڵایەتیی نێوان ئەم دوو پێکهاتەیەدا گێڕاوە و ئێستاش بەهەمان شێوە لە پیلانگێڕانیان بەردەوامن.

ڕووداوەکانی دوای ٧ی ئۆکتۆبەری ٢٠٢٣ و تێکشکانی هەژموونیی سیاسی- ئیدۆلۆژیکی و نیزامیی ڕێژیمی ئێران و میحوەری مقاومەتەکەی لە ناوچەدا، گۆڕانی ژیئۆپۆلیتیکی و دیزاینی نوێی ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناڤینی خستووەتە ڕۆژهەڤەوە و ململانێی نوێی وڵاتانی ناوچە و نەتەوە و پێکهاتە جیا جیاکانی لێکەوتووەتەوە. کاریگەریی ئەم دۆخە نوێیە بۆ هەرکام لە وڵاتانی تورکیە و ئێران کە هێزی ناوچەیی ڕۆژهەڵاتی نێوەڕاست و میراتگری ئیمپراتۆرییەکانی سەفەوی و عوسمانین زەقتترە. ئێران وێرای شکستە سیاسی و نیزامییەکانی لە دوای ٧ی ئۆکتۆبەر هێشتا بە پرۆژەی پان ئێرانیزمی شیعە لە بەرانبەر پرۆژەی پان تووڕانیزمی تورکەکان خەریکی ململانێیەکی نوێن و هەرکامیان بۆ بەرژەوەندییەکانیان هەول دەدەن پێکهاتەکانی ئەو ناوچەیە لەگەڵ خۆیان بخەن. لەو کێشمەکێشەدا ئازەرییەکانی نیشتەجێی ئێران بوونەتە سێ بەش. بەشێکیان لە هاتنەسەرکاری ڕێژیمی ئێرانەوە بگرە تا ئێستا کە زۆربەیان کاربەدەست و مووچەخۆری ڕێژیمن، لە چوارچێوەی گۆتاری پان ئیرانیزمی شیعەگەریدا دژی کورد بوون و هەن. بەشێکی دیکەیان ساڵانێکە لە خزمەت پرۆژەی پان تووڕانیزمی تورکیە و ئازەربایجانی باکۆدا تێدەکۆشن و لەژێر کاریگەریی ئەو گۆتارەدا بەتەواوی دژی کوردن. بەشێکی دیکەشیان کە تێکەڵاوێک لە ئازەریی سوننە و شیعەی ناحکوومین، حەزیان لە ژیانێکی ئارام و ئاشتیانە لەگەل کوردەکانە و خزمایەتی و تیجارەت و تێکەلاویی کۆمەڵایەتی و ئابووریان لەگەل کوردەکان هەیە.

بەڕێوەچوونی نەورۆزی ئەمساڵی کوردەکانی ئۆرمیە، ماکوو، کۆتۆل، نەغەدە و هی سەڵماسیش کە ڕێژیم ڕێگای نەدا بەڕێوە بچێ، سەرەڕای لایەنە کولتوورییەکەی، هەڵگری نێوەڕۆکی پێگەیشتوویی نەتەوەیی و بزاڤێکی نوێی مەدەنی- کۆمەڵایەتی دژ بە ڕێژیمی ئێران بوو. بەڵام کاردانەوەی توند و هەرەشە ئامێزی ئازەرییەکانی دژ بە کورد کە ساڵانێکە بە هاندانی ڕێژیمی ئێران و لایەنی دەرەکی دوژمنایەتی نەتەوەی کورد دەکەن، جێگای تێڕامانە و دەرکەوت کە هەردوو بەشی ئەو ئازەرییانەی دژی کوردن چ خوێندنەوە و پلانێکی نوێیان دژ بە پێکەوە ژیانی ئاشتیانەی کورد و ئازەریی خۆجێی ئەو ناوچانە هەیە و چاوی تەماحیان لە خاک و سەروەری و ناسنامەی کوردستانیبوونی پارێزگای ئۆرمیە بڕیوە و دەیانەوێ داهاتووی ئەو پارێزگایە بەرەو شەڕێکی ماڵوێرانکەری نێوان تورک و کورد ببەن.

لە وەها دۆخێکدا پرسیاری سەرەکی ئەمەیە کە کوردەکان یان ئازەرییەکان دەبێ چ بکەن؟ ئایا دەکرێ بە تەماحی زیادەخوازیی هەر لایەنێک و هاندانی ڕێژیمی ئێران و لایەنی دەرەکی، ئەو دوو نەتەوەیە پێکەوە تووشی شەڕ و ماڵوێرانی ببن؟ ئایا دەکرێ یەکێکیان حاشا لەوی دیکەی ئەو ناوچەیە بکا و بیسڕێتەوە؟ بێگومان هیچکام لەو بژاردانە مەنتیقی نین و ناتوانن خزمەت بە پرسی کورد و ئازەرییەکان بکەن. بۆیە باشترە ئەو دوو نەتەوەیە بە بیرکردنەوەیەکی واقیعی، بوونی یەکتر لەو جوگرافیایەدا قبوول بکەن و بە ڕێکار و مکانیزمی سەردەمیانە، بە ڕێگای دیالۆگ و پێوەری دێموکراتیک و گشتپەسند، هاوشێوەی زۆرێک لە وڵاتانی دونیا کێشەکان چارەسەر بکەن و پێکەوە ژیانێکی ئارام و دوور لە ئاژاوە بونیاد بنێن.

لە ڕوانگەی خۆمەوە پرسی هەموو شار و ناوچەکانی پارێزگای ئۆرمیە یان هەر شوێنێکی دیکە کە کورد و ئازەری پێکەوەن، بابەتی هەستیار و گرینگ و چارەنووسسازن و نابێ بە قەزا و قەدەریان بسپێرین تاکو پیلانی نەیاران یان پاوانخوازیی هەرکام لە کورد یان ئازەری ببێتە هۆی شەڕ و ماڵوێرانی لەو هەرێمە هەستیارەدا. دەبێ لایەنە سیاسییەکان و بژارەدەکانی کورد و ئازەری خوێندنەوەیەکی بابەتیانەیان بۆ ڕەهەندەکانی "مێژوویی، کۆمەڵایەتی، کولتووری، نەتەوەیی و ئایینی و ئابووریی" ئەو پارێزگایە هەبێ و بە دیتنەوەی خاڵە هاوبەشەکان، بتوانن خاڵە ناکۆکەکان بە ڕێگای وتوێژ و سیاسییەوە چارەسەر بکەن. بۆیە پێویستە هەموو حیزبەکان و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی و ڕووناکبیران و دامەزراوە یاساییەکانی ئەو دوو نەتەوەیە بتوانن لەسەر بنەمای فۆرمولی براوە- براوە، پێکەوە بسازێن و ڕێگا نەدەن دەستی پیلانگێڕیی دەسەڵاتی ناوەندی یا خود دەرەکی بتوانێ ژیانی ئەم دوو نەتەوەیە بخاتە مەترسییەوە.

نیوەی دەسبەسەرکراوان لە ئێران کوردن

لە ماوەی مانگی مارسی ٢٠٢٥دا لانی کەم لە تەواوی ئێراندا ١٢٧ کەس کە ناسنامەیان بە تەواوی ئاشکرا کراوە، بەهۆی ناوەندە ئەمنییەتییەکانەوە دەستبەسەر کراون کە زیاتر لە نیوەی ئەوان کوردن.

بەپێی ڕاپۆرتی "هەنگاو" لەو ١٢٧ کەسە ٦٦ کەسیان کورد، ٣٠ کەسیان بەلووچ، ١١ کەسیان لوڕ و لانیکەم ١٧کەسیان چالاکی ژن بوون. بەپێی ئەم ڕاپۆرتە پارێزگای ورمێ بە ٣٣ حاڵەت زیاترین ژمارەی دەستبەسەرکراوەکانی لەخۆ گرتووە و لە دوای ئەو لە پارێزگای سنە ٣٢ حاڵەت تۆمار کراوە.

دەستبەسەرکرانی پەیڕەوانی کەمینە ئایینی و مەزهەبییەکان لە ئێران لە ماوەی مانگی ڕابردووشدا درێژەی هەبووە و لەو مانگەدا لانی کەم ٣ چالاکی بەهایی، یارسان و سوننە مەزهەب دەستبەسەر کراون. هەر لە ماوەی مانگی ڕابردووی زایینیدا لانی کەم ٨ منداڵی ژێر ١٨ ساڵ تەمەن لە لایەن ناوەندە ئەمنییەکانەوە دەستبەسەر کراون کە دوو لەو منداڵە دەستبەسەرکراوانە کچ بوون و کەم تەمەنترین منداڵی دەستبەسەرکراو تەنیا ١٠ ساڵی تەمەنە.

لە ماوەی مانگی ڕابردووی زایینیدا لانیکەم ١٧ چالاکی ژن بە تۆمەتی چالاکیی ئەمنییەتی دەستبەسەر کراون کە ٩ کەس لەوان، واتە لێرەشدا زیاتر لە نیوەیان کورد بوون.

لە ماوەی مانگی مارسی ٢٠٢٥دا سزای سێدارەی لانیکەم ٤ ژن لە بەندیخانەکانی ئێران جێبەجێ کراوە کە یەک کەسیان پێشتر بە تۆمەتی پەیوەندیدار بە مادده هۆشبەرەکان و سێ کەس بە تۆمەتی کوشتنی بە ئەنقەستەوە سزای سێدارەیان بەسەردا سەپێندرابوو. لە ماوەی ئەم مانگەدا لانیکەم ٦ چالاکی ژن لە شارە جیاوازەکانی ئێران سەرجەم سزای ١٩ ساڵ و ١١ مانگ و ٨ ڕۆژ بەندکرانیان بەسەردا سەپێندراوە.

دەستبەسەرکران و سزادانی ژنان یەک لە شێوە جێکەوتووەکانی هەڵاواردن لە حکومەتی کۆماری ئیسلامیی ئێراندایە. لە دوای شۆڕشی "ژن ژیان ئازادی" گوشارەکان لەسەر چالاکانی ژن ئاستێکی بەربڵاوتر و سەختتری بەخۆیەوە دیتووە. کۆماری ئیسلامی بەشێوەیەکی ڕێکخراوانە بەردەوام لە کاتی هاتنە سەرکارییەوە هەوڵی داوە تا ئەو جێی بۆی دەکرێت گۆڕەپانی چالاکیی کۆمەڵایەتی، سیاسی و مافی مرۆڤی بۆ ژنان سنووردارتر بکاتەوە. سیاسەتەکانی جیاکردنەوەی سێکسی و ڕەگەزی و هەروەها پەراوێزخستنی زیاتری کۆمەڵگای کەمینە سێکسی و ڕەگەزییەکان لە ڕێگای بە سزاناساندنی ناسنامەیانەوە یەکێک لە سیاسەتە جددییەکانی ئاپارتایدی ڕەگەزی لە ئێراندایە.

نەورۆزی ورمێ و چەند سەرنجێک

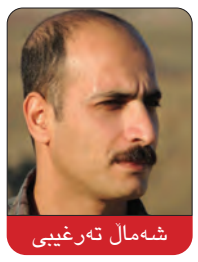

شەماڵ تەرغیبی

لە کۆتاییەکانی مانگی ڕێبەندانی پارەوە تا ئەمڕۆ بەردەوام و هەرجارە و لە شارێک و ناوچەیەکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان خەڵک ڕێوڕەسمی تایبەتی نەورۆزییان بەڕێوە بردووە و بەڕێوەی دەبەن؛ نەورۆزێک کە بە بەرچاوی دنیاوە دەریخست گەلێکی لەسەرهەست لە جوغڕافیایەکی دیاریکراودا، بۆنەیەکی کولتووریان کردووەتە بزووتنەوەیەکی سیاسیی مافویستانە کە لە ناخی خۆیدا هەڵگری مانیفێستێکی شوناسپارێزانەیە.

بەپێی ئەم پێناسەیە دوور لە چاوەڕوانی نەبوو و وەک بینرا هەم کۆماری ئیسلامی وەک سەرەکیترین دژمنی گەلی کورد و هەمیش هەندێک لایەنی توندئاژۆی نەیار کە بە دنەی ناوەندە ئیتلاعاتی و ئەمنیەتییەکانی ڕێژیم هاتبوونە مەیدان، دژ بە نەورۆزی کوردان هەڵوێستیان گرت.

پێش لە هەموو شتێک کۆماری ئیسلامی بە ڕێگریکردن لە بەڕێوەچوونی ڕێوڕەسمی نەورۆز لە هەندێ ناوچە و شوێنی تایبەت بواری خۆش کرد تا ئاڵۆزییەکان پەرە بستێنن؛ دواتر بە گرتن و دەسبەسەرکردنی چالاکانی ڕێکخەر و چەندین لاوی هونەرمەند کە لە ڕێوڕەسمەکاندا گۆرانییان وتبوو درێژەی بە پیلانەکانی بۆ تێکدانی نەورۆزەکان لە کوردستان دا؛ بەمەش کۆتایی بە پیلانەکانی نەهات و وێڕای چاوسوورکردنەوە لە کۆمەڵێک چالاکی مەدەنی و دەسبەسەرکردنی زۆر کەسی دیکەی وەک شێخ زاهید شەهابی لە شاری سەقز، هەوڵی شێواندنی بەشێک لە ڕێوڕەسمەکانی دا و بە تێخزاندنی کەسانی سەر بە خۆی هەوڵی ئاژاوەگێڕیی دا. لەگەڵ ئەوەشدا کاتێ کە زانی ئەمانە ناتوانن وەلامدەری ویستە سادیستییەکانی ڕێبەری ڕێژیم بن ڕووی لە شاری مێژوویی ورمێ کرد کە ساڵیانی ساڵە دوو گەلی کورد و تورک پێکەوە لێی دەژین. پاش بەڕێوەچوونی ڕێوڕەسمی نەورۆز لەم شارە لە ڕێکەوتی ٢٨ی ڕەشەمە، ڕێژیم بە ئەنقەست ڕێکەوتی ٢ی خاکەلێوە کە دەیکردە ٢١ی ڕەمەزان و ساڵیادی شەهیدکرانی حەزرەتی عەلی بە دوو ئامانج ڕێپێوانێکی گاڵتەئامێزی پێک هێنا و دژ بە کورد و نەورۆزی کوردان دەستیان کرد بە گێرەشێوێنی!

ئامانجی یەکەم و سەرەکی بریتی بوو لە هەوڵدان بۆ خۆشکردنی شەڕ و کێشە لە نێوان دوو نەتەوەی ئاماژەبۆکراو کە وەک باس کرا ساڵیانی ساڵە پێکەوە لەم شارە دەژین؛ ئامانجی دووهەمیش کەڵکاوەژووەرگرتن بوو لە هەستی مەزهەبی خەڵکی ناوچەکە بەتایبەت تورکەکانی ئەم دەڤەرە تاکوو بەمشێوەیە بڵێن لە کاتی شینگێڕانی ئێمەی شێعە بۆ بریندار بوون و شەهیدبوونی حەزرەتی عەلی! کە بەڵێ ئەوە کوردی "سوونی" شایی دەگێڕن! تا بەمشێوەیە هەوڵ بدەن سواری شەپۆلی ئیحساساتی خەڵک ببن و بەگژ کوردیدا بکەن و لە کۆتاییدا شەڕێکی تر و قەیرانێکی تر چێ بکەن کە ڕوونە ئەوە دواجار کۆماری ئیسلامییە وەک برا گەورە دێت و ئاو بەم ئاگرەدا دەکات بەڵام زۆر زووتر لەوەیکە خۆیان بیری لێ بکەنەوە ڕیسەکەیان لێ بووە خووری.

دیارە ئەمە بۆ هەمووان ڕوونە کە پێش لە دەستپێکی ڕێوڕەسمەکانی نەورۆزی خاکیپۆشان دامودەزگا ئەمنیەتییەکانی ڕێژیم ساخ بوونەوە کە بە دانانی پیلان بۆ پێشگرتن یا لانیکەم بۆ کونترۆڵ کردن و بە حکومەتی کردنی ئەو ڕێوڕەسمانە هەر لە ئیلامەوە تا ماکۆ تێبکۆشن. لەم ڕاستایەشدا چەندین کۆبونەوەیان لەنێوان هەر چوار پارێزگارەکەی پارێزگاکانی کوردستان، بەرپرسانی ئیداری ئیتلاعات، فەرماندەکانی سپای پاسداران و فەرماندەکانی هێزە ئینتزامییەکان لەو پارێزگایانە بە سەرپەرشتی پاسدار ئەسکەندەری موئمنی وەزیری نێوخۆی ڕێژیم بەڕێوە برد و لەسەر کۆمەڵێک خاڵ ڕێککەوتن، هەم بۆ ڕێگری لە بەڕێوەچوونی ڕێوڕەسمەکان، یان ئەگەر نەکرا بۆوەی نەهێڵن بە ئاقاری حەماسی و دژایەتی لەگەڵ ڕێژیمدا بڕوا و ئەوەندەی بکرێ بتوانن دەستیان بەسەردا بگرن و نەهێڵن لەگرێژنە دەربچێ. بەڵام سەرەڕای ئەوەش ئیرادەی خەڵکی مافویست و حەماسەخوڵقێن بەسەر پلان و پیلانەکانی ڕێژیمدا سەرکەوت.

یەک لەو شارانەی کوردستان و یەک لەو نەورۆزە بەشکۆیانە، نەورۆزی ورمێ بوو کە بە بەشداریی دەیان هەزار کەس گیرا و لەودا جارێکی دیکە هەوڵە نەزۆکەکانی ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی لە لایەن خەڵکی ئەو دەڤەرەوە پوچەڵ کرایەوە. ئەوە بوو کە ڕێژیم بینی دۆخەکە بە ئاقارێکی دیکەدا شکاوەتەوە و ئیرادەی گەل و نەتەوە سەرکەوتوە، بڕیاری دا وڵامی ئەم شکستەی خۆی لە ورمێ بە هێنانی تاقمێک گۆپاڵبەدەستی توندئاژۆ بۆ سەر شەقامەکان بداتەوە کە بەختەوەرانە هەم کورد لە ڕۆژهەڵات و هەمیش بەشێکی بەرچا لە تورکەکان کە بە تەواوی لە نیەت و خواستی ڕێژیم گەیشتوون ژیرانە جووڵانەوە و نەیانهێشتووە دژمن زەفەریان پێ ببات بەڵام بە هەمو ئەوانەشەوە دەبێ تەئکید لەسەر ئەم ڕاستییە بکەینەوە کە لە بارودۆخێکی وەهادا هەم کورد و هەم تورک لە پارێزگای ورمێ پێویستیان بە وریایی زیاترە و نابێت لە ڕووی ئێحساساتەوە لەو داوە بکەون.

ئەم ئەرکە بەتایبەتیتر بۆ کورد قورسترە ئەویش دەگەڕێتەوە بۆ ئەو بەگراوەندە مێژوویە لە خەبات کە هەیەتی و خاوەن تێگەیشتن و پێگەیشتوویی سیاسی و هزرییە و دەبێ ئەم جووڵەی ڕێژیم ببێتە دەرسێکی دیکە تا دەست لە خۆخۆری و شتی لاوەکی هەڵبگرین و سەرقاڵی کاری ئەساسی و خەباتێکی وشیارانە و بە بەرنامە لە کوردستانی خۆرهەڵات بین.

کوردستان
• ژمارە ٨٩٢
١٥ی خاکەلێوەی ١٤٠٤ _ ٤ی ئاوریلی ٢٠٢٥

چرا یاسین:

کاتێک ناسیۆنالیزم دەبێتە خاوەنی شوناس کە ببێتە بەرنامە و پڕۆژەیەکی جەماوەری و بەرنامەی دروستکردنی دەوڵەتی نەتەوەیی هەبێت (٣-١)

دیمانە: شەهرام سوبحانی

ئاماژە: ناسیۆنالیزم یان هەستی نەتەوایەتی وەک چەمکێکی گرینگ کاریگەریی و ڕۆڵی بەرچاو لە بەرەوپێشبردن و یەکگرتوویی هەر نەتەوەیەکدا دەگێڕێ کە بە کارکردن و تەکز خستنەسەر ئەم چەمکە گرینگە میللەتانی بێ دەوڵەت ئامانجە گەورەکانیان دەستەبەر دەکەن کە دەربازبوون لە دیلی و ژێردەستییە. "کوردستان" لە وتوێژێکی تێروتەسەلدا و بۆ باسی زیاتر لەسەر ناسیۆنالیزم و لەمپەرەکانی بەردەم ناسیۆنالیزم و کاریگەری ناسیۆنالیزمی داگیرکەران لەسەر کۆمەڵگەی کوردستان لەگەڵ خاتوو چرا یاسین، کارناس و توێژەری مێژوو تیشکی زیاتری خستوەتە سەر ئەم بابەتە.

خاتوو چرا با سەرەتا بەم پرسیارە دەست پێ بکەین کە ناسیۆنالیزم چییە؟ هەروەها مێژووی ناسیۆنالیزم لە کوردستان بۆ کەی دەگەڕێتەوە؟

ناسیۆنالیزم بابەتێکە زیاتر لە ماوەی نێوان سەدەی ٢٠-٢١ کەوتە بەرباس، لەڕووی چەمکەوە ناسیۆنالیزم بە مانای "نەتەوەگەرایی، نەتەوەپەرستی، هەستی نەتەوایەتی ودەمارگیریی نەتەوەیی دێت". لە زمانی فەڕەنسیدا وشەی nasionalisme بەکار دەبرێ و لە وشەی لاتینی (nascor) هوە واتە "من هەم، لەدایک بووم، هاتوومە دنیا"وە هاتووە. لە ڕووی ماناوە ناسیۆنالیزم چەندین مانای گەورە و قوڵ لەخۆی دەگرێت و تا ئێستا چەندین پێناسەی بۆ کراوە. لە سادەترین شێوەیدا بریتییە لە جۆرێک هەستی وەفاداری بۆ نەتەوەیەکی تایبەت و جۆرێک لە نیشتمانپەروەری. ناسیۆنالیزمی کوردی وەک ئایدۆلۆژیایەکی سیاسی و بزاڤێکی نەتەوەیی دیاردەیەکی نوێیە بۆ کورد، زۆربەی ئەوانەی لەبارەی ناسیۆنالیزمی کوردییەوە دوواون و وەکوو ناسیۆنالیزم لە هەر شوێنێکی‌تری جیهان سەیری دەکەن، چ لە ڕووی مێژووییەوە چ لە ڕووی دروستبوون و ئەرک و کارەکانیەوە. بێگومان جیاوازییەکی زۆر هەیە لە سروشتی ناسیۆنالیزمدا بەپێی کۆمەڵگە و ئاستی پەرەسەندنی کۆمەڵگە جیاوازەکان، ئەم جیاوازییانەش ئاست و شێوازی ئینتیمای ئەم ناسیۆنالیزمە دیاری دەکەن. زۆرێک لە نووسەرانی بواری ناسیۆنالیزم پێیان وایە ناسیۆنالیزم نەتەوە دروست دەکات. ئەگەر بڕوامان بەو تێزە هێنا ئەوا مانای وایە قسەکردن لەسەر بە نەتەوەبوونی کورد دەکەوێتە بەردەم گومانەوە، ئێمە قسەکردن لەسەر ئەم بابەتە جێ دەهێڵین و دەگەڕێینەوە بۆ قسەکردن لەبارەی سەرهەڵدان و دەرکەوتنی ناسیۆنالیزمی کوردی. لەڕووی دەرکەوتنەوە ناسیۆنالیزم بەرهەمی مۆدێرنیتەیە و مێژووی ناسیۆنالیزمی ڕۆژئاوا ڕاستەوخۆ لەگەڵ مێژووی دەرکەوتنی مۆدێرنیتەدا دەست پێ دەکات و یەکەمین وێنەی بەرجەستەی ئەو دەرکەوتنەش لە شۆڕشی فەڕەنسیدا خۆی دەبینێتەوە، لەبەر ئەوەی تا ئەو مێژووەش زۆربەی نەتەوەکانی ئەورووپا هۆگربوون بە زمان و بیر و کولتووری گریگی و ڕۆمانەوە، بەڵام سەرهەڵدان و دەرکەوتنی ناسیۆنالیزم لە نیوەی دووەمی سەدەی هەژدە بە دواوە، ئینتیمایەکی بەهێزی نەتەوەیی لای گەلانی ڕۆژئاوا دروست کرد و پەیوەستبوونی بە نەتەوە و نیشتیمانەوە خستە پێش بە هەر پەیوەستبوونێکی دیکەوە، بە تایبەتیش دروستبوونی دەوڵەتە نەتەوەییەکان کە بەرهەمی دەرکەوتنی ناسیۆنالیزم بوون، نەتەوەکانی ڕۆژئاوای بە جۆرێک فۆرموولە کرد کە هەر یەکێکیان ببێت بە خاوەنی شوناسی تایبەتی خۆی و وای لێکردن بگەڕێنەوە بۆ نێو جۆگرافیای بوونی خۆی لە هەموو ڕوویکەوە. لەو گەڕانەوەدا بەهێزترین ئینتیما بۆ خاک و نیشتیمان و سەروەری نیشتیمانی دروست بوو.

ئەدی ناسیۆنالیزمی کوردی؟

بەداخەوە کورد هەتا ئێستا لەبەر ئەوەی خاوەنی جۆگرافیای سیاسیی خۆی نییە، ناسیۆنالیزمی کوردی نەیتوانیوە شوناسی سیاسیی کوردی لە شوناسی ئەوایتر جیا بکاتەوە. دەربڕینەکانی ناسیۆنالیزمی نوێی کوردی لە کۆتایی سەدەی نۆزدە و بەرایی سەدەی بیستدا سەری هەڵدا و تاوەکوو ئێستاش بنەماکانی بە تەواوی لەنێو کۆمەڵگەی کوردیدا ڕەگی دانەکوتاوە. زۆر بۆچوونی جیاواز لەبارەی مێژوو و ڕەچەڵەک و ڕیشەی ناسیۆنالیزمەوە هەیە. بەشێک لە شرۆڤەکارانی بواری نەتەوە، مێژووی ناسیۆنالیزم دەگەڕێننەوە بۆ سەرەتای ژیان و کەونارای کۆن، چونکە لە سەرەتای ژیانەوە مرۆڤ هەوڵی مانەوەی لەسەر زەوی داوە و بیرۆکەی خاوەندارییەتی هەبووە و هەوڵی داوە سنووری دەسەڵاتی فراوان بکات. لە سەرتاسەری جیهاندا، کەمینە نەتەوەییەکان لەسەر هێڵی ناسیۆنالیستی ڕۆیشتوون و وەکوو گرووپێکی تایبەت بەردەوام بەدوای بەدەستهێنانی دەسەڵات و ناساندنی خۆیانەوە بوون، هەندێکجار ئەم کەمینانە بەپێی توانا و دۆخی تایبەتی خۆیان داوای دەوڵەتی سەربەخۆشیان کردوە، ئەم چەشنە داوایە لەلایەن سیستەمی دەسەڵاتدارەوە بە توندی ڕەت کراوەتەوە و کەمینەکان بە شێوەی کارەساتبار سەرکوت کراون، بەڵام وڵامی کەمینەکان بەم زەبر و زەنگە بە لەبەرچاوگرتنی مەترسی زۆر و هەروەها ئەگەری کەمی سەرکەوتن، درێژەدان بە خۆڕێکخستن و تێکۆشانی زیاتر بووە. ناسیۆنالیزمی کوردی لەگەڵ ناسیۆنالیزمی زۆربەی نەتەوەکانی‌تر جیاوازە، بەهۆی ئەوەیکە کوردستان بەبێ ویستی خۆی لە نێوان چوار وڵاتی (ئێران، عێراق، تورکیە، سووریا) دابەش کراوە. ڕاستە کە گوتاری ناسیۆنالیزمی کوردی و پەی بردن پێی لە کۆتاییەکانی سەدەی نۆزدە و بەرایی سەدەی بیستدا سەریهەڵدا، بەڵام ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت کە بەر لەوە کورد گوتاری ناسیۆنالیستی نەبووە، خەڵکی کورد هەر لە کۆنەوە خاوەن هەستی نەتەوایەتی بوونە و هەستیان بەوە کردووە کە ناسنامەیەکی جیاوازیان هەیە، لە مێژووشدا چەندین نیشانەمان هەبووە، و سەبارەت بە لێدانەوەی مێژووی ناسیۆنالیزمی کوردی توێژەران دابەشی سەر دوو ئاراستە دەبن، بەشێکیان پێیان وایە سەرەتای بیریی نەتەوەیی کوردی بۆ سەدەکانی شازدە و حەڤدەی زایینی لەم مەیدانەشدا چەند هەوڵ و گوزارشتێک دەکەن بە پاڵپشتی بیروبۆچوونەکانیان کە ڕوخساری نەتەوەیی بوونیان پێوەدیارە، بەشێک لەم گرووپە ئاماژە بۆ هەوڵەکانی نووسینەوەی مێژووی کورد دەکەن و باس لە کتێبی (شەرەفنامە)ی (شەرەفخانی بەدلیسی) دەکەن، هۆکاری نووسینی ئەم کتێبە بە نموونە دەهێننەوە کاتێک مێژوونووس (شەرەفخانی بەدلیسی) دەڵێت: "چونکە مێژوونووسان تا ئێستا هیچیان لەبارەی کورد و کوردستانەوە نەنووسیوە، من ویستم بەپێی توانا لەو بارەیەوە کتێبێک بنووسم و ناوی لێ بنێم "شەرەفنامە"، هەموو ئاواتیشم ئەوەیە کە خانەدانە گەورەکانی کوردستان ناویان گووم نەبێت". هەروەها باسکردنی چەند شاعیرێکی کوردی ئەو سەردەمە بە نموونە و هێنانەوەی شێعرەکانیان وەک بەڵگە بۆ بیر و بۆچوونەکانیان یەکێکی دیکەیە لەو بنەمایانەی ئەم گرووپە پشتی پێ دەبەستن بۆ نموونە کاتێک باس لە (مەلای جزیری) دەکرێت کە دەڵێت:

گوڵی باغی ئیرەمی بۆتانم
شەب چراغی شەبی کوردستانم

هەروەها (ئەحمەدی خانێ) لە "مەم و زین"دا دەڵێت:

ئەز مامە د حیکمەتا خودێ دا
کورمانج د دەوڵەتا دێندە
ئایا بە چ وەجهی مانە مەحرووم
بێلجوملە ژ بۆ چ بوونە مەحکووم
بفکر ژ عەرەب هەتا قەگورجان
کورمانجییە بوونە شوبهێ بورجان
ئەڤ ڕۆم و عەجەم ب وان خەسارن
کورمانج هەمی ل چار کەنارن
هەردوو تەرەفی قەبیلی کورمانج
بۆ تیرێ قەزا کرنە ئارمانج

لەگەڵ ئەو بۆچوونە هەن کە ئەحمەدی خانی سەرەتای ناسیۆنالیزمی کوردی بووە؟

ڕوانگەی ناسیۆنالستیی ئەحمەدی خانی لە هاوسەردەمانی لە پێشتر بووە، ئەم چەند دێڕەی یەک سەدە بەر لە شۆڕشی گەورەی فەڕەنسا نووسراوە کە وێنای (دەوڵەت_نەتەوەیە) هەتا سەرەتای سەدەی نۆزدە واتە ئەو کاتەی کە ئیمپراتۆرییەتی عوسمانی، خودموختاریی لەمێژینەی کوردەکان و سەرجەم ئیمتیازات و بەرژەوەندییەکانی میرنیشینە کوردەکانی لەنێو برد. دیارە بەشێکی‌تر سەرەتای بیری نەتەوەیی کوردی بۆ سەدەی هەژدە و نیوەی یەکەمی سەدەی نۆزدە دەگەڕێننەوە، کە هەروەک ڕۆژهەڵاتناس (باسیل نیکیتین) بە قۆناغی نافەرمانی و یاخیگەرییەکانی کۆمەڵایەتی و شۆڕشی خان و دەرەبەگەکانی دادەنێت. مێژوونووس جەماڵ نەبەزیش لەم سۆنگەیەوە سەرەتای دامەزراندنی دەوڵەتی ناسیۆنال لای کورد بە کردەوە دەباتەوە بۆ سەدەی هەژدە و پێی وایە لە نیوەی یەکەمی سەدەی نۆزدە خەباتی چەکدارانەی ڕێکخراو سەری هەڵداوە، نموونەی میرە کوردەکان دەهێننەوە کە چەندین ڕاپەڕینیان دژی دەسەڵاتی عوسمانی و قاجاری بەرپاکرد. هەروەها عەزیز شەمزینی لەم بارەیەوە پێی وایە لە نیوەی یەکەمی سەدەی نۆزدە جووڵانەوە ڕزگاریخوازەکان دەست پێ دەکەن، جیاوازیی ئەم جووڵانەوە و خەباتە لەم قۆناغەدا دروشمە نەتەوەیی و ڕزگاریخوازەکان ڕوونتر و گەشتر دەردەکەون. ڕۆژهەڵاتناس "مینیۆرسکی"ش بە هەمان شێوە باس لە پیادەکردنی سیاسەتی مەڵبەندی دەوڵەتی عوسمانی دەکات و کاریگەری ئەم سیاسەتە لەسەر ڕەوتی نەتەوەیی کورد پێشان دەدات و دەڵێت: داگیرکردنی تازە هۆیەک بوو بۆ ئەوەی کورد لە ساڵانی (١٨٤٣-١٨٤٦ز)دا، بە سەرۆکایەتیی بەدرخان پاشا یەکەم بزووتنەوەی نەتەوەیی خۆی هەڵبگیرسێنێت. جەختکردنەوەی ئەم نووسەر و مێژوونووسانە لەسەر سەدەی هەژدە و نیوەی یەکەمی سەدەی نۆزدە بۆ سەرهەڵدانی بیری نەتەوەیی لە هەوڵەکانی میری سۆران [محەممەد پاشای گەورە] هاتووە کاتێک هەوڵی دا کوردستانێکی یەکگرتوو و سەربەخۆ دروست بکات و دەست بەسەر گشت میرنیشینەکاندا بگرێت. هەروەها هەوڵەکانی (بەدرخان پاشا)ی میری بۆتان کاتێک ویستی لە ڕێگەی پەیمانی پیرۆز یەکخستنی میرنیشینەکانەوە کیانێکی یەکگرتوو بۆ کورد دروست بکات.

ئەدی چۆن باس لە کاریگەریی ناسیۆنالیزمی "فارس" و "عەرەب" و "تورک" لەسەر کۆمەڵگەی کوردستان دەکەن؟

کورد یەکێکە لەو نەتەوانەی کە بەردەوام لەژێر داگیرکاریی دوژمنان و نەیارانی بووە، بێگومان هۆکارەکانی داگیرکردنیش سەپاندنی باڵادەستی خۆیان و فراوانکردنی دەسەڵاتیان بووە، ئەگەر سەیرێکی مێژووی سەدەکانی ڕابردوومان بکەین، دەبینین کە لە چەندین ڕووەوە کاریگەری نەرێنی گەورە و قوڵی بەجێ هێشتوە، لەوانە لە ڕووی سیاسییەوە سنووردارکردنی مافە سیاسی و نەتەوەییەکانی گەلی کورد، هەروەها پارچەبوونی کوردستان بەسەر چوار بەشدا، و بچووکردنەوەی جۆگرافیای کوردستان، وەک نموونە: قەتیس کردنەوەی سنووری کوردستانی ڕۆژهەڵات تەنیا بە پارێزگای "سنە" لە لایەن دەوڵەتەوە و دەیان شار و پارێزگای دیکە لە هەر چوارپارچەی کوردستان کە لە بنەڕەتدا خاکی کوردستان بووە و مۆڵکی کورد بوونە کەچی ئێستا بەداخەوە لەلایەن داگیرکەرانەوە تەفریس، تەعریب و تەتریک کراون. لەگەڵ ئەوەشدا گرتنەبەری سیاسەتی بە تورکردن و بە عەرەبکردن بەرامبەر بە کورد و هەوڵدان بۆ توانەوەی ڕەچەڵەکیان، هەروەها لە ڕووی کولتووری و کۆمەڵایەتییەوە، قەدەغەکردن و سنووردارکردنی زمانی کوردی، هەوڵدان بۆ تواندنەوەی کولتووری کوردی لەنێو کولتووری زاڵدا، سڕینەوەی ناسنامەی مێژوویی و کلتووری هەندێک لە ناوچەکانی کوردستان، دروستکردنی هەستی بێ متمانەیی لە نێو کورددا، گۆڕینی دیمۆگرافیای دانیشتوان و دەربەدەرکردن و ڕاگواستنیان. لە ئاستی وشیارییشدا گەورەترین لێدانی بەرکەوتووە، کە وایکردوە هۆشیاریی نەتەوایەتی لەنێو کورددا دوا بکەوێت هەروەها لە ڕووی ئابوورییەوە چەند کاریگەری خراپی بەسەر کوردستانەوە جێماوە لەوانە پەراوێزخستنی ناوچە کوردستانییەکان لە پلانی پەرەپێدانی ئابوورییدا، سوود وەرگرتن و بەکارهێنانی سەرچاوە سروشتییەکانی کوردستان لەلایەن داگیرکارانەوە بۆ بەرژەوەندی خۆیان.

پەیوەندیدار بە پرسیاری پێشوو، کورد چۆن دەتوانێت بەرپەرچی ناسیۆنالیزمی هێرشبەرانەی دژبەران و نەیارانی بداتەوە؟

بۆ بەرپەرچدانەوەی ناسیۆنالیزمی دوژمنەکان، زۆر ڕێگا هەن کە نەتەوەی کورد دەتوانێت پێی بەرپەرچی ناسیۆنالیزمی دوژمنەکانی و نەهێشتنی ئەو کاریگەرییانەی کە ئەم ناسیۆنالیزمە لەسەر کورد وەک نەتەوە دروستی کردوون، لە گرینگترینیشیان بەهێزکردنی ناسنامەی کوردی لە ڕووی پاراستن و پەرەپێدانی زمان، کولتوور، ئەدەب و هونەری کوردی بۆ بەهێزکردنی ناسنامەی نەتەوەیی و هەوڵدان بۆ بەجیهانی کردنیان، هەروەها یەکگرتوویی نێوخۆیی و کەمکردنەوەی ناکۆکییە ناوخۆییەکان و بەهێزکردنی یەکڕیزی نێوان هێز و لایەنە سیاسییەکان، دیپلۆماسی کاریگەر و پەرەپێدانی پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان و دروستکردنی هاوپەیمانێتی لەگەڵ وڵاتان و ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکان، لەگەڵ ئەوەشدا پێشخستنی گوتاری ئاشتیخوازانە و بڵاوکردنەوەی پەیامی پێکەوە ژیان و دیالۆگ لەگەڵ نەتەوەکانی دیکە. هاوکات بەرەنگاربوونەوەی زانیاری هەڵە و بەکارهێنانی میدیا و تەکنەلۆژیای نوێ بۆ ڕاستکردنەوەی ئەو زانیارییە هەڵانەی کە لەلایەن دوژمنانەوە بڵاو دەکرێنەوە. بێگومان پەرەپێدانی ئابووری و بەهێزکردنی پێگەی ئابووری وەک ڕێگایەک بۆ سەربەخۆیی زیاتر و کەمکردنەوەی پشتبەستن بە دەوڵەتانی ناوچەکە و پشتیوانیی یاسایی نێودەوڵەتی و بەکارهێنانی یاسا و ڕێککەوتننامە نێودەوڵەتییەکان بۆ پشتیوانی لە مافەکانی گەلی کورد ڕێگایەکی گرنگ و کاریگەرە. کورد لە ڕێگەی ئەم ستراتیژیانەوە دەتوانێ بە شێوەیەکی کاریگەرتر بەرپەرچی ناسیۆنالیزمی دوژمنەکانی بداتەوە، بەبێ ئەوەی خۆشی بکەوێتە داوی ناسیۆنالیزمی توندڕەوەوە.

ئێوە پێتان وایە کە ئێمە وەک نەتەوەی کورد، پێویستیمان بە ناسیۆنالیزمە؟

وەک باس کرا بەشێک لە نووسەرانی بواری ناسیۆنالیزم پێیان وایە ئەوە ناسیۆنالیزمە نەتەوە دروست دەکات، هەر بەو پێیەش بە ڕوانینی کۆن بۆ نەتەوە کۆمەڵێک بنەمای دیاریکراو هەن کە وەکوو پایەکانی نەتەوە دەناسێنرێن، ئەوانیش بریتیین لە: زمانی هاوبەش، خاکی هاوبەش، مێژووی هاوبەش، ئایینی هاوبەش و داب‌ونەریتی هاوبەش. واتا ئەو پێکهاتەیەی ئەم بنەما هاوبەشانەی هەبووایە بە نەتەوە دادەنرا، بێگومان لەڕووی ڕاستییەوە ئەم ڕەگەزانە وەکوو ماددەی خاوی نەتەوە سەیر دەکرێن و لە ئێستادا بە تەنیا بەس نین بۆ ئەوەی پێکهاتەیەک بکەن بە خاوەنی شوناسێک کە شوناسی نەتەوایەتییە، ئەگەر ئەو پێکهاتەیە خاوەنی کۆمەڵێک خاسییەت و تایبەتمەندیی دیکە نەبێت کە بیگەیەننە ئەو ئاستەی بوونی ڕاستەقینەی لە ڕووی ئامادەبوون و بەشداریکردنەوە لە مێژووی مرۆڤایەتیدا بۆ فەراهەم بکەن و لە هەمان کاتیشدا سنووری جیاکردنەوەی ئەو پێکهاتەیە لە نەتەوەکانی‌تر دەستەبەر بکەن کە بێگومان ئەو جیاکردنەوەیەش لە ئاستی یەکەمدا لە میانەی دروستکردنی دەوڵەتی نەتەوەییەوە فەراهەم دەبێت. لە هەمان کاتدا تەنیا کاتێک ناسیۆنالیزم دەبێتە خاوەنی شوناس کە ببێتە بەرنامە و پڕۆژەیەکی جەماوەری و ئاستی ئاسایی بەرنامەکەی دروستکردنی دەوڵەتی نەتەوەیی بێت. هەر پڕۆژە و بەرنامەیەکی‌تر لە خوار ئاستی دروستکردنی دەوڵەتی سەربەخۆی نەتەوەییەوە بەڵگەی لاوازی و بێ شوناسی ناسیۆنالیزمە. ئێمەی کورد وەک لامان ئاشنایە تا وەکوو ئێستا خاوەن دەوڵەت نین، کە خاوەنی دەوڵەت و جۆگرافیایەکی یاسایی خۆمان نەبووین داهاتوومان بەردەوام لەژێر هەڕەشە و مەترسی دایە، دامەزراندنی دەوڵەت فاکتەرێکی سەرەکی ئاسایشی نەتەوەییە، ئەم ئامانجەش هەروا ئاسان بەدی نایەت، بەڵکوو پێویستی بە ڕێچکە و بنەمای تایبەت و میکانیزمی زۆرباش هەیە. جیا لەمەش ناسیۆنالیزم دەتوانێت وەک هێزێکی یەکگرتوو خزمەت بکات، و ڕا و بۆچوونە جیاوازەکان لەسەر یەک بنەما کۆ بکاتەوە، بەتایبەتی بۆ نەتەوەیەکی وەکوو کورد کە بەسەر چەند وڵاتدا دابەشکراوە، ئەم دابەشبوونەی کوردستان بەسەر چەند دەوڵەتدا پێویستی هەستی هاوبەشی نەتەوەیی زیاتر دەکات، دەتوانێت هەستی هاوبەشی شوناس و پێکەوەبوون لەنێو کورددا بەهێز بکات، بەتایبەتی دوای مێژوویەکی درێژ لە سەرکوتکردن. ناسیۆنالیزم دەتوانێت پارێزگاری لە زمان، کولتوور و کەلەپووری کوردی بکات لە زۆر ناوچەدا زمان و کولتووری کوردی ڕووبەڕووی سنووردارکردن و هەوڵی لەناوبردن بووەتەوە. هاوکات دەتوانێت ببێتە بنەمایەک بۆ داواکردنی مافە سیاسی و کولتوورییەکان، وەک خودموختاری یان جۆرەکانی دیکەی دەسەڵاتی سیاسی لە چوارچێوەی دەوڵەتە جیاوازەکاندا، گرنگە ئەوەش لە یاد نەکەین کە بۆ ئەوەی ناسیۆنالیزم کاریگەرییەکی ئەرێنی و بەردەوامی هەبێت دەبێت لەگەڵ بەها جیهانییەکانی مافەکانی مرۆڤ، دێموکراسی و هاوژیانی ئاشتیانە بێت.

(درێژەی هەیە

کوردستان
• ژمارە: ٨٩٢
١٥ی خاکەلێوەی ١٤٠٤ _ ٤ی ئاوریلی ٢٠٢٥

کام پەیام و هەڵوێست قازی محەممەدی کرد بە پێشەوا؟

برایم لاجانی

هەرکام لە ئێمە بە جۆرێک ڕێبەرین چونکە لانیکەم ڕێبەرێبەرایەتی ژیانی خۆمان دەکەین. زۆر کەسیش لەنێو ئێمەدا هەن کە لەبواری گەورەتردا بۆ نموونە لە ئاستی بنەماڵە، مەدرەسە، کارخانە و دامەزراوە سیاسی و کۆمەڵایەتییەکاندا کاری ڕێبەرایەتی دەکەن. ڕوونە کە مەیدانەکانی کاری ڕێبەرایەتی جۆراوجۆرن و هەر بەو پێیەش ئەرکەکانی ڕێبەر، بەرپرسایەتی و ڕۆڵیشی جۆراوجۆرن. بەڵام مەسەلەیەک هەیە کە لە هەموو حاڵەتەکانی ڕێبەرایەتیدا وەک فاکتۆرێکی گرینگ خۆی نیشان دەدا، ئەویش ئەوەیە کە لەهەر حاڵدا ڕێبەر سەروکاری دەگەڵ ئینسانان هەیە. ئەو ئینسانانە یا هاوڵاتین، یا هاونیشتیمانن، یا هاوڕێی حیزبین، پێشمەرگەن، سەربازن، یا کارمەند و کرێکار و هتد.

کاری ڕێبەر ئەوەیە خەڵک واتە ئینسانەکان لە دەوری دروشم و ستراتیژی و ئیدەئاڵ و بەرنامەکانی ڕێکخراو، حیزب، بزووتنەوە، مەدرەسە و کارخانە و بە کورتی ئەو دامەزراوە کۆ بکاتەوە کە ڕێبەرایەتیی دەکا. ئەو دەبێ هاندەر بێ، دینام بێ، ماتۆر بێ، گەرموگوڕی بە کار و خەبات لەونێو دەوروبەری خۆیدا بڵاو بکاتەوە. شادی و خۆشی دابەش بکا. هەمووان بەشدار بکات و کەس هەڵناوێرێ. ڕێبەر دەبێت کۆسپان تەخت بکا، پردان درووست بکا، دیواران بڕووخێنی. دەبێ خەم لەبەر بێ و مەڵحەمی برینان و هۆی ئارامیی دڵە شکاوەکان بێت. ڕێبەر بە هاوکاری دەگەڵ هاوکارەکانی دەبێ فەرهەنگ و کولتوورێک درووست بکەن کە نێوەرۆکەکەی بریتی بێت لە ڕوانگەیەک کە وەک ئەستێرەی گەش بدرەوشێتەوە و خەڵک بەدوای خۆیدا بکێشێ. فەرهەنگێک کە بایەخ بە پێوەندیە ئینسانیەکان بدا و ڕەنگە جۆراوجۆرەکان لە خۆیدا جێ بکاتەوە و لە هەمانکاتیشدا ئامادەیی بۆ چوونەپێش و گۆڕان و درووستکردنی بەهای نوێ تێدا بێت.

لە مێژوودا زۆر نموونەی ئەوجۆرە ڕێبەرانەمان هەن کە بوونەتە سەرمەشق و ئێستاش هەروا سەرچاوەی ئیلهامن. من هەوڵ دەدەم دوونموونە لەو سەرمەشقانە باسکەم و پاشان پێشەوا قازی بە پێوانانەی ئەوان هەڵسەنگێنم تا بزانین ڕەمزی بوون بە پێشەوا و پێشەوامانەوەی قازی لەچی‌دایە؟

سوقڕات

سوقڕات گرینگی زۆری بە پێوەندیی نێوان تاک و کۆمەڵ دەدا. ناوبراو ئەو پرسیارە فەلسەفیانەی دەهێنانە گۆڕ کە چۆن دەتوانین ژیانێکی جوان و پڕ لە فەزیلەت و عادڵانە درووست بکەین. هەروەها ئەو بە سەخاوەتەوە ئامادە بوو گیانی بۆ ئیدە و بایەخە بەرز و تازە و ئینسانیەکان بەخت بکا کە بڕوای پێ بوون. سوقڕات بە ئاتینیدا دەگەڕا و دەیپرسی ژیانی باش و پڕ فەزیلەت کامەیە؟ جوانی چیە؟ کۆمەڵگەیەکی بەختەوەر چۆنە؟ دادپەروەری چیە؟ کۆمەڵگەیەکی عادڵانە چۆنە و کام سیفاتی هەن و تایبەتمەندیەکانی چین؟

سوقڕات ئەو پرسیارانەی زۆرتر ئاڕاستەی دەسەڵاتدارانی ئاتێنێ دەکردن. ئەو لاوانی بۆ خەبات و بەربەرەکانی و ڕاپەڕین هان دەدان. ئەو بە هێنانەگۆڕێی پرسیار سەبارەت بە ژیانی پڕ فەزیلەت و کۆمەڵگەی عادڵانە دەیەویست سەرنجی خەڵک بۆ وەزعی نالەباری کۆمەڵگەی ئەودەمی ئاتێنێ ڕاکێشێ. جیالەوە هەمیشە خەڵکی هان دەدا کە خۆیان و توانا و زەرفییەتەکانی خۆیان بناسن. چونکە کەسێک دەتوانێ دەگەڵ خەڵک بحاوێتەوە کە خۆی بناسێ. ئەو جۆرە حەرەکەتانەی سوقڕات و ئەو پرسیارانەی ئەو بە دڵی کاربەدەستانی ئەودەمی ئاتێنێ نەبوون. هەربۆیە نەیارەکانی کە دەسەڵاتداران بوون ئەویان بە کەسێکی ئازاردەر دەزانی و هەر لە بەر ئەوەش بوو مەحکوومیان کرد کە جامی ژەهر بخواتەوە

پرسیارەکانی سوقڕات هەموو خەڵکیان دەگرتەوە. هەموو لە کۆمەڵدا بەرامبەر یەکتر ڕێبەرن و دەبێ بپرسن ژیانی باش و پڕ فەزیلەت چیە؟ ئەوە یارمەتیمان دەدات کە سەرنج بدەینە ژیانی هاووڵاتیانمان کە لە وەزعێکی سەخت و دژواردان، حەقخوراون و ئەگەر پێویست بێ یارمەتییان بدەین. جاری وایە دیتن و بەسەرکردنەوەیەک گەورەترین یارمەتییە. کەسێک کە پێویستیی بە یارمەتییە زۆری بۆ گرنگە یارمەتیدەر ئاوڕی لێ بداتەوە. سوقڕات بۆ خۆشی هەموو جارێ وەڵامی ئەو پرسیارانەی پێ نەبوو کە دەیهێنانە گۆڕێ، بەڵام مەبەستی ئەو هبوو خەڵک وەبیرکەوتنەوە بکەون. لە لایەکی دیکەشەوە دەیەویست ئەوە بڵێ کەسێک کە بەدڵەوە ئەو پرسیارانە دێنێتە گۆڕی دەبێت کەسێکی ئاقڵ و بە هۆش بێت. لە فەرهەنگی یۆنانیدا کەسێکی زیرەک و خاوەن هۆش ئەو کەسەیە کە توانای دیتنی داهاتووی هەیە و دووربین و ئایندە بینە. کەسێکیش کە دووربینە و توانای دیتنی داهاتووی هەیە ڕوانگە دەدا، ڕێ دەستنیشان دەکا و قەتاری حەرەکەتی کۆمەڵ دەخاتە ڕێ. کەسێکی ئاوا جهەت دەستنیشان دەکا، خەت دەدا، خەڵک بەدوای خۆی دادەکێشێ و خەڵک بۆخۆیان وەدوای دەکەون و دەیکەنە پێشەوا و بەم جۆرە ڤیزشون دروست دەکا. ئەو دەبێتە پێشەوا و مەشخەڵ هەلدەگرێ و ئاڵای پەیامەکەی بەرز دەکاتەوە و دەبێتە خاوەن ڤیزشون. مەبەست لە ڤیزشون بانگ و پەیامی خێری گشتی و درووستکردنی کۆمەڵگەیەکە کە ئینسانەکان لەوێدا لە فەزیلەتدا بژین. پەیام و ڤیزشونی مەزن ئەوانەن کە ڕوویان لە هەموو خەڵکە و کەس هەڵناوێرن و دەبنە کانیاوێکی گەورە بۆ هەموو ئەوانەی تینوون. پەیام و ڤیزشوونی مەزن ئەو پەیامەیە کە دەیەوێ کۆمەڵ بەرەو بەختەوەری و ئازادی و فەزیلەت بەرێ و هەموو ئەندامانی کۆمەڵگە بە سەعادەت و بەختەوەری بگەیەنێ. ئەرستوو کە قوتابیی سوقڕات بوو دواتر ئەو قسەی سوقڕاتی دەوڵەمەندتر کرد کە دەڵێ کەس ناتوانێ بەختەوەر بێت ئەگەر کۆمەڵگەکەی و کەسانی دەوروبەری بەختەوەر نەبن.

عیسای مەسیح

دەرکەوتوە کەسێک کە بە خێری گشتییەوە ماندووە و لە خەمی میللەت و گەل و وڵاتدایە، لە قەیران و سەختی و دژواریەکاندا باشتر خۆی ڕادەگرێ و چاکتر دێتەدەر لە کەسانێک کە زۆرتر هەر لە خەمی خێری شەخسیی خۆیاندان. عیسای مەسیح نموونەیەکە لەو چەشنە کەسانە. ئەو یەکێک لە گەورەترین ڕێبەرانی مێژووی مرۆڤایەتییە و هێشتاش زۆرترین پەیڕەوی هەن. بزانین پەیام و مۆدێلی ڕێبەرایەتیی عیسای مەسیح چی و چۆن بوو کە ئاوا بوو بەو ڕێبەرە گەورە و بەو پەیامبەرە مەزنە. شێوەی مودیرییەتی ناوبراو و پێوەندییەکانی ئەو لەگەڵ خەڵک و چۆنیەتیی پێوەندیگرتنی بە خەڵکەوە و نێوەرۆکی پەیامەکەی زۆر ئاسانە، بەڵام لە هەمان کاتدا پیادەکردن و پراکتیزەکردنی زۆر سەخت و دژوارە. هەمووی ئەوە دەکرێ لە چوارخاڵدا کورت کەینەوە. لەڕاستیدا ئەو چوار خەڵە ئەو یاسا و قانوونانەن کە پێویستە هەموو ئەو کەسانە دەکاریان بکەن کە ڕێبەرایەتیی خەڵک دەکەن و دەیانەوێ ئینسانەکان لە دەوری پەیامێک یان ڤیزشونێک کۆ کەنەوە و کۆمەڵ بەرەو ئەو ئامانجە مۆبیلیزە بکەن واتە وەگەڕ بخەن.

یەکەم، مرۆڤەکان هەموویان خاوەن بایەخن و لەباری ئینسانییەوە هاوبەهان. بۆ عیسای مەسیح هەموو ئینسانەکان لە چوارچێوەی ئایینی ئەو و پەیامی ئەودا وەک یەک هاوبایەخن. بناخەی ئەو بیرە لەوەڕا سەرچاوە دەگرێ کە ناوبراو هەموو ئینسانەکانی بە یەک چاو تەماشا دەکردن. ئەو نەیدەهێشت جیاوازییە ڕواڵەتییەکان ببنە هۆی لێکهەڵاواردنی ئینسانەکان بەمجۆرە و خودی و ناخودی درووست ببێ. کەسێک کە جیاوازی لەنێو ئینسانەکان دادەنێ. دیواران دروست دەکا و لەهەر حاڵدا ئەگەر بەشێکانیش ڕاکێشێ، بەشێکیش لە خۆی دەتارێنێ و دوور دەخاتەوە. پەیامی مەزن ئەو پەیامەیە کە ڕووی لە هەموو کۆمەڵگە و هەموو میللەت بێت.

دووەم، دەبێت توانا و قودرەتی لێبوردن و بەخشین و عەفوکردنمان هەبێت. ئینسان قابیلی هەڵەیە. هەڵەکردن بەشێکە لە سروشتی ئینسان. بەڵام بەخشین و لێبوردەیی شتێکە پێوەندیی بە هاوپێوەندیی ئینسانییەوە هەیە. بەخشین و لێبوردن نیشانەی لاوازی و شلوشەوێقیی ڕێبەر نیە، ڕاست بە پێچەوانەوە لێبوردەیی و بەخشین بە گوناهانەوە، متمانە دەخوڵقێنێ و باشترین ئامڕازیشە بۆ پێشگیریکردن لە دووبارەبوونەوەی هەڵە.

سێهەم، کارکردن و هەڵسان و دانیشتن لەگەڵ عیسای مەسیح و پەیڕەوی‌کردن لێی سەخت و دژوارە. ئەو لێی دەویستی. ئەو چاوەطوانی و ئینتیزار و داخوازیی لە هەموو ئەو کەسانە هەیە کە ئەویان قبووڵە. بەڵێ ژیان لە کۆمەڵدا، ژیان لەنێو میللەتدا مایەدانان لە خۆی دەوێت. ڕاستیەکەی ئەوەیە کە ئەوە هەر ڕێبەر نیە کە ئینتیزار و چاوەڕوانی لە خەڵک و تاکەکانی نێوکۆمەڵ هەیە، بەڵکوو ئێمە هەموومان دەبێت ئینتیزار و چاوەڕوانیمان لێکتر هەبێت و لێکترمان بوێت و لە ڕێبەریشمان بوێت. نەک هەر لە کاری هاوبەش و هاوکاریی یەکتری و ژیانی کۆمەڵایەتیماندا، بەڵکوو لە هەموو هەڵسان و دانیشتنماندا پێوێستە ڕەچاوی دۆخی یەکتر و دەورووبەری خۆمان و تەنانەت سروشت و حەیوانات و دارودرەخت و ژینگەش بکەین

ئەوە کە داخوازیت لە هاوکار و هاوڵ و هاووڵاتی و هاونیشتیمانی و ئەو کەسانە هەبێت کە ڕێبەرایەتییان دەکەی، بە هیچ جۆر مانای ئەوە نیە کە تۆ ڕێبەرێکی ئۆتۆریتاری. کەسێک کە داخوازیی لێ دەکرێ، چاوەڕوانیی لێ دەکرێ، ئینتزاراتی لێ دەکرێ، یانی دەگەڵ چاڵش بەرەوڕوو دەکرێ. ئەوەش ناچاری دەکا خۆی هەڵکێشی، خۆی بەرێتە پێشی، خۆی بەهێز بکا، خۆی کامڵ بکا، خۆی پوختە بکا. دیارە دەبێت داخوازی و چاوەڕوانییەکان واقعبینانە بن و لەگەڵ توانا و زەرفییەتەکان و هەلومەرج بێنەوە. ئەگەر وا نەبێت، ئەو چاوەڕوانی و ویستانە دەبنە ئامراز و وەسیلەیەک بۆ دەسەلاتنواندن. ئاخر کاتێک کارێک دەکەی کە نایەڵی ئینسانەکان هەست بە بەرپرسایەتی بکەن، پێش بە پەرەسەندنی ئەوان دەگری و خۆشت لە توان و لێوەشاوەییەکانی ئەوان بێبەش دەکەی.

چوارەم، عیسای مەسیح ئینسانەکانی خۆش دەویستن. هاوکار و پەیڕەو و هاووڵاتیانی خۆی و ئەندامانی کۆمەڵگەی ئینسانی خۆش دەویستن. ئەو تەنانەت ناحەزانی خۆشی خۆش دەویستن. فەلسەفەی ئەوە لەوەدایە کە خۆشەویستی و موحیبەت هێزێکی هێندە گەورەی هەیە کە دەتوانێ ڕق و قین و تووڕەیی و تەنانەت دووژمنایەتیش ڕاماڵێ و لەنێو بەرێ. موحیبەت لە سەرووی هەموو شتێکەوەیە. خۆشەویستی خوڵقێنەر و درووستکەرە. ڕوونە تایبەتمەندی و خسڵەتێکی لەوچەشنە بەڕاستی سەختە مرۆڤ بتوانێ لەخۆیدا پەروەردەی بکات. ئەوە توانایەکی تا ڕادەیەک فەوقی بەشەری دەوێ. بەڵام ڕێبەری گەورە کە میللەتێک چاوی لێیەتی دەبێت ئەو توانایە لە خۆیدا درووست بکات. موحیبەت کلیلێکە بۆ ئەوەی مرۆڤەکان بکەینەوە و بڕوا و متمانەیان وەدەست بێنین. ڕایانکێشینە مەیدانی کار و تێکۆشان بۆ بەشداربوون لە کارکردن بۆ خێری گشتیدا. هەر ئەوە کە بتوانی خەڵک و هاوکار و هاوباوەڕەکانی خۆت خۆش بوێن، بۆخۆی مانا دەدا بە ژیان و نێوەرۆکی ژیان دەوڵەمەند دەکا. یۆنانیەکانیش باسی موحیبەتیان کردوە، بەڵام ئەوان زۆرتر باس لە دۆستایەتی دەکەن. ئاخر دۆستایەتیش شتێکە پێوەندی بە کەیفییەتی پێوەندییەکانی نێوان ئینسانەکانەوە هەیە. ئەرستوو دەڵێ دۆستایەتی گیانێکە لە دوو جەستەدا. دۆستایەتیش وەک موحیبەت و خۆشەویستی لە ڕێگای دیتن و وەبەرچاوگرتنی جیاوازییەکانەوە یەکیەتی درووست دەکا. ئاخر هونەر ئەوەیە لە جیاوازییەکان ڕا و بە جیاوازیەکانمانەوە بگەینە وەحدەت و کۆنسێنسوس، واتە ڕێککەوتن. وەحدەتێک کە جیاوازییەکان نابینێ و بە لەنێوبردنی جیاوازییەکان پێکدێ، پایەدار نابێ و زۆریش پڕمەترسییە.

دەبێ بگوترێ کە ئاوێتەبوونی ئەو چوار خسڵەتە بەرزەیە لە کەسایەتیی عیسای مەسیحدا کە ئەویان کردە ئەو ڕێبەرە گەورە. ئەو بە هاواری نەخۆش و لێقەوماوانەوە دەچوو. گوناهباری دەبەخشین، موحیبەت و خۆشەویستی لێ دەباری. برینی ساڕێژ دەکردن. پردی لەنێو جیاوازییەکاندا درووست دەکردن. دیواری دەڕووخاندن. کۆسپ و تەنگ و چەڵەمەی وەلادەبردن. گرێپووچکەی دەکردنەوە. سوڵحی دەکردن. کاری سەخت و تێکۆشانی لە خۆی و پەیڕەوانی دەویست. ماندوویی‌نەناس بوو. بڕوای بە کار و پەیامی خۆی هەبوو. خەڵکی لە دەوری خۆی و لە دەوری یەکتر و لە دەوری پەیامی هاوبەش و ئامانجی هاوبەش کۆ دەکردەوە. نەک هەر دیفاعی لە بڕوا و مەڕامی خۆی دەکرد، لە هەمووی گرینگتر، ئەو ئامادە بوو بۆ بردنەپێشی پەیام و ڤیزشونی خۆی و ئیدەئاڵەکانی بە سەخاوەتەوە بمرێ. عیسای مەسیح لە دادگای ناسادڵحی ئیمپراتۆڕیی ڕۆمدا بە تاوانبار لەقەڵەم درا و لە خاچ درا. بەڵام لە ویژدانی مرۆڤایەتیدا، میدالی ئیفتیخار و سەربەرزی و شانازی پێ بەخشرا و ئەوەتا ئێستاش ئەستێرەی پەیامەکەی هەروا دەدرەوشێتەوە تیشکان داوێ.

من پێم وایە هەر ئەو ڕەمزانە کە سوقرات و عیسای مەسیحیان کردنە پێشەوا و مامۆستا و ڕێبەر و خاوەن پەیام و ڤیزشون، قازی موحەممەدیشیان کردە پێشەوا. خوێنەر دەبێت زەحمەت بکێشێ بەڵگەنامەکانی سەردەمی کۆمار بخوێنێتەوە، تا باشتر ئەو ڕاستییەی بۆ دەرکەوێت. لێرەدا تەنیا چەند بەڵگە لە وتەکانی پێشەوا قازی دەخەینە بەرچاو تا بۆمان دەرکەوێ کە پێشەوا بەڕاستی پەیامی بۆ میللەتی کورد پێ بووە و بۆ ئەو پەیامەش و لەسەر بردنەپێشی ئەو پەیامەش لەدار درا. هەر ئەو هەڵوێست و پەیامەشە قازی کردۆتە پێشەوا و هەروا وەک پێشەواش ماوەتەوە و هەمیشەش لە ویژدانی میللی و لە مێژوویی کوردا بە پێشەوایی دەمێنێتەوە.

"بە ئاڵای موقەدەسی کوردستان سوێند دەخۆم کە تا ئاخر هەناسەی ژیانم و ڕژانی ئاخر تنۆکی خوێنم بە گیان و ماڵ لە ڕێی ڕاگرتنی سەربەخۆیی جمهووریی کوردستان و یەکیەتیی کورد و ئازەربایجان موتیع و وەفادار بم"

(سوێندی پێشەوا لە ڕۆژی ڕاگەیاندنی کۆماری کوردستان)

"ئەوە کە لەڕێگای ئازادیی میللەتی خۆمدا بکوژرێم، جگە لە ڕەحمەتی خودا شتێکی دی نیە. بەمەرگی جوامێرانەی خۆم شانازی دەکەم"

(قازی موحەممەد لە بەناو دادگادا)

"ئەو مافە بە کەس نادەم سوکایەتی بە میللەتی من بکات. من لەپێناوی ئەو میللەتەدایە کە ئێستا بە ئێعدام مەحکووم بووم. قازی موحەممەد ئیدی شتێکی دیکەی نیە لە دەستی بدا، کەسێک دەست لە گیان هەڵگرێ، قسەی دڵی خۆشی دەکا. ئەوەی کە لە خوام دەویست، یانی شەهادەت لە ڕێگای خوا و وەتەندا بە دەستم هێناوە"

(قازی موحەممەد لە بەناو دادگادا)

"ئەنگیزەی من بۆ ئەو کارانە کە کردوومن سەرزەمین و میللەتەکەم بووە، هەر کارێک لە گەڵ من دەکەن بیکەن، بەڵام دەست لە ئازاری میللەتەکەم هەڵگرن"

(بەرگرییەکانی لە بەناو دادگادا)

"لە ئاخرین سەعاتەکانی ژیانمدا، خودا بە شاهید دەگرم کە لە ڕێگای ئازادی و بەختیاری ئێوەدا گیان و ماڵی خۆم فیدا کردوە و لە هیچ هەوڵ و کۆششێک درێخیم نەکردوە"

(وەسیەتنامەی پێشەوا)

"کوردستان سەرزەمینی میللەتی کوردە و ماڵی ویە. کەس مافی حەسادەت و بەخیلیی نیە. هەموو لە ماڵی خۆدا ئازادن. هەرچی لەدەستان دێت بۆ ئازادیی کورد درێخی مەکەن"

(وەسیەتنامەی پێشەوا)

"میللەتی مە چیی لە میللەتانی دیکەی دونیا کەمتر نیە، زانست و عیلم نەبێت. فێری زانست و عیلم بن تا لە کاروانی بەشەرییەت وەدوا نەکەون"

(وەسیەتنامەی پێشەوا)

"خودایە دادی مەزڵومان بستێنە و میللەتی کورد لەژێر سوڵتەی ئەو خوێنخۆرانە ڕزگار کە"

(بیست دەقیقە پێش لە داردرانی لە کاتی موناجات لەگەڵ خودادا)

تا دوا لەحەزاتی ژیان دەست لە فیداکاری هەڵناگرم و بە تەواوی دونیا ڕادەگەیەنم کە میللەتی کورد حەقی ژیانی ئازادی هەیە"

(ڕۆژنامەی کوردستان، دەوری یەکەم ژمارە ٣٠)

***

هەگبەی شاخ و شۆڕش

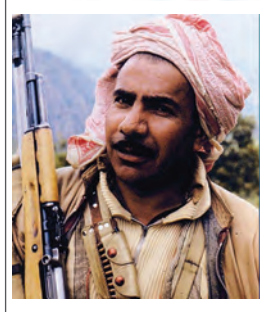

دەبێ بینووسمەوە مێژووم و دەبێ بیلێمەوە ناوم

شەهید بێجان عەلیزادە

برایم چووکەڵی

لاوانی شۆڕشگێڕ و خەباتکاری کورد لاپەڕەکانی مێژووی بەرخۆدان و سەروەریخوازیی گەلەکەیان بە خوێنی خۆیان نووسیوەتەوە و دەنگی ئازادیخوازانەی کوردیان بە دنیا گەیاندوە و نەیانهیشتوە بۆ ساتێک دەنگی ئازادی کپ ببێ و بەردەوام بۆ گەیشتن بە ئازادی لە بەرەنگاری و گیانفیداییدا بوون. ئەو شۆڕەسوارانە بۆ وەدیهێنانی ماف و ئازادیی نەتەوەکەیان هیچ کات لە خەبات نەوەستان و ئەو خەباتە هەمیشە لە گەشەکردندا بووە، و ئاڵای خەبات لەو سۆنگەیەوە هەر شەکاوە ڕاگیراوە. لە "هەگبەی شاخ و شۆڕش"ی ئەم ژمارەیەدا سەرێک لە دەڤەری شومالی کوردستان دەدەین و دەگەڕێینەوە بۆ ٣٥ ساڵ بەر لە ئێستا و لەنێو دەیان خونچەی تازە پێگەیشتوو لەنێو باخچەی پێشمەرگە و فەرماندەراندا یادێک لە شەهید "بێجان عەلیزادە" بکەینەوە.

بێجان ساڵی ١٣٠٥ی هەتاوی لە گوندی هۆدەر لە ناوچەی سۆما لە دایک بوو. باوکی وەک کەسایەتییەکی شۆڕشگێڕ هاوخەباتی سمکۆی شکاک بوو و چەندین جار دژی ڕێژیمی ڕەزاخان بەربەرکانی کرد و وەک تیکۆشەرێکی ئازا سەریشی لەم ڕێگایە بۆ نەتەوەکەی دانا. شەهید بێجان عەلیزادە ناسراو بە بێجان شکاک لەو کەسانە بوو کە بە هەموو وجوودەوە هەروەک باوکی لە خزمەت بە گەل و نیشتماندا بوو. لە تەمەنی منداڵیدا زور چالاک و چاونەترس بوو، لە هیچ شتک سڵی نەدەکردەوە و سوارچاک بوو و شارەزایی باشی لە جۆرەکانی چەکدا هەبوو. کاتێک ئاڵای کوردستان لە شاری مەهاباد دەشەکایەوە، تەمەنی بێجان ١٩ ساڵە بوو، و وەک پێشمەرگەی کومار دەستی بەخزمەت کرد. دوای نسکۆی ڕووخانی کۆماری کوردستانیش ئەو لەگەڵ بارزانییەکان ڕووی لە یەکیەتیی سۆڤییەتی پێشوو کرد.

شەهید بێجان یەکێک لەو ٥ قوتابییە بوو کە لە سۆڤییەتی پیشوو ڕەوانەی زانکۆ کران و سەرەتا زانستە سیاسییەکانی خوێند، پاشان دیپلومی بەرزی لە کولێژی سەربازی وەرگرت. هەر لەوێ لەگەڵ کچێکی ڕووسی ژیانی هاوبەشی پێکهێنا و دوو منداڵ بەرهەمی ئەو ژیانە بوو. پاش هاتنە سەرکاری عەبدولکەریم قاسم لە عێراق و گەڕانەوەی مەلا مستەفا بارزانی بۆ کوردستان، شەهید بێجانیش گەرایەوە و لە بەغدا لە زانکۆی مستنسرییە وەک مامۆستای زانکۆ دەستی بە دەرس گوتنەوە کرد. شەهید بێجان لە شۆڕشی ئەیلوولی باشووری کوردستاندا وەک ئامر بەتالیونی هێزی باڵک کاری لە سەنگەری خەباتدا بوو و زۆر شەڕی قارەمانانەی کرد و بەشێک لە شەڕی بەناوبانگی خارکووکی فەرماندەیی کردوە. پاش نسکۆی شۆڕش لە ساڵی ١٣٥٤ ئەویش گەرایەوە ئێران و لەگوندی هۆدەری سەڵماس جێگیر بوو.

دوای سەرکەوتنی شۆرشی گەلانی ئێران شەهید بێجان بەهۆی نیزیکایەتی لە ڕێبەری شەهید دوکتور قاسملوو بە ئەزموونی دەیان ساڵ خەباتەوە پێوەندیی بە حیزبی دێموکراتەوە گرت و وەک فەرماندەیەکی لێهاتوو لە ناوچەی سەڵماس دەستی بە تێکۆشانی سیاسی کردەوە. بێجان هێزی ئەو دەڤەرەی سازمان دا و جارێکی دیکە لە لاوانی سەلماسی لە دەوری ئاڵای حیزبی دیموکراتی کوردستان، حیزبی پێشەوا قازی محەممەد کۆ کردەوە. بێجان لە شەڕی سێ مانگەدا ڕۆڵی گرینگی گێڕا و لەنێو شاری ورمێ بەدژی داگیرکەرانی کۆماری ئیسلامی ئەرکی گرینگی کەوتە سەر شان و بە هۆی زیرەکی و هەست بە بەرپرسایەتیکردنی بوو بە خۆشەویستی پێشمەرگەکانی ئەو مەڵبەندە. بێجان لە ئاست دوژمن وەک پۆڵا وا بوو، نەترس و بە ورە، بۆ دوژمن توندوتیژ، بۆهاوسەنگەران و خەڵکی نیشتمانەکەی هاوڕێ و پێشمەرگەیەکی مێهربان بوو.

لە هەموو شەڕەکانی ناوچەی شومالدا زەبری کاریگەری لێ دەدان. لە شەڕی گەردەنەی گەمارۆی ورمێ ئاوری لەسەر پشتی دوژمن کردەوە و دڵی دوژمنی وەلەرزە دەخست. بە چەشنێک تا ئێستاش ئەو حەماسەیە لە دڵی خەڵکی ئەو ناوچەیەدا ماوەتەوە. ئازایەتی و قارەمانەتی شەهید بێجان وای کرد کە ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی زۆر پیلانی بۆ دارشت و زۆر جار خۆفرۆشانی پێو شوێنی دەکەوتن، بەڵام هەمیشە بە وشیاری پیلانەکانی پووچەڵ دەکردەوە.

بەداخەوە دواجار پیلانی دوژمنان سەری گرت و بێجانی قارەمانی زوو لە حیزبی دێموکرات ئەستاند و لە ساڵی ١٣٥٩ پەلاماری گوندی هۆدەر درا و ڕۆڵەی قارەمانی دێموکرات شەهید بوو و گیانی پێشکەش بە ڕێگای ئازادی کرد. ڕۆڵەیەک کە هەموو ژیانی لە تەمەنی ١٩ ساڵییەوە بۆ نەتەوەی کورد تەرخان کرد و لەو پێناوەشدا سەری دانا.

بەوپەری بەرزی سەران بەرچاوی
ئاگری سوورە کەژی خوێناوی

کوردە سەڵماس بە بەژنی جوانی
خوێنی لێ دەتکێ گوڵ و ڕێحانی

کەڵەشی، شەمشە، کەریمی، بێهنام
قاسمی، حاجی نەجاتی پڕ زام

شێرە باپێر و نەحۆی کوردستان
قارەمانانی تروپکی کوێستان

دەس پڕئەزموون بەهەوای حەقخوازی
گیانی بەخشی بە گەل، بێجان شکاکی

میراتە بەنرخەکانی پێشەوا

ڕەزا دانشجوو

مێژووی هەر نەتەوەیەک پڕە لەو ساتانەی ئاڕاستەی ڕەوتی بزووتنەوەی ئەو میللەتەیان گۆڕیوە و پێناسەیەکی تازەیان بە خەباتی ڕزگاریخوازی ئەم میللەتە بەخشیوە. بۆ میللەتی کورد یەکێک لە گرنگترین ئەو ساتانە دامەزراندنی کۆماری کوردستان لە ساڵی ١٣٢٤ی هەتاوی بە سەرکردایەتیی پێشەوا قازی محەممەد بوو. لە ڕاستیدا کۆماری کوردستان تەنها هەوڵێک بۆ گەیشتن بە خۆسەریی سیاسی نەبوو، بەڵکوو هەنگاوێکی بنەڕەتی بوو بۆ گواستنەوە لە سیستەمی عەشیرەتی و خێڵەکییەوە بۆ کۆمەڵگەیەکی مۆدێرن و ناسیۆنالیست.

هەرچەندە کۆمار تەمەنی کورت بوو، بەڵام میراتەکەی لە بزووتنەوە سیاسی و کۆمەڵایەتی و کولتوورییەکانی کورددا بەردەوامە. ئاسەواری ئەو بزووتنەوەیە گەورەیە لە هەموو ڕێکخستن و جووڵانەوەکانی دواتر بە مەبەستی گەیشتن بە ئازادی و دادپەروەری لە کۆمەڵگەی کورد بە گشتی ولە ڕۆژهەڵاتدا بە تایبەت دەبینرێت. کاریگەرییەکانی کۆماری کوردستان لەسەر ناسنامەی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد، خەباتی ژنان و ڕۆڵی لە پێکهاتنی بزووتنەوە کولتووری، سیاسی و کۆمەڵایەتییەکان بۆ نموونە بە شێوەیەکی بەرچاو لە شۆڕشی ژینا خۆی نیشان دا، تەنانەت لە نەورۆزی ئەمساڵدا بینەری بەشێک لەم کاریگەریی مێژوویی لە ناساندنی تواناییە کولتوورییەکانی کۆمەڵگەی کورد بۆ بەربەرەکانیی لەگەڵ داگیرکەران بووین. لە درێژەی ئەم بابەتەدا بە کورتی باس لە تاقمێک لەم تایبەتمەندییە دەگمەنانەی کۆماری کوردستان و کاریگەریی لەسەر ڕووداوەکانی ئێستا دەکرێت.

پچڕانی پێکهاتەی عەشیرەتی و خێڵەکی و دەسپێکی قۆناغی ناسیۆنالیزمی مۆدێرن

بەر لە دامەزراندنی کۆماری کوردستان، کۆمەڵگەی کوردی هێشتا بە قورسی لەژێر کاریگەریی پێکهاتە عەشیرەتی و خێڵەکییەکاندا بوو. ئەم پێکهاتانە جگە لە دابینکردنی هاودەنگی نێوخۆیی، بە بەربەستێک لە بەردەم پێکهێنانی دەوڵەتێکی مۆدێرن و دێموکراسی دادەنران. قازی محەممەد بە دامەزراندنی کۆماری کوردستان هەوڵی ڕزگارکردنی ناسیۆنالیزمی کورد لە پەیوەندیی خێڵەکی و گۆڕینی بۆ بزووتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی-سیاسی مۆدێرندا.

کۆماری کوردستان بە پێچەوانەی زۆرێک لە بزووتنەوەکانی پێشووی کورد کە وابەستەی سەرکردەی عەشیرەت بوون، لەسەر حیزب و ڕێکخراوێکی مۆدێرن بنیات نرابوو. پێشەوا بە دامەزراندنی حیزبی دێموکراتی کوردستان بۆ یەکەمجار بزووتنەوەیەکی دامەزراند کە پێوەندیی عەشایەری تێپەڕاند و بوو بە مۆدێل بۆ پارتە کوردییەکانی لە بەشەکانی دیکەی کوردستان.

هەنگاوەکانی مۆدێرنیزاسیۆن، چاپکردنی ڕۆژنامە، ڕێکخستنی ژنان، و وشیاریی کۆمەڵایەتی

یەکێک لە کارە هەرە گرنگەکانی کۆماری کوردستان، بڵاوکردنەوەی ڕۆژنامەی "کوردستان" بوو. ئەم بڵاوکراوە ڕۆڵێکی گرنگی هەبوو لە وشیارکردنەوە و نوێبوونەوەی کولتووری لە کۆمەڵگەیەکدا کە زۆرینەی خەڵکەکەی نەخوێندەوار بوون. لە ڕێگەی ئەم ڕۆژنامەیە چەمکەکانی وەک دادپەروەری کۆمەڵایەتی، مافەکانی گەلی کورد، گرنگیی پەروەردەکردن بەرەوپێش بردران.

بەڵام ڕەنگە یەکێک لە کارە پێشکەوتنخوازەکانی کۆماری کوردستان پێکهێنانی ڕێکخراوی ژنان بووبێت. بە پێچەوانەی نەریتی باوکسالاری باو، پێشەوا قازی محەممەد پێی وابوو هیچ کۆمەڵگەیەک بەبێ بوونی ژن لە گۆڕەپانی کۆمەڵایەتی و سیاسیدا پێشکەوتنی ڕاستەقینە بەدەست ناهێنێت. بەم شێوەیە زەمینەی بۆ بەشداریی ژنان لە چالاکییە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان خۆش کرد. ئەم تێڕوانینە پێشکەوتنخوازانەیە بۆ ڕۆڵی ژن لە کۆمەڵگەدا لە ساڵانی دواتردا بوو بە یەکێک لە پایە سەرەکییەکانی بزووتنەوە کوردییەکان.

شۆڕشی ژینا

دروشمی "ژن، ژیان، ئازادی" کە لەم ساڵانەی دواییدا بووەتە هێمای خەباتی ژنان لە دژی ستەم و هەڵاواردن، بە جۆرێک درێژەپێدەری هەمان بیرکردنەوەی دادپەروەرانەیە کە پێشەوا لە چلەکانی زایینی سەدەی ڕابردوودا دامەزراندوە. ئەو بزووتنەوەی زەبەلاحە کە دوای کوشتنی ژینا لە لایەن کۆماری ئیسلامییەوە ڕووی دا، بە جەختکردنەوە لە سێ بابەتی زۆر گرنگ، ئاماژەیە بۆ درێژەدان بە ڕێبازی پێشەوا.

- دروشمی پێشکەوتنخوازانەی "ژن، ژیان، ئازادی" و ڕۆڵی دیار و بەرچاوی ژنان لە بەرخۆدان و خەبات بۆ مافەکانیان، ئاماژەن بۆ بەئاگاهاتنەوەی کۆمەڵگەی ژنان و ئامادەبوونی بەربڵاویان لە ڕێگای ئازادی.
- جەختکردنەوە لەسەر "مافی دیاریکردنی چارەنووس" وەک مافێکی پارێزراوی مرۆڤ، گوزارشت لە وشیاری گەلی کورد لە خەباتی دژ بە حکومەتە داگیرکەرە ستەمکارەکان دەکات.
- خەباتی مەدەنی و ڕێکخستن و وشیارکردنەوە دەکرێت بە بەشی سێیەمی ئەم سێیانە گرنگە لە شۆڕشی ژینادا هەژمار بکرێت.

لە ڕاستیدا شۆڕشی ژینا وەشانێکی نوێکراوەی میراتی پێشەوا و کۆماری کوردستان لە ڕێگای گەیشتن بە ئامانجی ڕزگاری کوردستانە.

نەورۆز، هێمای خۆڕاگری و یەکگرتوویی

نەورۆز هەمیشە بۆ کورد زیاتر لە ئاهەنگێکی سەری ساڵ بووە. نەورۆز هێمای بەرخۆدان و شوناسی نەتەوەیی و یەکگرتوویی گەلی کوردە! ئەوەی ئەمساڵ لە نەورۆز ڕووی دا، مانیفێستی ئاشکرای گەلی کورد دژی ساڵیان داگیرکەری هەڵاواردن و سەرکوتکردن بوو، وەشانێکی ڕوون و مافخوازانە دژ بە هەموو دوژمنانی کورد بە پانتایی تەواوی ئەو جۆغرافیا زیندانیکراوە لە ماکۆ تا ئیلام! بەشداریی بەرچاوی ژنان لەم بۆنەیەدا جارێکی دیکە نیشانی دا کە تا چەند کۆمەڵگەی کوردی باوەڕمەندە بە ڕۆڵی گرنگ و چارەنووسسازی ژنان لە گەیشتن بە کۆمەڵگەیەکی ئازاد و دادپەروەر! جگە لەوەش لەبەرکردنی جلوبەرگی کوردی وەک بەشێک لە ناسنامەی کولتووری و جەختکردنەوە لەسەر جلوبەرگی پێشمەرگە وەک ڕەمزی بەرخۆدان و ڕاوەستان لە دژی داگیرکەران و ڕەشپەرەستان، جیاوازییەکی زۆریان بە نەورۆزی ئەمسال بەخشیوە!

سازدانی ڕێوڕەسێکی بێوێنە لە زۆربەی شاروشارۆچکەکانی کوردستان بە تایبەت لە ئیلام و کرماشان کە ساڵانێکە لە ژێر توندترین شێوەی ئاسمیلەکردن لە لایەن کۆماری ئیسلامی و بێگومان پێش ئەوەش لە لایەن ڕژیمی پەهلەوین، نیشاندەری گرنگیدانی کوردستان بە ناسنامەی کوردییە. ڕێکخستن و یەکگرتوویی خاوەن سەرەنج لە بەڕێوەچوونی ئەم بۆنە مێژوویییەدا بە یارەمەتیی چین و توێژەکانی کۆمەڵگە و بێگومان لەژێر زەخت و هەڕەشە وهەراسانکردنی بەردەوامی لەلایەن هێزەکانی ڕێژیمەوە، ڕەنگدانەوە و دەرخەری ئەوپەڕی وشیاری و بەئاگابوونی کۆمەڵگای کورددییە.

پێشەوا و میراتە بەنرخەکەی، ئێستا ساڵیانی ساڵ دوای شەهیدبوونی، گەورەترین سەرمایەی گەلی کوردە لەسەر ڕێگای گەیشتن بە ئامانجی ڕزگاری کوردستان. ئەو دیمەنانەی کە نەوەی نوێی کورد، چ لە سەردەمی شۆڕشی ژینا یان ئاهەنگەکانی نەورۆزی ئەمساڵدا خوڵقاندیان، بێگومان قووڵایی وشیاری و زیرەکی ئەم نەوەیە لە شەڕی دژی داگیرکەرانی کوردستاندا نیشان دەدات. نەوەیەک کە بەئاگا و پێشکەوتووخواز، چاونەترس،بوێر و ئازا دژی داگیرکەران و ستەمکاران خەبات دەکات.

ڕۆحی پێشەوای نەمر بناغەدانەری ئەم جووڵانەوە پێشکەوتووخواز شاد کە ئێستا بووەتە هێمای بەرخۆدان و ڕاوەستان دژی زۆر و زەبروزەنگ و داگیرکەر. بێگومان باشترین ئەمەگناسی و پێزانین درێژەدان ڕێگەی پێشەوا و هەموو شەهیدانە تا گەیشتن بە ڕزگاری.

کوردستان
• ژمارە: ٨٩٢
١٥ی خاکەلێوەی ١٤٠٤ _ ٤ی ئاوریلی ٢٠٢٥

شۆڕشی ناخۆشەویستی ئێران

نەیشناڵ ڕیڤیو – ڕووەل مارک گەریشت، ڕەی تاکیە
و لە ئینگلیزییەوە: کەماڵ حەسەن‌پوور

فێڤرییەی ئەمساڵ شۆڕشی ئێران بوو بە ٤٦ ساڵ. نێوەڕاستی تەمەن زۆرجار دەبێتە هۆی ئاقڵبوونی ڕێژەیی، کاتێک مرۆڤەکان خولیای لاوەتی وەلا دەنێن و ڕاستییە تاڵەکان قبووڵ دەکەن. بەڵام ئیسلامییەکانی ئێران هەمیشە لاون. لە ڕادەبەدەر بەستراوە بە ڕاستبوونی ئایدیۆلۆژییەکەیانن لەبەر ئەو هۆیە بڕیاری مێژوو قبووڵ ناکەن، بۆیە لەسەر مەئموریەتەکەیان بۆ قەرەبووکردنەوە پێداگرن. کۆماری ئیسلامی تووشی چەقبەستوویی بووە. ڕێبەرەکانی ناتوانن خۆیان بگۆڕن؛ جەماوەر هەر ئێستا گۆڕاوە.

مەلاکان لە ١٩٧٩ زۆر بەڵێنییان دان. سیستەمێکی سیاسیی نوێ قەرار بوو بە جۆرێک نەریتە دێموکراتیکەکان لەگەڵ بڕوا ئایینییەکان ئاشت بکاتەوە. ئابووریەک دروست بکەن کە چینی کرێکار، کە شۆڕشەکە بە ناوی ئەوانە کرابوو، بەرز بکاتەوە. قەرار بوو شۆڕش بێسنوور بێ: بە تێکەڵاوکردنی سەرهەڵدانی خۆڕسک و چالاکیی نهێنی ئێرانی، مسوڵمانانی هەموو شوێنێک قەرار بوو کۆماری ئیسلامی وەک پێشڕەوی پەیامی خودا قبووڵ بکەن.

ژیریی ڕاستەقینە لە نێوەڕۆکی یاسای بنەڕەتی ئێراندا بوو. دەسەڵات لە دەستی چەند کەسی هەڵنەبژێردراو دابوو، وەک ڕێبەری گەورە و شورای نیگابان، کە بەربژێرانی دەسەڵاتداریی حکوومەتی هەڵدەسەنگێنن تا دڵنیا بن کە هەموو یاسایەک بە گوێرەی ستانداردەکانی ئیسلام بن. بەڵام هەڵبژاردنیش بۆ سەرۆک کۆماریی، پارلەمان و ئەنجومەنی شارەکان هەبوون. بۆ ماوەی چەند ساڵ، لە کاتێکدا کە بەربژێرەکانی لایەنە سیاسییە جۆراجۆرەکان بژاردەی ڕاستەقینەیان پێشکەشی جەماوەر دەکرد، هەڵبژاردنەکانی کۆماری ئیسلامی ڕووداوی پڕ لە هاتوهەڵلا بوون. محەممەد خاتەمی، کە ماوەیەکی دووروودرێژ گەنگەشەی بۆچوونە ڕۆژئاواییەکان و ئەو مەتەڵە کە دەوڵەتانی ڕۆژئاوایی کردبوو کە زیاتر لە هەر دەسەڵاتێکی وڵاتانی ئیسلامی، دەوڵەمەندیی و بەختەوەریی ئاشکرایان بۆ شارۆمەندانیان دروست کردوە، بەڵێنی دیموکراسییەکی ئیسلامی دا.

یەکەم سەرکۆماری پۆپۆلیست و بەگومان لە مەلایان، مەحموود ئەحمەدینژاد، باسی دادپەروەریی ئابووریی دەکرد و حەسەن ڕوحانی شۆڕشگێڕێکی جیددی کە سەرەڕای ئەو تایبەتمەندییە، تێدەگەیشت کە چارەنووس بە تەنیا بۆ بردنەوەی خەباتە ئایدیۆلۆژیکییە جیدییەکان بەس نییە، بۆیە ئیددیعای کرد دەتوانێ بە ڕێککەوتن لەسەر کۆنترۆڵکردنی چەک [مەبەست بەرنامەی ناوکی ئێرانە] لەگەڵ ئەمریکا ئابووری ببوژێنێتەوە. ئەو فرەچەشنییە سوپاپی متمانەی فرە بەنرخ بۆ ڕێژیمی ئایینی بوو کە ڕێگایەکی بۆ دانانی کاریگەریی لە لایەن شارۆمەندە ناڕازییەکان لە سەر گفتوگۆکانی دەوڵەت کردبۆوە. ئەوە هەمووی بوو بە هیچ.

دۆخی نالەباری هەنووکەیی دەوڵەت، خەتای خودی ڕێبەری گەورە عەلی خامنەییە. لە هەموو دەرفەتێکدا، ئەو پێشی بە سەرۆک‌کۆمارەکانی و پارلەمانەکان گرتوە. ئەو پرۆسەی هەڵبژاردنی، بە دڵنیا بوون لە ڕێگادان بە خۆبەربژێرکردنی تەنیا ئەو کەسانەی بەتەواوی ملکەچی نابروان، بێکەڵک کردووە. ئەوە بۆ بەربژێری توندئاژۆ، ئیبراهیم ڕەئیسی، کە لە کەوتنە خوارەوەی هێلیکۆپتەر لە ساڵی ڕابردوودا کوژرا، ڕاست بوو و بۆ کەسی کەمتر توندئاژۆ وەک مەسعوود پزشکیانیش ڕاستە. لە هەمان کاتدا، پارلەمان بووەتە سەکۆیەک بۆ مشتومڕ و جاروبار لێپرسینەوە لە وەزیرێک، بەڵام کارێکی دیکە ناکات.

ئەمڕۆ، زۆرینەی ئێرانییەکان لە هەڵبژاردندا بەشداری ناکەن و، ئەو دامەزراوانەی سەردەمێک نێوبژیوانی نوخبەی فەرمانڕەوا و جەماوەر بوون پلەی خۆیان لەکیس داوە. ناڕەزایەتی سەر شەقام تەنیا ڕێگای دەربڕینی سکالاکانی شارۆمەندانە.

ڕوحوڵڵا خومەینی، دامەزرێنەری کۆماری ئیسلامی، جارێک بە گاڵتە گوتی شۆڕش بۆ نرخی کاڵەک نەکراوە. مەلاکان قەت لە ئابووری تێنەگەیشتن. هەوڵەکانیان بۆ ئاشت کردنەوەی پێداویستییەکانی ئابووری کەرتی تایبەت و ئەو نایەکسانییەی دروستی دەکەن لەگەڵ داواکانیان بۆ بەرز کردنەوەی دۆخی ژیانی هەژاران بووەتە هۆی دروست بوونی دەوڵەتێکی بەرفراوانی خۆشبژیویی و بیرۆکراسییەکی بەربڵاو. ئەمڕۆ چینی هەژار پێڕاگەیشتنی تەندروستی خراپی پێشکەش دەکرێ، سیستەمی پەروەردەی خراپ و قەیرانی خانووبەرەش هەن. یارمەتییەکانی دەوڵەتی هەر دێتوو بەشێکی زۆرتری بەرهەمی نێوخۆیی گشتی بەکار دەهێنێ و کەسیش ڕازی نیە.

ئێستا دەوڵەتی خودا لە گەندەڵیدا نوقم بووە. سیستەمەکە پڕە لە "ئاغا زادە". نەوەی مەلای خاوەن دەسەڵات کە گرێبەستی پڕ داهاتی دەوڵەتی وەردەگرن، هیچ باجێک نادەن و گوێ نادەنە هیچ ڕێسایەک. سوپای پاسداران، بە قۆرخکردنی کۆنترۆڵی پیشەسازییە سەرەکییەکانی وەک پەیوەندیی ڕێگای دوور، بیناسازیی و تەنانەت سیستەمی بانکی، لاسایی مودێلی سیستەمە دیکتاتۆرییە گەندەڵەکانی دیکەی وڵاتانی جیهانی سێهەم دەکاتەوە. لە کاتێکدا کە نزیکەی ٣٠ لە سەدی ئێرانییەکان لە ژێر هێڵی هەژارییدا دەژین، کەلێنی چینایەتی بیرهێنەوەرەی دواییەن ڕۆژەکانی ڕێژیمی گەندەڵی پاشایەتییە. هەموو ئەوانە بە تایبەتی کاتێک بۆ ئێرانییەکان ئازاردەرە کە ڕێبەرە مەلاکان بەردەوام لە جەماوەر داوا ی خۆبەختکردن و دان بەخۆدا گرتن لە بەرانبەر دژوارییەکان بە خاتری ڕێژیم و بڕوا ئایینییەکەیان دەکەن.

زۆرترین سەرکەوتنی شۆڕشی ئێران لە دەرەوەی سنوورەکانی وەدەست هاتوە. کۆماری ئیسلامی هەموو کات ویستوویەتی دەسەڵاتی دراوسێکانی بنکۆڵ بکات. ئەو پشتگیریی لە تاقمێکی جۆراجۆر لە میلیشیا و تێرۆریستان کردوە و لەنێو بردنی ئیسڕائیلی کردوە بە دۆزی سەرەکی خۆی. ئەمریکا، شەیتانی مەزن، بۆ مەلاکان سووکایەتییە. فەرهەنگەکەی، کە بە جیهانیی بووە، لاوانی ئێرانی بۆ لای خۆی ڕادەکێشێ، هاوکات پاپۆڕە جەنگییەکانی لە کەنارەکانی ئێران دەسووڕێنەوە.

هیچ دەوڵەتێکی خۆرهەڵاتی نێوەڕاست بەقەد کۆماری ئیسلامی ئەمریکایی نەکوشتوە. تەقاندنەوەی بنکەی هێزی دەریایی و باڵوێزخانە لە ١٩٨٣، هێرش بۆ سەر بنکەیەکی وڵاتە یەکگرتووەکان لە عەرەبستانی سعودی لە ١٩٩٦ و، هێرشی بێبەبەزییانە بۆ سەر هێزەکانی ئەمریکایی لە عێراق و ئەفغانستان هەزاران کوژراو و برینداریان لێ کەوتوونەوە. واشینگتۆن بە سەپاندنی گەمارۆ وەڵامی داوەتەوە کە بووەتە هۆی بێتواناکردنی ئابوورییەکەی و سنووردار کردنی سامانەکانی.

مەلاکان پەژیوان نین. لە دەیەکانی سەرەتای ئەم سەدەیە، ئەوان لە دوای ئیمپراتوریی بریتانیا، سەرکەوتووترین پرۆژەی ئیمپریالیستییان بە بەراورد لەگەڵ تێچووەکەی دروست کرد. لە دەرئەنجامەکانی دوای هێرشی ١١ی سێپتەمبەر و بەهاری عەرەبی، سیستەمی دەوڵەتیی لە ناوچەکە تا ڕادەیەکی زۆر تێکڕما. شەڕی ناوخۆیی و ناوچەی بێ حوکمڕانیی دەرفەتی زۆر و زەبەندیان بۆ تاران دەستەبەر کرد تا بە نێو تەوەری بەرگریی دروست بکات، پێکهاتەیەک کە تێکەڵاوێک بوو لە میلیشیای شیعە و عەرەب کە گوێڕایەڵی ئێران بوون. کۆماری ئیسلامی یارمەتیدەری وەدەرنانی ئەمریکا لە عێراق بوو، ڕاستەوخۆ بە بەکرێگیراوەکانی لە یەمەن عەرەبستانی سعودی جارز کرد و، بۆ ماوەیەک ڕێژیمی ئەسەدەی لە سووریە پاراست.

پاشان ٧ی ئۆکتۆبەر و پووچەڵکرانەوە مەزنەکە هات. ستراتێژییە ئیمپریالیستییەکەی کۆماری ئیسلامی تەنیا لەبەر ئەوە سەرکەوتوو بوو چونکە بەرەوڕووی بەپەرچدانەوەی کەم بووەوە. بەڕێوەبەرایەتییە یەک لە دوای یەکەکانی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا لە ترسی بەربەرین کردنەوە کێشەکە نەیاندەهەویست بەرەوڕووی تاران ببنەوە. بەلام ئورشەلیم شانۆنامەکەی گۆڕی.

ئەو لە کاتێکدا کە خەریکی لەنێوبردنی حەماس و کوشتنی سەرانی حیزبوڵڵا بوو، داوای واشینگتۆنی بۆ دان بەخۆ داگرتن ڕەت کردەوە. هەموو ئەوانە بوونە ڕێخۆشکەری تێکڕمانی ڕێژیمی ئەسەد لە سووریە، کە وەها خێرا قەوما کە هاوپەیمانە ڕوسی و ئێرانییەکانی هیچ دەرفەتێکیان بۆ پاراستنی نەما. بە بەروڕووبوونەوە وێرانکەرەکەی لەگەڵ ئێران، ئیسڕائیل توانایی سەربازیی خۆی بە نیشاندانی ساکار بوونی دزە کردن بە نێو سیستەمی بەرگریی ئاسمانیی کۆماری ئیسلامی پیشان دا.

لە ناکاو تاران لاوازییەکەی ئاشکرا بوو و دەسەڵاتی بەسەر چەند بەشی ئێران و کەندوادا سنووردار کرا. ئەوانە هیچیان بە دڵی خەڵکی ئێران نەبووە. لە ١٩٧٩ بەولاوە، وردە وردە دەنگدەرانی کپ کران. لیبراڵەکان، یەکەم بەش بوون کە وەلا نران، ئەوان زوو تێگەیشتن کە هیچ جێگایەکیان لە پەرگالی دەسەڵاتداریی ئایینی دا نییە. خوێندکاران، کە هەمیشە بڕبڕەی پشتی هەر جۆرە جووڵانەوەیەکی ناڕەزایەتی لە ئێران بوون، دوای جووڵانەوەی ١٩٩٩ دەرکەوتن. هەڵبژاردنی ساختەکارانەی سەرۆک کۆماریی لە ٢٠٠٩ بووە هۆی سەرهەڵدانی جووڵانەوەی سەوز، کە بناخەکانی ڕێژیمی هەژاند. سەرهەڵدانی ٢٠١٩، لە کاتی هاتنە سەرشەقامی چینی هەژار، مەلاکانی زۆرتر ترساند. ئەوان قەرار بوو لایەنگری هەمیشەیی حکوومەتی ئایینی بن، کە بە بیروبڕاوی ئایینی و پارێزگاریی لە لایەن ڕێژیمەوە بەسترابوونەوە.

لە ٢٠٢٣، جووڵانەوەی ژن، ژیان ئازادی بووە نوێنگەی سکاڵای سەرجەم گەلانی ئێران. لە زۆر کۆنەوە، پیاوانی ئایینی ئیسلام زۆر جار نیگەرانیی خۆیان بۆ توانایی لێکهەڵتەکێنی ژنان لە کۆمەڵگەدا دەربڕیوە. دەسەڵاتی ئەوان بەسەر پیاوانەوە دبێتە بەرهەڵستکاری دەسەڵاتی خودا. ژنان دەورێکی مەزنیان لە جووڵانەوەی ڕێڤۆرمخوازیی لە کۆماری ئیسلامیدا دەگێڕا کە ئێستا مردووە، هەڵبژێرانی خاتەمی لە ١٩٩٧، کە بەشێکی زۆر لە نوخبەی دەسەڵاتدار بە دەستپێکی هەڕەشەکانی نێوخۆیی سەیری دەکەن، بە بێ پشتیوانیی ژنان کە وەک ئامرازێکی دەربڕینی ناڕازەیەتییان پشتیگرییان لە کاندیدەکە کرد ڕووی نەدەدا. دوای سەرهەڵدانی جووڵانەوە ژن، ژیان، ئازادی، ڕەنگبێ دادپەروەرانە بێ کە بڵێین خامنەیی ژنان وەک تاقمێک سەیر دەکات کە بە شێوەیەکی بێهواکەر کەوتوونەتە ژێر کاریگەریی ئایدیۆلۆژی ڕۆژئاوا.

بێگومان خامنەیی ٨٥ ساڵە گەلێک نیگەرانی میراتی خۆیەتی. کارنامەکەی فرە خراپە: کۆماری ئیسلامی لە ناوچەدا لە لایەن جووەکانەوە شەرمەزار کراوە. شارۆمەندە تووڕەکان بەردەوام گاڵتە بە حکوومەتی ئایینی دەکەن. بێجگە لە بەرنامەی چەکی ناوکییەکەی، ستراتێژییە بەرگریکارانە و هێرشبەرانەکەی ئێران وێران بوون. بۆمبەکە ئێستا لە هەموو کاتێک زۆرتر بە پێویست سەیر دەکرێ و خامنەیی دەیان میلیارد دۆلاری بۆ گەشە پێدانەکەی خەرج نەکردوە و ئەو هەموو گەمارۆیانەی بۆیە تەحەموول نەکردووە کە وەکوو ژاپۆن دەستبەرداری چەکی ناوکی بێ. چەکێکی ناوکی دەبێتە هۆی ڕێز لە کۆماری ئیسلامی لە ناوچەکە. بەکرێگیراوان و میلیشیاکان هەمیشە ئامرازی جێگای متمانەی نواندنی دەسەڵات نین؛ جبەخانەیەکی ناوکی دەبێتە هۆی بالادەستیی هەمیشەیی. و کۆمەڵگای نێودەوڵەتی وردە وردە ئێرانێکی ناوکی قبووڵ دەکات و پێشوازیی لە ڕێژیمێک دەکات کە شکستەکەی فرە مەترسیدار بێ.

چەکی ناوکی ڕەنگبێ نەتوانێ کۆماری ئیسلامی ڕزگار بکات، ڕزینەکەی فرە مەزنە و ناڕەزایەتی جەماوەریی گەلێک بەربەرینە. بەڵام خامنەیی لە بیری شۆڕشەکەی دایە، بۆمبەکە ڕەنگبێ دواییەن ئامراز بۆ بەردەوامیی دەوڵەتی خودا بێ.

***

وێستگە

گۆڕەپانی نەورۆز

ئاسۆ مینبەری

ژیان بۆ مرۆڤ گۆڕەپانێکی گەورە لە ململانێ جیاوازەکان بۆ گەیشتن بە پێگەی شیاوی خۆیەتی. ئەم پێگەیە لە ڕوانگەی مرۆڤەکانەوە ئەتوانێ جیاوازیی هەبێت و هەرکەس بەپێی کەسایەتی و ئامانجی دیاریکراوی خۆی لە ژیانیدا، پێناسەی ئەم پێگەیە بکات و پلان بۆ گەیشتن بەم پێگەیە دابڕێژێ.

لەم پێناوەدا هەوراز و نشێو زۆرن و بێگومان تاکەکانیش دەکەونە ژێر کاریگەریی ڕووداوەکان و دۆخی دەوروبەرەوە، بەڵام لە کۆتاییدا ئەوەی کە گرینگە، زاڵ بوونە بە سەر کەندوکۆسپەکان و دۆزینەوەی ڕێڕەوە دروستەکەی ژیان بۆ گەیشتن بە پێگە و ئامانجە دیاریکراوەکە.

ژنان وەک توێژێکی کۆمەڵگە بەتایبەت لە کوردستان لەگەڵ کۆمەڵێک کۆسپی گەورە بەرەوڕوو بوونەتەوە کە بە درێژایی مێژوو لە قۆناغە جیاوازەکاندا، پێشیان بە سەربەستی و سەربەخۆیی ژنان گرتوە. هەڵاواردنی ڕەگەزی، سیستەمی باوکسالار و پیاوسالار، دەسەڵاتی خۆسەپێنی دژەژن، نەخوێندەواری، نەبوونی دەرفەتی یەکسان و دەیان دیاردەی دیکەی کۆمەڵایەتی، سیاسی، ئابووری و فەرهەنگی لەو فاکتەرانەن کە ژنانیان لە ڕێڕەوی سەرەکیی ژیانیان دوور خستوونەتەوە و نەیانهێشتوە وەک مرۆڤ پێناسە ڕاستەقینەکەی خۆیان هەبێ.

بەڵام لەگەڵ هەموو ئەمانە، خەباتی ژنان قەت ڕانەوەستاوە و ژنان بۆ دەستەبەرکردنی مافەکانیان هەمیشە هەوڵیان داوە. ئەگەرچی ئەم هەوڵانە لە قۆناغی جیاوازدا و بەپێی کاریگەریی دۆخی سەردەمەکان ئاکامی دڵخوازیان نەبووە و خەباتەکە بەرەو کزبوون ڕۆیشتوە بەڵام، خەباتەکە بەردەوام بووە و ئەمەش خاڵێکی ئەرێنییە.

تێکۆشانی ژنان لە هەموو ساڵانی ڕابردوودا، سەلمێنەری ئەو ڕاستییە بووە کە قەت کۆڵیان نەداوە و خەباتەکەیان تا گەیشتن بە ئامانج بەردەوامە. بۆ ئەم مەبەستەش بە هەزاران کردەوەی ژنان هەبووە کە هەر کامەیان بە جۆرێک ژنیان لە ئامانجەکەی نزیک کردووەتەوە.

لە چەند ساڵی ڕابردوودا، پەرەسەندنی کاری ڕێکخراوەیی و چالاکییەکانی ژنان لە ئاستی کۆمەڵگەدا، وای کردوە کە ژنان بە باوەڕبەخۆبوونێکی زیاترەوە هەنگاو بۆ داهاتوو هەلێنن و زیاتر دەرک بە گرینگیی ڕۆڵ و کاریگەریی خۆیان لەسەر داهاتوو بکەن.

گەشەی کاری ڕێکخراوەیی لە شێوەی جیاوازدا خۆی نواندوە و ژنان هەر جارەو لە چوارچێوەیەکدا چالاکییەکانی خۆیان ڕێک دەخەن تاکوو بتوانن لە کۆمەڵگەدا ڕۆڵی ئەرێنیی خۆیان بگێڕن.

نموونەی ئەم جۆرە ڕێکخستانە، بە دەیان ڕێوڕەسم و بۆنەی جیاوازی فەرهەنگی و کۆمەڵایەتییە کە ژنان تێیاندا، خۆیان دەبینەوە و هەوڵ دەدەن بە پێچەوانەی ڕابردوو، لە پێشەوەی گۆڕەپانی چالاکییەکەدا بن و کاریگەربوونی خۆیان بسەلمێنن.

ئەوەی کە لەم وتارەدا باسی لێ دەکرێ، گۆڕەپانی نەورۆزە، گۆڕەپانێک کە ژنان تێیدا خۆیان بینیوەتەوە و بە بوون لەم مەیدانەدا بە کردەوە بەشداربوونی خۆیان لە ئاڵوگۆڕەکاندا نیشان داوە و خەریکن هەوڵ بۆ دەستخستنی پێگەی شیاوی خۆیان دەدەن.

هەبوونی ژنان لەم گۆڕەپانەدا، پێش هەموو شتێک نیشاندەری بەرزبوونی وشیاریی نەتەوەیی و ئاستی بەرزی تێگەیشتنی ژنان لە بوون و گرینگیی خۆیان وەکوو مرۆڤێکی سەربەستە.

کاتێک کە ژنان لە کۆمەڵگەدا لەگەڵ سەدان بەربەستی دروستکراوی دەستی دوژمن بەرەوڕوو دەبنەوە و هەموو دەرفەتەکانی ژیانیان لێ وەردەگیرێ و ناتوانن وەکوو مرۆڤێکی ئازاد و وشیار درێژە بە ژیانی خۆیان بدەن، کەوابوو هەموو ڕووداوێک لە کۆمەڵگەدا دەکەن بە دەرفەت و دەیقۆزنەوە تاکوو بتوانن بەرەنگاری بیری چەقبەستووی دژەژن ببنەوە. لێرەدایە کە ژنان خۆیان دەبن بە خولقێنەری دەرفەت و بەربەستەکان تێک دەشکێنن.

لە ڕێوڕەسمە نەورۆزییەکانی چەند ساڵی ڕابردوودا، بەتایبەت لە دوای دەسپێکی شۆڕشی ژینا، ژنان مەیدانداری سەرەکی بوون و بە بوونیان نیشانیان دا کە ئەگەرچی دوژمن هەوڵی داوە لە کۆمەڵگە دووریان بخاتەوە و نکۆڵی لە بوونیان بکات، ئەوان بە ئیرادەوە پێشەنگایەتیی ئەو کۆمەڵگەیە لە ئەستۆ دەگرن و خەبات بۆ مافەکانیان دەکەن.

کۆماری ئیسلامی نەورۆز لە کوردستان بە مەترسیدار دەزانێ، بۆنەیەکی نەتەوەیی بە هەڕەشە دەبینێ و هەوڵی سەرکوتی دەدات، لە بەرانبەردا تاکەکانی کۆمەڵ و بەتایبەت ژنان کە لە چەند دەیەی ڕابردوودا، لەلایەن ئەم ڕێژیمەوە سەدان کۆسپیان هاتووەتە سەر ڕێ، هەوڵیان داوە هەر ئەو نەورۆزە لە بۆنەیەکی نەتەوەیی و کولتوورییەوە بگوازنەوە بۆ گۆڕەپانێ شەڕێکی ناسنامەخوازی تاکوو بە ئامانجەکانیان بکەن.

ئەم گۆڕەپانە، لێوڕێژە لە مرۆڤی بە ئیرادە لە تەنیا چەکی دەستیان چۆپی و تەنیا فیشەکیان شایی و هەڵپەڕکێیە.

گۆڕەپانی نەورۆز، وانەی پێکەوەبوون، تەبایی، یەکگرتوویی و یەکبوونە و ژنان لەم گۆڕەپانەدا، پێشەنگی خەبات و بەرخودانن کە ژن لەم گۆڕەپانەدا، هەوڵ بۆ دەستخستنی پێگەی خۆی وەک مرۆڤێکی وشیار و سەربەست دەدات.

کوردستان
• ژمارە ٨٩٢
١٥ی خاکەلێوەی ١٤٠٤ _ ٤ی ئاوریلی ٢٠٢٥

خوێنمژ و بکوژ گەندەڵ و دز

باوان عەلیزادە

چەند ساڵ لەوەپێش خامنەیی لە کاردانەوە بە بڵاوبوونەوەی بابەتی گەندەڵیی بنیات و ناوەندە ئیداری و دامەزراوە ئەمنیەتی-نیزامییەکانی کۆماری ئیسلامی کە لەسۆنگەی ململانێی لەگرێژەدەرچوونی قۆڵەکانی ڕێژیم لەدژی یەکتری لەهەڵلا دەدران، لە کۆبوونەوەیەکدا لەگەڵ بەرپرسانی سەرووی ڕێژیمەکەی ڕایگەیاند کە گەندەڵی لە ئێران سیستماتیک نییە و هەر کەس وا دەڵێ بێجێی کردوە و دز و گەندەڵ بۆ خۆیەتی!

ئەو قسانەی خامنەیی کە پێ دەچوو پەیام و وریاکردنەوەیەکی حکوومەتی بۆ سەرپۆشدانان و دیزەبەدەرخۆنەکردنی پتر و باشتری گەندەڵییەکانی نێو ڕێژیم بێت، نەک هەر نەبووە هۆی پێشگرتن بە چەندپاتبوونەوە و ئاشکرابوونی لێشاوی گەندەڵییەکان، بەڵکوو تەنانەت لە لایەن کاربەدەستانی ڕێژیمەوە زۆر زووش وەدرۆ خرایەوە. پووشپەڕی پارەکە بوو غوڵامعەلی جەعفەرزادە، ئەندامی کۆمیسیۆنی بەرنامە و بودجەی مەجلیس لە وتوویژێکدا لەگەڵ "خبر آنلاین" بە ئاشکرا ڕایگەیاند کە گەندڵی لە کۆماری ئیسلامیی ئێراندا سیستماتیک و حاشەهەڵنەگرە و بە کەس ناشاردرێتەوە. ئەو نەیشاردەوە کە گەندەڵییەکان لە ئێران بنەبڕ نابن، چونکی هەموو جومگەکانی دەسەڵاتی داگرتوە و ئەو بەرپرس و دەزگا بەرپرسیارانەش کە دەبێ دزەکان بگرن، خۆیان شادزن! هەر دوای ئەو قسانەی خامنەیی زۆر گەندەڵیی دیکەش تەنیا لە دوو ساڵی ڕابردوودا لەقاو دران، وەک گەندەڵیی ١٤٠ هەزار میلیارد تمەنیی چایی "دبش"، دزرانی ٦١ تۆن شمشی زێڕی بانکی ناوەندی و، هەروەها لە دوو ڕۆژی ڕابردووشدا دزیی ٢١ میلیۆن دۆلاری بازجووەکانی ئیتلاعاتی سپای پاسداران لەو خەڵکانەی بەهۆی چالاکیی سیاسی و بە تۆمەتی هەوڵدان دژی ئەمنییەتی کۆماری ئیسلامی گیراون.

لەودا کە گەندەڵیی سیستماتیک ناسنامەیەکی سەرەکیی حوکمڕانیی کۆماری ئیسلامییە شک نیە و جگە لە بابەتە ئاشکرابووەکان لە نێوخۆی وڵات، زۆر ڕێکخراوی نێونەتەوەیی کە لە بواری شەفافیەت و دەستپاکیی حوکمڕانییە سیاسییەکاندا کار دەکەن مانگانە و ڕاپۆرتی خۆیان لەسەر ئێران بڵاو دەکەنەوە. بەڵام ئەوەی جێگای سەرنجە ئاستی بەربڵاوی ئەو گەندەڵییانەیە کە لە لایەن ناوەند و بنیاتە سیاسی، ئەمنییەتی و نیزامییەکانی ژێر دەسەڵاتی خودی خامنەیی، ڕێبەری ڕێژیمدا دەکرێن و، هەروەها ئەژمار و بڕی گەندەڵییەکانە کە هەردەم ڕوو لە زیادبوونن؛ کە سپای پاسداران یەک لەوانە. سپای پاسداران وەک باسکی سەرەکیی پاراستنی دەسەڵاتی خامنەیی لە چوار دەیەی ڕابردوودا لەبری پاداشتدانەوەی قەڵتوبڕ و سەرکوتی توندوتیژ و خوێناویی دژبەرانی کۆماری ئیسلامی لە نێوخۆ و دەرەوەی وڵات تەمەنی ڕێژیمی هەتا ئێستا درێژ کردوە؛ دەستی بۆ بەرینکردنەوەی ئیمپراتۆرییە زەبەلاحە ئابوورییەکەی بە تەواوی ئاوەڵا کراوە. بناغەی ئەم ئیمپراتۆرییەش ئەگەرچی پاوانکردنی زۆربەی سامانە سروشتییەکان و دەستبەسەرداگرتنی جومگە ئابوورییەکانی وڵات بووە، کەچی بەوەش نەوەستاوە و دزی و گەندەڵییشی نەبواردوە. دزی و گەندەڵیی سپای پاسداران لە پەروەندەی هۆڵدینگی یاس بە بڕی دەیان هەزار میلیارد تمەن کە بەهۆی سەردارەکانی سپای پاسداران بە پشتیوانیی موجتەبا خامنەیی و حوسێنی تائیب، سەرۆکی سازمانی ئیتلاعاتی سپا کرا، تەنیا یەک نموونە لەو دزی و گەندەڵییانەن کە لە سپای پاسداران لەقاو دراوە. ئێستا کە باسی ئەوە کرا با ئاماژە بە چەند گەندەڵییەکی دیکەی سپای پاسداران بکەین:

– گەندەڵی لە قەرارگای خاتەمولئەنبیا وەک زەبەلاحترین پەیمانکاری ئابوورییی ئێران لە پرۆژە گەورەکانی نەوت، گاز، پێترۆشمی و لێدانی ڕێگاوبان و بەنداو کە بەبێ هیچ ڕکەبەرییەک پاوانی سپای پاسدارانە و چەند قاتی تێچووەکانی لە بودجەی وڵات دەقاچێندرێ و تەنانەت بە نیوەچڵییش وازیان لێ دەهێندرێ.

– گەندەڵی لە "بنیاتی تەعاونی سپا" و قاچاغی هەموو کاڵایەک لە باری یاسایی وەک سیگار و کەلوپەلی ماڵەوە هەتا نایاسایی وەک چەکوچۆڵ و مادەی هۆشبەر لە ڕێگەی بەندەر و فرۆکەخانەکانەوە کە لە پاوانی سپای پاسداراندان.

– داگیرکردنی کۆمپانیاکانی کەرتی تایبەت و دەیان هەزار هێکتار زەوی و هەڵووشین و بەتاڵانبردنی هەزاران میلیارد تمەن سامان و دارایی خەڵک لە ڕێگەی مایەپووچ ڕاگەیاندنی هەندێ دامەزراوەی سەر بە سپای پاسداران وەک "کاسپیەن"، "میزان" و "ثامن‌الحجج".

– تەنانەت گەندەڵییە میلیارد دۆلارییەکانی سپا لە پرۆژە نیزامی-ئەمنیەتییەکانی ڕێژیم لەژێر ناوی پرۆژەکانی نۆژەنکردنەوە لە عێراق، یەمەن، لوبنان و سووریە کە چووەتە گیرفانی سەردارەکانی سپای پاسدرانەوە.

هەڵبەت جیا لە سپای پاسداران ناوەندە ئەمنییەتی و هێزە چەکدارەکانی دیکەی ڕێژیمیش وەک ئیتلاعات، ئەرتەش و هێزە ئینتیزامییەکانیش ڕەنگبێ پشکی بە قەت سپای پاسدارانیان لە هەڵووشینی سامانی خەڵکی ئێرانیان پێ نەبڕابێ، بەڵام ئەوانیش لە چاکەی سەرکوتی هەرچەشنە نارەزایەتییەکی گشتیی گەلانی ئێران و سەپاندنی کەشی پۆلیسی لە شوشەکردنی خوێنی خەڵک دەستیان بۆ هەرچەشنە ڕاوڕووت و گەندەڵییەک ئاوەڵا کراوە.

ڕاستە لە ئێستادا بڵاوکردنەوەی زانیاری و لەقاودانی گەندەڵییەکانی ناوەندە نیزامی و ئەمنیەتییەکانی ڕێژیم بۆ بردنەسەرێی ئاگایی و وشیاریی خەڵکی ئێران گرینگە، بەڵام بێگومان هەتا کۆماری ئیسلامیی ئێران لە دەسەڵاتدا بێت، تاوان و جینایەت، خوێنمژی و گەندەڵییەکانی ناوەندە ئەمنیەتی و هێزە چەکدارەکانی ڕێژیم وەک باسکەکانی سەرکوتی خەڵک لە ئێران زیاتر دەبێت.

پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان و

کاریگەرییەکانی لەسەر بەهێزکردنی ئابووریی ژنان

ئازاد مستۆفی

دیپلۆماسی، وەک ئامرازێک بۆ پێشخستنی بەرژەوەندییە نیشتمانی و نێودەوڵەتییەکان، دەتوانێت ڕۆڵێکی سەرەکی لە بەهێزکردنی ئابووری ژنان بگێڕێت. ئەم بابەتە لێکۆڵینەوەیەکە چۆن پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان و سیاسەتە دیپلۆماسییەکان دەتوانن دەرفەتی ئابووری یەکسان بۆ ژنان دروست بکەن و یارمەتیدەر بن بۆ کەمکردنەوەی جیاوازیی جێندەری. بەهێزکردنی ئابووری ژنان یەکێکە لە ئامانجە سەرەکییەکانی کارنامەی گەشەپێدانی بەردەوامی نەتەوە یەکگرتووەکان (SDG) کە بەتایبەتی لە ئامانجی پێنجەم (یەکسانی جێندەری) و ئامانجی هەشتەم (کاری شایستە و گەشەی ئابووری) جەختی لەسەر کراوەتەوە. ئەم بەهێزکردنە بەواتای زیادکردنی دەسترۆگەیشتن بە هەلی کار و سەرچاوەدارایییەکان و ڕاهێنانی کارامەیی و بەشداریکردن لە بڕیاردانی ئابووریدا کە بەشدارە لە کەمکردنەوەی هەژاریی و گەشەی ئابووری بەردەوام و کەمکردنەوەی نایەکسانی کۆمەڵایەتی. توێژینەوەکان دەریانخستووە کە وەبەرهێنان لە بەهێزکردنی ئابووریی ژنان نەک تەنها خۆشگوزەرانیی ماڵباتەکان باشتر دەکات، بەڵکو کاریگەریی ئەرێنی لەسەر کۆمەڵگە و ئابووریی نیشتمانییش هەیە. لەم پێوەندییەدا نەتەوە یەکگرتووەکان داوا لە حکوومەتەکان و کەرتی تایبەت و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی دەکات کە ژنان لە ڕێگەی لابردنی بەربەستە کولتووری و یاساییەکان و دروستکردنی ژێرخانی پاڵپشتکارەوە بتوانن بەشێوەیەکی تەواو و یەکسان لە ئابووریدا بەشداریی بکەن.

سەرەڕای هەوڵە جیهانییەکان بۆ بەهێزکردنی ژنان لە ڕووی ئابووریییەوە بەڵام هێشتا ڕووبەڕووی ئاستەنگی جددی دەبنەوە کە پێشکەوتن و بەشداریکردنی یەکسانیان، سنووردار دەکات. یەکێک لەو ئاستەنگانە دەسترۆگەیشتن بە سەرچاوە دارایییەکانی وەک قەرزی بانکی و قەرزی ئابووریی کە زۆرجار بەهۆی هەڵاواردنی پێکهاتەیی و نایەکسانی جێندەرییەوە ڕێگری لە ژنان لە دەرفەتی وەبەرهێنان و گەشەپێدانی بازرگانی دەکات. هەروەها هەڵاواردن لە بازاڕی کاردا لە شێوەی نایەکسانی مووچە، سنووردارکردنی دەسترۆگەیشتن بە پۆستە کارگێڕی و پیشەییەکان و نەبوونی دەرفەتی پێشکەوتنی پیشەیی توانای ژنان بۆ بەشداریکردنی کاریگەر لە ئابووریدا تێک دەدات. نەبوونی سیاسەتی پشتیوانی، لەوانەش مۆڵەتی گونجاو بۆ منداڵبوون، خزمەتگوزارییەکانی چاودێری منداڵان و یاساکانی دژەجیاکاری، گوشارێکی زیاتر دەخاتەسەر ژنان و ڕێگرییان لە چێژوەرگرتن لە دەرفەتی یەکسان لێدەکات. چارەسەرکردنی ئەم ئاستەنگانە پێویستی بە چاکسازیی پێکهاتەیی و سیاسەتی ئامانجدار و گۆڕینی هەڵوێستی کولتووری هەیە بۆ ئەوەی ژنان بتوانن ڕۆڵی تەواوی خۆیان لە گەشەپێدانی ئابووریدا بگێڕن. لەم نێوەندەدا دیپلۆماسی دەتوانێت ئامرازێکی کاریگەر بێت بۆ گۆڕینی ئەم دۆخە.

دیپلۆماسی و بەهێزکردنی ئابووری ژنان

– ڕۆڵی پەیماننامە نێودەوڵەتییەکان

یەکێک لە ئامرازە سەرەکییەکانی دیپلۆماسی بۆ بەهێزکردنی ژنان، بەکارهێنانی پەیماننامە و ڕێککەوتننامە نێودەوڵەتییەکانە کە جەخت لەسەر پێشخستنی ماف و دەرفەتی یەکسان بۆ ژنان دەکەنەوە. ئەم پەیماننامانە وەک چوارچێوەی یاسایی و سیاسی حکوومەتەکان پابەند دەکەن بە گرتنەبەری ئەو سیاسەت و ڕێوشوێنانەی کە دەبنە هۆی کەمکردنەوەی جیاکاری و دروستکردنی یەکسانی جێندەری. نموونەیەکی دیار لەم بوارەدا بریتییە لە ڕێککەوتننامەی نەهێشتنی هەموو جۆرە جیاکارییەک لە دژی ژنان (CEDAW) کە لە ساڵی ١٩٧٩ لەلایەن نەتەوە یەکگرتووەکان و زۆرێک لە وڵاتانەوە پەسەند کراوە.

CEDAW، وەک "پرۆژە یاسای مافەکانی ژنان"، وڵاتانی ئەندام پابەند دەکات بە گونجاندنی یاسا و سیاسەتەکانیان لەگەڵ بنەماکانی یەکسانیی جێندەری، نەهێشتنی هەڵاواردن لە کایە سیاسی، ئابووری، کۆمەڵایەتی و کولتوورییەکان. هەروەها دەستەبەرکردنی مافەکانی ژنان لە بوارەکانی وەک پەروەردە، کار، بەشداری سیاسی و دەسترۆگەیشتن بە سەرچاوە دارایییەکان. ئەم کۆنڤانسیۆنە داوا لە وڵاتانی ئەندام دەکات کە ڕاپۆرتی بەردەوام سەبارەت بە پێشکەوتن و تەحەددیاتەکان لە جێبەجێکردنی ئەرکەکانیان پێشکەش بکەن، بەمەش بنەمایەک بۆ چاودێریکردن و لێپرسینەوە دابین دەکات.

ئەنجامدان و جێبەجێکردنی ئەم جۆرە پەیماننامانە ڕۆڵێکی گرنگ دەگێڕێت لە بەهێزکردنی ژنان چونکە جگە لە پابەندبوونە یاساییەکان، پەیامێکی جیهانی سەبارەت بە گرنگی مافەکانی ژنان و پێویستی بەشداریکردنیان لە گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی و ئابووریدا دەنێرێت. لە ڕێگەی ئەم پەیماننامانەوە، وڵاتان هاندەدرێن کە سیاسەتە پاڵپشتییەکان وەک ڕەخساندنی هەلی کارێکی یەکسان، پشتیوانیکردن لە کارگێڕی ژنان، و دڵنیابوون لە دەسترۆگەیشتن بە خوێندن و سەرچاوە دارایییەکان لە پێشینەدا دابنێن.

دیارە سەرکەوتنی ئەم پەیمانانە پەیوەستە بە ئیرادەی سیاسی حکوومەتەکان و جێبەجێکردنی کاریگەرانەی یاساکان و هاوکاریی دامەزراوە مەدەنی و نێودەوڵەتییەکان. بە هاندانی وڵاتان بۆ پابەندبوون بەم بەڵێنانە و بەهێزکردنی هاوکارییە نێودەوڵەتییەکان، دیپلۆماسی فرەلایەن دەتوانێت ئامرازێکی کاریگەر بێت بۆ پێشخستنی یەکسانیی جێندەری و بەهێزکردنی ژنان لە سەرانسەری جیهاندا.

– دیپلۆماسیی ئابووری و ژنان

ڕێککەوتنە بازرگانییە نێودەوڵەتییەکان دەتوانن ڕۆڵێکی گرنگ بگێڕن لە بەهێزکردنی ئابووری ژنان. ئەم ڕێککەوتنانە دەتوانن یارمەتیدەر بن لە کەمکردنەوەی جیاوازییە ئابووریی جێندەرەکان لە ڕێگەی ئاسانکاری بۆ دەسترۆگەیشتن بە بازاڕە جیهانییەکان و ڕەخساندنی هەلی کاری نوێ. بۆ نموونە، ڕێککەوتنی بازرگانی ئازادی ئەمەریکای باکوور (NAFTA) کە لە ساڵی ١٩٩٤ لە نێوان ئەمەریکا و کەنەدا و مەکسیک کەوتە بواری جێبەجێکردنەوە، بە زیادکردنی بازرگانی و وەبەرهێنان لە ناوچەکەدا چەندین هەلی کاری ڕەخساند کە هەندێکیان بۆ ژنان بوو. هەروەها کۆمەڵەی گەلانی باشووری ڕۆژهەڵاتی ئاسیا (ASEAN) کە لە ساڵی ١٩٦٧ دامەزراوە و پەرە بە هاوکاریی ئابووری لە نێوان ئەندامەکانیدا دەدات، بەرنامەی بەهێزکردنی کارگێڕی ژنان و بەشداریکردنیان لە ئابووری ناوچەکەدا جێبەجێ کردووە. ئەم ڕێککەوتنانە بە کەمکردنەوەی بەربەستە بازرگانییەکان و ئاسانکاریی بۆ ڕۆیشتنی کالا و خزمەتگوزارییەکان، ژینگەیەک دەڕەخسێنن کە تێیدا ژنان بتوانن دەستیان بە سەرچاوە و بازاڕی نوێ بگات. بۆ نموونە لە چوارچێوەی ASEAN ، بەرنامەکانی "ASEAN Women Entrepreneurs Network" (AWEN) دامەزراون، کە ئامانجیان بەهێزکردنی تۆڕ و ڕاهێنان و پشتگیریکردنە بۆ ژنانی خاوەنکار لە ناوچەکەدا. ئەم دەستپێشخەرییانە ژنان دەتوانن سوود لە دەرفەتە بازرگانییە ناوچەییەکان وەربگرن و پەرە بە کارەکانیان بدەن و ڕۆڵێکی کارا لە ئابووری جیهانیدا بگێڕن.

بێگومان بۆ ئەوەی بەتەواوی سوودەکانی ئەم ڕێککەوتنانە بقۆزرێتەوە، پێویستە سیاسەتی نیشتمانی و ناوچەیی دابنرێت و بەشێوەیەک داڕێژراو بێت کە بەتایبەتی چارەسەری پێداویستی و تەحەددیاتی ژنان بکات. ئەمەش بریتییە لە پێشکەشکردنی ڕاهێنانی تەکنیکی و پیشەیی، دەسترۆگەیشتن بە سەرچاوە دارایییەکان و دروستکردنی ژینگەی کارکردنی پاڵپشت کە ڕێگە بە ژنان بدات سوود لەو دەرفەتانە وەربگرن کە دروستکراون. جگە لەوەش، چاودێریکردنی بەردەوامی کاریگەرییە جێندەرییەکانی ڕێککەوتنە بازرگانییەکان و جێبەجێکردنی بەرنامەکانی چاکسازی لە شوێنی پێویستدا دەتوانێت یارمەتیدەر بێت بۆ دڵنیابوون لەوەی کە سوودەکانی بازرگانیی ئازاد بەشێوەیەکی دادپەروەرانە لە نێوان ژنان و پیاوان دابەش دەکرێن. لە کۆتاییدا، ڕێککەوتنە بازرگانییە نێودەوڵەتییەکان دەتوانن لەڕێگەی درووستکردنی دەرفەتی ئابووریی و ئاسانکاریی بۆ دەسترۆگەیشتن بە بازاڕەکان لە بەهێزکردنی ئابووری ژنان بەشداری بکەن بەڵام بەتەواوی بەدیهێنانی ئەم توانایە پێویستی بە پەرەپێدان و جێبەجێکردنی سیاسەتی پشتیوانی و بەرنامەی پەروەردەیی هەیە کە بەتایبەتی باس لە بەهێزکردنی ڕۆڵی ژنان لە ئابووری جیهانیدا دەکەن.

– هاوکاریی و گەشەپێدانی دەرەکی

یەکێک لە ئامرازە کاریگەرەکانی دیپلۆماسی لە بەهێزکردنی ئابووری ژناندا بەکارهێنانی یارمەتییە دەرەکییەکانەو وڵاتانی پێشکەوتووی وەک سوید و کەنەدا، بە بەکارهێنانی دیپلۆماسی فێمینیست بۆ دابینکردنی دارایی ئەو پرۆژانەی کە ژنان لە بوارەکانی کشتوکاڵ و بازرگانی و تەکنەلۆژیادا بەهێز دەکەن، بەکاریدەهێنن. ئەم ڕێبازە نەک هەر یارمەتیدەرە بۆ باشترکردنی بارودۆخی ئابووری ژنان بەڵکو ڕۆڵێکی بنەڕەتی لە بەهێزکردنی کۆمەڵگاکانی کەشوهەوادا دەگێڕێت.

ئەلف– دیپلۆماسیی فێمینیستیی سوید:

سوید بە گرتنەبەری سیاسەتی دیپلۆماسی فێمینیست بە یەکێک لە پێشەنگەکانی ئەم بوارە ناسراوە. وڵاتەکە یارمەتی باشترکردنی بارودۆخی ژیانی ژنان دەدات لە وڵاتانی تازەپێگەیشتودا بە دابینکردنی بوودجە بۆ ئەو پرۆژانەی کە گرنگی بە بەهێزکردنی ئابوورییان دەدەن. بۆ نموونە سوید بەشداری لەو پرۆژانەدا کردووە کە ڕاهێنانی تەکنیکی پێشکەش بە ژنە جووتیارانی وڵاتانی ئەفریقیا دەکات و ئاسانکاری بۆ گەیشتنیان بە بازاڕە جیهانییەکان دەکات.

ب– دیپلۆماسیی فێمینیستیی کەنەدا:

هەروەها کەنەدا بە پەیڕەوکردنی ڕێبازی دیپلۆماسی فێمینیست، بوودجەی ئەو پرۆژانەش دابین دەکات کە ژنان لە بوارە ئابوورییە جیاوازەکاندا بەهێز دەکەن. ئەم وڵاتە بەشداریی لەو پرۆژانەدا کردووە کە ڕاهێنانی کارگێڕیی و بازرگانیی پێشکەش بە ژنانی خاوەنکار لە وڵاتانی ئاسیا و ئەفریقیا دەکەن و ئاسانکاری بۆ دەسترۆگەیشتنیان بە سەرچاوە دارایییەکان و بازاڕە جیهانییەکان دەکەن.

نموونەی پرۆژەکانی بەهێزکردنی ئابووریی ژنان:

–پرۆژەی کشتوکاڵی: لە وڵاتانی ئەفریقیا، ئەو پرۆژانەی کە لەلایەن سوید و کەنەدا پاڵپشتی دەکرێن، ڕاهێنانی تەکنیکی پێشکەش بە ژنە جووتیارەکان دەکەن و ئاشنایان دەکەن بە تەکنەلۆژیای کشتوکاڵی مۆدێرن. ئەم پرۆژانە یارمەتیدەرن بۆ زیادکردنی بەرهەمهێنان و داهاتی ژنان و بەهێزکردنی ئاسایشی خۆراکی کۆمەڵگە.

– پرۆژەی بازرگانی: لە وڵاتانی ئاسیادا ئەو پرۆژانەی کە ئەم وڵاتانە پاڵپشتییان دەکەن، ڕاهێنانی کارگێڕی و بازرگانی پێشکەش بە ژنانی خاوەنکار دەکەن و دەسترۆگەیشتنیان بە سەرچاوە دارایییەکان و بازاڕە جیهانییەکان ئاسانکاریی دەکەن، ئەم پرۆژانە یارمەتی گەشەپێدانی بازرگانی بچووک و مامناوەند دەدەن کە لەلایەن ژنانەوە بەڕێوەدەبرێن.....

درێژە لە لاپەڕەی ١١

ژیانەوەیەکی ئاشتیخوازانە

شەهلا دەباغی

ڕابوون ڕۆژهەڵات بەرۆکمان بەر نادا. وەک ئەو مەستەی لە نیوەشەودا بە کۆڵاندا تێپەڕ دەبێ و بە دەنگێکی خۆش وا دەکا هەموو سەرێک لە کۆڵان بدەن بزانن ئەوە کێیە کۆڵانی پڕ کردووە لە ئاوازی سێحراویی خۆی و بۆتە دەنگی هەستە پەنگ خواردوویەکانی ئەوان.

هەموو جارێک دەنووسم ڕابوون لە "ئاخرین شێعریدا". لە کاتێکا ئاخرین شێعر بۆ ڕابوون بوونی نیە و بەردەوام بە شێعرێکی تازە سەرساممان دەکا. دیارە هەر کەسێش ناوی خۆی بە خۆیەوە و دەبێ ڕابوون بەردەوام لە ڕاسان و ڕابووندا بێ.

ئەگەر شێعرەکانی ڕابوون لەم چەند ساڵەدا دەستەبەندی بکەین، زۆربەی شێعرەکانی دەچنە خانەی شێعری بەرخۆدان و شۆڕشگێڕی. هەڵبەت شێعری ڕابوون هەمیشە هەڵگری جوانی و ئاشتیخوازی بووە، بەڵام لە شێعری "دەستە خوشکی باخ"دا ئاشتیخوازی بە شێوەیەکی زۆر بەرچاو شەپۆل دەدا. دیارە شێعری "دەستە خوشکی باخ" جیا لەوە کە لەسەر چەمکی جوانی تەکووز دەکا، بەڵام پەیامی سەرەکیی شێعرەکە پێکەوە ژیان و ئاشتیخوازییە، ئەویش لە دۆخێکدا کە "چماقداران" و دەستە ڕەشەکانی ڕژێمی تاران خەریکی ئاژاوەنانەوەن.

لە شێعری "دەستە خوشکی باخ"دا چەند وشەیەک ڕۆڵێکی بەرچاو و کلیدییان هەیە:

مانگی ئاوس، ئەرمەنی، کیژێکی تورک، ڕەزئاسا، شەرابی ئەرمەنی، کلیسا، کورک بوون، زەردەی تاو، فڕین

شاعیر لە شێعری "دەستە خوشکی باخ"دا شاری ورمێ بە پێتەختی "مانگی ئاوس" و "ئەستێرەی دڵی مێژوو" لە ئاسماندا دەشوبهێنێت. شاعیر هەوڵ دەدا باسی جوانییەکانی شار و شەقامی پڕ لە داری بکا و شارەکە دەکاتە دەستەخوشکی هەزاران باخی دەوروبەری شار. شارێک کە شاخ/ هێمای بەرخۆدان و پێشمەرگە لە دەوری ڕاوەستاون و گۆم و باران، گوڵ و کۆلکە زێڕینە جوانییەکانی سەد هێندە دەکەن. بەڵام لە ڕاستیدا ئەوانە لوتکەی شێعرەکە نین. لوتکەی شێعرەکە لەناو دڵی شێعرەکە دایە هەر چۆن شاخێک لەناو دڵی دەشتێک قوت دەبێتەوە

شاری ورمێ هەمیشە شوێنی پێکەوە ژیانی زۆر خەڵک و نەتەوە بووە؛ کورد، تورک، ئەرمەنی، ئاسۆری، هتد. شاعیر وەک ئینسانێکی دڵ و چاوکراوە کە بۆ مافی نەتەوەی خۆی تێدەکۆشێ، چاو لەسەر ئەوە داناخا کە پەیوەندیی سروشتیی نێوان ئینسانەکان جیا لە هەر نەتەوە، ئیتنیک و دینێک دەتوانێ بگاتە ئەوین:

لە کۆڵان دارێک کورمانجە و
کچێکی ئەرمەنی دیوە
گۆرانیی مانگی بۆ دەڵێ
هەتا سەردەمی کازیوە

ڕەنگە زۆر ئاسایی بێ کوڕێکی کورد ئاشقی کچە ئەرمەنییەک بێ و بۆ ئەم جۆرە ئەوینە زۆر شێعر و ئاواز لە ئەدەب و فۆلکلۆری کوردیدا هەن:

شێخی سەنعان بۆ کچی گاور لە ئیسلام وەرگەڕ
من خەریکە بۆ کچە کوردێ پەژیوان دەبمەوە

یا پەرتەوی کرماشانی لە شێعرە بەناوبانگەکەی خۆیدا باسی "کچە ئەرمەنی" دەکا:

ئەم شەو وەجور شەراوەکەت
مەستت بکەم چو چاوەکەم
دەست خەی ئەڕا لینگ کەوشەکەت
بووشی کڵاوە ئەرمەنی

بەڵام هەستیارییەکە لەو شوێنە دایە کە شاری ورمێ لە دوای کۆماری ئیسلامی پڕ لە قین و دژایەتیی نێوان نەتەوە و گرووپی جیاواز کراوە. ڕژیم بەردەوام هەوڵی داوە نێوانی کورد و تورک لە سنووری شەڕدا ڕابگرێ و هەمیشە ترس لە هەڵایسانی شەڕ لەناو دڵی خەڵکدا هەبێ. ئەم ترسە ئێستا بە هۆی دەست تێوەردانی دەوڵەتی تورکیەش چەندقاتە. بەڵام شاعیر بە هەستێکی ئینسانی قووڵەوە سنوورەکانی شەڕ و ترس دەبڕێ و دەڵێ کە کچێکی تورک وەک ڕەز دەچێتە ناو خوێنی:

لە شەقامێک چاوێک هەڵهات
کیژە تورکێکی ڕەزئاسا
بەئەسپایی هاتە خوێنمەوە و
شێتانە لە خوێنما ڕاسا

لێرەدا ئەوین بە ڕەز شوبهێندراوە. لە ترێ شەراب بەرهەم دێ. ئەوین وەک شەراب و سوور وەک خوێن دەچێتە ناو خوێنی شاعیر. کاتێک ئینسان ئەویندارە وەک شێت ڕادەسێ و زۆر گوێ ناداتە ئاکام و بەرکەوتەکانی.

پێش "انقلاب" هەمیشە شەرابی ئەرمەنییەکانی دانیشتووی ورمێ بەناوبانگ بوو. لێرەدا کچە تورکەکە بە شاعیر دەڵێ کە شەرابی ئەرمەنی لە کلیسای جوانی کرێوە و دواتر کچە لە خەونی شاعیردا وەک باڵندەیەک کورک دەبێ تا کاتی زەردەپەڕ بفڕێ.

ئێستا دوو خاڵ گرینگە:

یەکەم: باسی کلیسا و شەراب لە کۆنتێکستی دەسەڵاتێکی تۆتالیتاری ئیسلامیدا کە شاعیر سنووری دەسەڵات دەشکێنێ. کلیسا و مەسیحییەکان هەمیشە لە کۆماری ئیسلامیدا گرفتیان بۆ ساز کراوە. بەڵام شاعیر ئازادانە باسی شەراب و کلیسای جوانی دەکا کە کچە تورکەکە شەرابی لێ کڕیوە. هەڵبەت نابێ ئەوەشمان لە بیر بچێ کە زۆر کەس لەسەر ئەو باوەڕەن کاتێک لە کلیسا نان لە شەراب دەنێن، لە ڕاستیدا ئەو شەرابە هەر خوێنی مەسیحە. مەسیحیش ڕۆژێک لە ڕۆژان دەگەڕێتەوە و ئاشتی بۆ زەوی دێنێ.

دووهەم: مەبەستی شاعیر لە باڵندەیەکی کورک کە کاتی زەردەپەڕ دەفڕێ دەتوانێ "قەقنەس" بێ. ئاخر لە ئۆستوورەکاندا قەقنەس کە لە ئاگری خۆیدا دەسووتێ تەنیا هێلکەیەک جێ دەهێڵێ کە ئەو هێلکەیە لەناو خۆڵەمێشی بەجێماوی جەستەی قەقنەسەکەدا، لە کازیوەدا دەبێتەوە قەقنەسێکی دیکە.

واتە لە شێعری "دەستە خوشکی باخ" دا، چەمکی زاوزێ و دووبارە زیندووبوونەوە گرینگیی تایبەتی هەیە و دەکرێ ئاماژەی شاعیر بەوە بێ کە پێوستە شاری ورمێ لەسەر بنەمای ئەوین و جوانی و ڕەز و گەمەی کۆتر زیندوو کرێتەوە و هەموو بە ئاشتەوایی لەکەنار یەکتردا بژین.

خاڵی سرنجڕاکێش ئەوەیە کە چەمکی ئاوس زۆر جار ئەرێنی نییە. لێرەدا "مانگی ئاوس" دەتوانێ ئاماژە بەم دۆخە بێ کە شارێکی جوانی پڕ لە باخ بەهۆی دژایەتی و گرفتەکان دەتوانێ ئاوس بێ بە شەڕ و کێشە.

دووهەم: شاری ورمێ هەمیشە لە زاوزێ دایە و دەتوانێ بە دیالۆگ و ڕێگای ئاشتیانە ژیانێکی دووبارەی هەبێ. ژیانێکی قەقنەس ئاسا. ئاخر دەڵێن فرمێسکی قەقنەس دەرمانی هەموو دەردانە.

(سەرچاوە: بلاگی ژیانەوەی تیشک)

دریژەی لاپەڕەی پێشوو

پەیوەندییە نێودەوڵەتییەکان و کاریگەرییەکانی لەسەر بەهێزکردنی ئابووریی ژنان

.... – پڕۆژەی تەکنەلۆژی: لە وڵاتانی ئەمەریکای لاتین، ئەو پڕۆژانەی کە لەلایەن سوید و کەنەدا پاڵپشتی دەکرێن، ژنان لە بواری تەکنەلۆژی زانیاری و پەیوەندیکردن، ڕادەهێنن و ئاشنایان دەکەن بە کارامەیی دیجیتاڵی. ئەم پڕۆژانە یارمەتیدەرن بۆ زیادکردنی بەشداری ژنان لە ئابووریی دیجیتاڵی و تەکنەلۆژی نوێدا.

ئەم پڕۆژانە نەک تەنها یارمەتیدەرن بۆ باشترکردنی بارودۆخی ئابووری ژنان بەڵکو دەبنە هۆی گەشەسەندنی بەردەوام و کەمکردنەوەی هەژاریی لە ڕێگەی بەهێزکردنی کۆمەڵگەوە. ئەم وڵاتانە بە دابینکردنی سەرچاوەی دارایی و تەکنیکی یارمەتیدەر دەبن لە دروستکردنی دەرفەتی یەکسان بۆ ژنان لە بوارە ئابوورییەکان و ڕۆڵێکی سەرەکی دەگێڕن لە گەیشتن بە ئامانجەکانی گەشەپێدانی بەردەوام.

بێگومان بەربەستیش هەیە لەبەردەم بەرەوپێشبردنی ئەو ئامانجانەی کە پێشتر ئاماژەیان پێکراوە کە دەتوانرێت بگەڕێندرێتەوە بۆ نەبوونی گەرەنتی جێبەجێکردن بۆ پەیماننامە نێودەوڵەتییەکان. هەروەها لە زۆرێک لە وڵاتان بەربەستە کولتووری و کۆمەڵایەتییەکان بەردەوامن لە سنووردارکردنی ڕۆڵی ژنان لە ئابووریدا. دیپلۆماسی دەبێت ڕووبەڕووی ئەو ئاستەنگانە ببێتەوە و چارەسەریی ڕەسەن و کاریگەر دابین بکات.

چەند نموونەی سەرکەوتوو

دەکرێ ڕواندا و کەنەدا وەک نموونەی سەرکەوتووی بەهێزکردنی ئابووری ژنان لە ڕێگەی سیاسەتی دیپلۆماسی و هاوبەشیی نێودەوڵەتییەوە بهێنرێتەوە. ڕواندا نموونەیەکی سەرکەوتووە لەم ڕووەوە، وەک وڵاتێک کە لە دوای شەڕی نێوخۆ و جینۆساید سەرنجی لەسەر بەهێزکردنی ئابووری ژنان بووە. ژنانی ڕواندا لە ڕێگەی سیاسەتی دیپلۆماسی و هاوبەشیی نێودەوڵەتییەوە ئاستێکی بەرزی بەشداریی ئابوورییان بەدەستهێناوە. کەنەدا پێشەنگێکە لە "دیپلۆماسیی فێمینیست" و ئەم وڵاتە لە سیاسەتەکانی دەرەوەیدا جەخت لەسەر بەهێزکردنی ژنان دەکاتەوە و لە ڕێگەی هاوکاریی نێودەوڵەتییەوە بوودجەی پڕۆژەکانی لە بوارەکانی پەروەردە، تەندروستی و کارگێڕیی ژنان دابین کردوە.

بێگومان وڵاتان بۆ سەرکەوتن لەم بوارەدا پێویستە میکانیزمی چاودێری و جێبەجێکردنی بەڵێنەکانیان دابنێن. دیپلۆماسی دەتوانێت لە ڕێگەی هاوکاری دارایی و تێکنۆلۆژیاوە پشتگیری لە ژنانی خاوەنکار بکات، هەروەها پێویستە ژنان دەستیان بەو تۆڕانە بگات کە لە ڕێگەیانەوە بتوانن پەیوەندییان بە بازاڕە جیهانییەکانەوە هەبێت. لەم ڕووەوە دیپلۆماسیی کولتووری دەتوانێت یارمەتیدەر بێت لە گۆڕینی هەڵوێستی نەرێنی بەرامبەر بە بەشداریی ئابووریی ژنان. دیپلۆماسی دەتوانێت ڕۆڵێکی گرنگ بگێڕێت لە گەیشتن بە دادپەروەریی ئابووری بۆ ژنان. بەڵام سەرکەوتنی ئەم پڕۆسەیە بەندە بە پابەندبوونی وڵاتان بۆ جێبەجێکردنی ڕێککەوتنەکان و تێپەڕاندنی بەربەستە کولتووری و پێکهاتەییەکان. بەهێزکردنی ژنان نەک هەر یارمەتیدەرە بۆ باشترکردنی ژیانیان بەڵکو دەبێتە هۆی گەشەسەندنی بەردەوام و بەهێزکردنی کۆمەڵگاکان، یەکسانیی جێندەریی و گەشەپێدانیی ئابووری.

***

دارسمە
دەنووکی لە سمین ناپارێزێ

چۆماخ و هەڵپەڕکێ دەربڕی هەست و سۆزن

هەست و سۆز نەک هەر لە مرۆڤدا بەڵکوو لە ئاژەڵانی کێوی و کەویشدا بەرچاوە. دەکرێت لە بواری هەست و سۆزەوە زیندەوەرانی بەڕێز و بێڕێز بە سەر دوو بەشی جودادا دابەش بکرێن. بەشێکیان ئەوانەن سۆزی خۆشەویستییان بەهێزە و بەشەکەی دیکەش ئەوانە دەگرێتەوە هەستی توڕەییان بەسەر هەست و سۆزی خۆشەویستیدا زاڵە.

ئەگەر بە وردی و بە قووڵی بە ناخی دوو هەستی خۆشەویستی لەلایەک و تووڕەیی و قینلەدڵی لە لایەکی دیکەدا بچینەوە، بۆ دەربڕینی هەردوویان دەکرێت بە جوودا بیر لە جووڵە و هەڵسوکەوتی جودا بکەینەوە. لە نێو ئاژەڵاندا بۆ دەربڕینی هەر دوو هەستەکە بە وردی کەلک لە ئەندامانی جەندەک و لەش وەک شاخ، سم، ددان، بۆنپێوەکردن و خۆ ڕەیەکترخشاندن و ئەم شتانە وەردەگیرێت. لە نێو ئاژەڵاندا ئەوانەی یەکتریان زۆر خۆشدەوێت، بۆ دەربڕینی هەستی خۆشەویستی خۆ ڕەیەکتر دەخشێنن، شان بە شانی یەکتر دەوەستن و جاروبار بۆن بە یەکترەوە دەکەن و تەنانەت یەکتریش دەلێسنەوە.

ئەو کەسانەی لە گوندان ژیاون یان هەر نەبێت لە شارەوە سەردانی گوندانیان کردوە و بە گوڵک ناڵێن بەچکە مانگا و بە بەرخ ناڵێن فەرخەی مەڕ و بە جاشک ناڵێن بەچکەی کەر، دیتوویانە چۆن مانگا گوڵکی خۆی دەڵێسێتەوە یان هێندێک ئاژەڵ (بیلامانێ و عەیبنەبێت) بۆن بە هێندێک شوێنی یەکترەوە دەکەن. هەر ئەم ئاژەڵانە بۆ دەربڕینی بێزاری و هەستی دوژمنایەتیش کەلک لە ئەندامانی لەشیان وەردەگردن و بە ددان و درێژووکە و قۆچ و مۆچ و قەپگرتن و جووتە هاویشتن و ئەمجۆرە شتانە هەستی تۆڕەییان دەردەبڕن.

مرۆڤ پێچەوانەی ئاژەڵان، تەنیا گیانلەبەرێکە بەردەوام خەریکی داهێنانە و شتی نوێ بەرهەم دێنێت و دەستی بە کەرەستەی پێشکەوتووی داهێنراوی خۆی ڕادەگات. مرۆڤ زۆربەی هەرە زۆری ئەو کەرەستانەی دروستیان دەکات، لە پێناو دەربڕینی هەستی دوژمنداری و ڕق و قیندا کەلکیان لێ وەردەگرێت. تانک، فڕۆکەی جەنگی، تۆپی دوورهاوێژ و هەموو جۆرە چەکێکی وەک بۆمبا و تەنانەت پشتێنی خۆتەقاندنەوەش لەو کەرەستە پێشکەوتووانەن بۆ دەربڕینی هەستی قین و تووڕەیی کەڵکیان لێوەردەگیرێت.

ئێمە وەک مرۆڤ، دوای ئەم هەموو پێشکەوتنانە بۆ دەربڕینی سۆزی خۆشەویستی تەنیا چەند جووڵەیەکی وەک چاوداگرتن، باوەش پێداکردن و ماچکردنمان بەدەستەوەیە. هەموو مرۆڤێکی سەر زەوی خاوەنی ئەم کەرەستانەن و زۆریش کەلکیان لێوەردەگرن.

لەم کوردستانەی خۆشمان کەرەستەیەکی تایبەت بۆ خۆشەویستی و چەندین کاری سۆزدارانەی باش و مرۆڤۆیستانە بەردەستە و ئەویش هەڵپەڕکێیە. هەڵپەڕکێ بە بەردەوامی جۆرێک یان چەند جۆر یانیش هەموو ئەم ئاکامانەی خوارەوە و زۆرجار زیاتریشی لێ دەکەوێتەوە:

١- کۆری شایی و زەماوەندی بووک و زاوا دەڕازێنێتەوە.
٢- بەشداران فێری هاوئاهەنگی و هاوهەڵوێستی دەکات.
٣- بەهۆی بیستنی دەنگی مۆسیقا و پێوەندیی نێوان ئەندامانی لەی مرۆڤ وەک مێشک و شان و ئەژنۆ و دەست پێ، شێوازی جووڵەی هەموو بەشداربووان ڕێکدەخات.
٤- دەبێتە هۆی شادی و دڵخۆشبوونی بەکۆمەڵ و پێشاندانی خۆشەویستیی نێوان ژن و پیاو و تەنانەت ئەوانەی سەیری هەڵپەڕکێش دەکەن.
٥- ئەوانەی لە ڕێگەی تەلەفزیۆن و تۆڕە کۆمەڵایتییەکانیش سەیری هەڵپەڕکێ دەکەن، هەستی خۆشەویستییان لا دەوروژێت و هەر نەبێت سەرومڵی دەگەڵدا دەلەقێنن.
٦- لە گەڕی هەڵپەڕێکدا ژنان مافیان لە پیاوان زیاترە و سەرەتا پیاوان بەکۆمەڵ هەڵدەپەڕن و دواتر ژنان خۆیان هەڵدەبژێرن لەگەڵ کام پیاوان هەڵپەڕن.

تێبینی بۆ خاڵی ژمارە شەش: لەم دواییانەدا پاش ئەوەی ژنان لەسەر جادە و مادە و خیابان و میابانان لە پێش پاسە کورتەکانی چاودێرانی ڕووپۆشی ئیسلامی زیاتر دەردەکەون، لەکاتی دەسپێکردنی هەڵپەڕکێ ئەوەندە گوێ بە پیاوان نادەن و وێڕای پیاوان هەر لە سەرەتاوە خۆ داوینە نێو هەڵپەڕکێ و سەرچۆپی و گاوانیش دەگرن.

سەرچۆپی و گاوانی بە کەسانی یەکەم و ئاخری هەڵپەڕکێ دەگوترێت و ئەم دوو شوێنەش لەم دواییانەدا بەدەست ژنانەوەن. ژنان وەک ڕێبەری سەرچۆپی لە سەرتای گەڕی هەڵپەڕکێدا هەڵدەسووڕێن و لە گاوانیش شانی وەبەر دەدەن و یارمەتیی ڕێکخستنی دەدەن.

لە لایەکی دیکەوە مرۆڤ لە سەردەمی زۆر کۆندا هەر زۆر زوو بەرلەوەی ئەم هەموو تانک و تۆپ و تفەنگ و فڕۆکە و مووشەکە دروست بکات و پشتێنی تەقینەوە لە نێوقەدی خۆی ببەستێت، چۆماخی دۆزیوەتەوە. مرۆڤی سەرەتایی هەر بە ڕێکەوت بەسەر چۆماخدا کەوتووە. ڕەنگە چیرۆکی دۆزینەوەی چۆماخ بەم شێوەیە بێت، یەکێک لە ترسی ئاژەڵێکی دڕندە یان کەسێکی دیکە، وەک مەیموون خۆی بە لقی دارێکەوە هەڵواسیبێت و لە ناکاو لقەکە داشکابێت و ئەویش لقە شکاوەکەی وەک چۆماخێکی سەرەتایی بە دەستەوە گرتبێت. ئەم مرۆڤە بەهۆی ئەم چۆماخە سەرەتاییەوە بەرانبەرەکەی خۆی تێکشکاندبێت. هیچ بە دووری مەزانن ئەم چۆماخ بەدەستە سەرەتاییە، دوای ئەوەی گەڕابێتەوە نێو خێزان و کەسوکاری، ئەگەر زمانیشی نەزانیبێت، بە ئێما و ئاماژە و هەسووڕاندنی دەست و پەنجە و گرێبوونەوە و خۆ مۆرکردنەوە، چێژۆکی دۆزینەوەی چۆماخ و سەرکەوتنی بەرانبەر بە نەیارەکەی گێڕابێتەوە و لە نێو هۆزەکەیدا وەک دۆزەرەوەی چۆماخ ڕێز لە خۆی و نەوکانیشی گیرابێت.

هەر ئەم چۆماخەشە لەم دواییانەدا لە کارگەی پێشکەوتوو ڕێکوپێک دەکرێت و ئەو بەشەی دەکەوێتە دەست بەکاربەرەوە لێک و لووس دەکرێت و بۆ ئێشاندنی ئێسقانی شان و پیل و کاسەسەر و ئەژنۆ و بەلەکی نەیاران دەکار دەکرێت و دەبێتە هۆی دەربڕینی هەستی تووڕەیی و مڕچ و مۆنی. هەر ئەم ژان و ئێشانەشە وای کردووە لە سەدمی پێشکەوتنی زانست و تەکنۆلۆژیدا چۆماخ ببێتە کەرستەیەکی باش بۆ بەرنگاربوونەوەی هەڵپەڕکێ و بەریەککەوتنی توندی دوو هەستی خۆشەویستی و سۆزداری و بێزاری لەگەڵ ڕق و قین و داخلەدڵی ئاشکراتر پێشان بدات.

KURDISTAN

Publishing by Democratic Party of Iranian Kurdistan

NO:892 4 April 2025

ناونیشانی ڕۆژنامەی «کوردستان» و ماڵپەڕی ناوەندیی حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە تۆڕی جیهانیی ئینتێرنێتدا:

www.kurdistanmedia.com
info@kurdistanmedia.com
www.kurdch.tv: Yahsat 1A @ 52.5° East MHz 12594
polarization: Vertical -27500 FEc : 2/3
Radiodk59@gmail.com

ئیمەیلی ڕۆژنامەی کوردستان:
info@kurdistanmedia.com
ئیمەیلی تەشکیلاتی نهێنی:
Tashkilat.kdp92@gmail.com

دریژەدانی ڕێگای شەهیدان هەر دروشم نیە، باوەڕە

پەیامی هاوبەشی یەکیەتییەکانی خوێندکاران، لاوان و ژنانی دێموکرات بەبۆنەی ڕۆژی شەهیدان کوردستان

خەڵکی بەشەرەفی کوردستان!
بنەماڵەی سەربەرزی شەهیدان!

وەک دەزانن لە ١٠ی خاکەلێوەی ١٣٢٦ی هەتاوی، لە مەیدانی چوارچرای مەهاباد و لە کازێوەی ئەو ڕۆژەدا، پێشەوا قازی محەممەد و سەیفی قازی و سەدری قازی لە سێدارە دران و گیانی پیرۆزیان بە کوردستان بەخشی. ئەم ڕووداوە ناخۆشە کە وەبیرهێنەرەوە هەزاران ڕۆژی دیکەیە، لە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازیی ڕۆژهەڵات کوردستاندا، بە ڕۆژی شەهیدان ناودێر کراوە و هەموو ساڵێک ڕێبوارانی ڕاستەقینەی سەربەستی لەگەڵ ڕێبازی شەهیدان پەیمان نوێ دەکەنەوە کە هەتا سەر درێژەدەری ڕێگا و ڕێبازیان دەبن. وەک شەهیدی ڕێبەرمان، دوکتور عەبدولڕەحمان قاسملوو فەرموویەتی: «ئێمە لە ڕۆژی شەهیدبوونی هاوسەنگەرانمان ناگرین، بەڵکوو لەگەڵ ڕێ و ڕێبازیان بەڵێن نوێ دەکەینەوە و درێژەدەری ڕێگایان دەبین».

تێگەیشتن لەوەی کە درێژەدانی ڕێگای شەهیدان هەر دروشم نییە و وەکوو ڕاستییەک دیار و ڕوونە، لە ئێستەدا بە چاو دەیبینین و شایەتین کە بە هەزاران گەنج و لاو لە ڕاپەڕینی ژینا هەتا نەورۆزی خاکیپۆشان هاوار دەکەن: «قاسملوو قاسملوو ڕێگات درێژەی هەیە»، قاسملوویەک کە سەرقافڵەی شەهیدان و دەرێژەدەری ڕێگای پێشەوا بوو. بەڵێن نوێکردنەوە لەگەڵ ڕۆحی شەهیدان ئەوەمان پێ دەڵێت، کە وشەی شەهید پیرۆزترین وشەی ئەدەبیاتی سیاسیی کوردە کە تاکی دەروەست بە هۆی گیانبەختکردنی لە پێناو پیرۆزییەک بەناوی نیشتمان دەبێتە جێی ڕێز و خۆشەویستی و ناوی هەتاهەتایە لە دڵی نەتەوەکەیدا بەزیندوویی و بەباشی دەمێنێتەوە.

ئەگەرچی کورد خەبات بۆ شەهیدبوون و گیانبەختکردنی ڕۆڵەکانی خۆی ناکات، بەڵکوو لە پێناو گەیشتن بە ماف و سەروەرییەکانە کە ئامادەیە باشترین ڕۆڵەکانی خۆی پێشکەش بە بارەگای سەربەستی و ڕزگاری بکات و لەم ڕێگا پڕ لە شانازییە کە لە هەمان کاتدا ئەستەم و پڕ لە هەوراز و نشێوە، هەموو ئەگەر و مەترسییەک قەبووڵ دەکات کە لە بندەستی و زەبوونیدا نەمێنێتەوە.

لاوان، ژنان و خوێندکارانی تێکۆشەر و کوردپەروەر!

بێزاری لە ژینی بندەستی بۆ تاکە ئازا و چاونەترسەکانی کوردستان هەتا ڕادیەکە کە بە هەست و تینەوە لەسەر ڕێبازی پیرۆزی شەهیدان بەردەوام دەبن و لە هیچ هەڕەشەیەک ناپرینگێنەوە. پرینگانەوەیەک کە لە ژیانی ئاساییدا بە لۆژیک و ژیری لە قەڵەم دەدرێت، لە ژیانی تێکەڵ بە خەباتدا بە شەرمەزاری و شوورەیی چاوی لێ دەکرێت و هەر ئەم خوێندنەوەیە وا دەکات کە کچان و کوڕانی بەئەمەگ سینگیان بکەن بە قەڵغانی نیشتمان و قازیئاسا ژیانی درێژی بێناوەڕۆک بکەن بە قوربانی ژیانی کورتی پڕنیوەڕۆک.

ئەگەر هەتا ئێستەدا لە کوردستان بنەماڵەی شەهیدان بە سەربەرزی و بە خۆشەویستی ناویان لێ دەبردرێت، بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە ڕێگایەک کە ڕۆڵەکانیان پێیدا ڕۆیشتوون، ڕێگایەکی پاک و پاقژ بووە و لە توانای هەموو کەسێکدا نییە و هەموو کەسێک وەکوو ئەوان ناتوانێت کە واز لە خۆشی و ژیان هەڵگرێت و ئامادە بێت گیانی پیرۆزی پێشکەش بە خاکی پیرۆزی کوردستان بکات.

ئەگەرچی ڕۆژی شەهیدانی کوردستان لە ڕۆژژمێری خەباتی سیاسیی و ڕزگاریخوازیی ئێمەدا تەنیا ڕۆژێکە، بەڵام یاد و ناویان بەردەوام لە ژیانی کورددا دەدرەوشێتەوە و سەرمەشقی ژیانێکی سەربەستانە و دوور لە ژێردەستییە و لە ڕەوتی کار و تێکۆشانماندا هەموو چرکەیەک لەگەڵیان بەڵێن نوێ دەکەینەوە و بە گوێی ڕۆحی ئارامیان دەچرپێنین کە هەتا سەر درێژەدەری ڕێگایانین.

سەرکەوێت خەباتی ڕزگاریخوازیی کوردا!بڕووخێت کۆشکی ستەم و داگیرکاری

یەکیەتییەکانی خوێندکاران، لاوان و ژنانی دێموکرات
١٠ی خاکەلێوەی ٢٧٢٥ی کوردی

دریژەدەری ڕێوڕێبازی خەباتی شەهیدانمانین

(ڕێزنامەی دەستەی کارگێڕیی حیزبی دێموکرات بۆ بنەماڵەی شەهیدان)

«باشترین پاداش بۆ شەهیدان درێژەدانی ڕێگایانە»
شەهید د. قاسملوو

بنەماڵەی سەربەرزی شەهیدان!

ڕەوتی بەرەوپێشچوونی جووڵانەوەی ڕزگاریخوازیی کورد بەرهەمی گیانبازی و لەخۆبوردوویی ڕۆڵە خەباتکار و تێکۆشەرەکانیەتی کە لەپێناو ئازادی و سەرخستنی بزووتنەوەکەدا خۆنەویستانە گیان و ژیانی خۆیان بەختی ئەم ئامانجە کردوە.

بەردەوامیی خەباتی نەتەوەکەمان لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان لە دوای ڕووخانی کۆماری کوردستان و شەهیدکرانی پێشەوای سەرکۆمار و پەرەسەندنی بیری نەتەوایەتی و خەباتی شوناسخوازیی ئەم گەلە، بێگومان بەرهەمی گیانفیدایی کەسانێکە، کە لە سەنگەرەکانی پارێزگاری لە مان و بوونی ئەو گەلەدا بە سەخاوەتەوە گیانیان بەخشیوە و ئاڵای خەباتی نەتەوەکەیان شەکاوە ڕاگرتوە.

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران لە ڕۆژی ١٠ی خاکەلێوە، ڕۆژی "شەهیدانی کوردستان"دا وێڕای ناردنی سڵاو بۆ گیانی پاکی هەموو شەهیدانی کوردستان، قەدر لە بنەماڵەی سەربەرزی شەهیدان دەگرێ و سڵاو بۆ باوەڕ و خۆڕاگرییان دەنێرێ.

ئێمە هەر لە ڕێبەرانی شەهیدمانەوە فێر بووین کە باشترین پاداش بۆ شەهیدان درێژەدانی ڕێگەیانە، بۆیە لەو ڕۆژەدا وێڕای بەرزڕاگرتنەوەی یادی شەهیدان، پەیمانیان لەگەڵ نوێ دەکەینەوە هەتا وەدیهاتنی ئامانجەکانیان کە ئازادی و ڕزگاریی کوردستانە، لە سەنگەری ئەم خەباتە ڕەوایەدا دەمێنینەوە و، درێژەدەری ڕێوڕێبازی خەباتیان دەبین.

سڵاو لە شەهیدانی کوردستان!
سڵاو لە بنەماڵەی سەربەرزی شەهیدان!

حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران
دەستەی کارگێڕی

بەر لە ماڵاوایی

لە بینایيەوە بۆ پێشەوایی

ئەلبورز ڕوویینتەن

چل ساڵ لەوە پێش لە کتێبی «چل ساڵ خەبات لە پێناو ئازادی»دا، نەمر دکتور قاسملوو لە سەر کەسایەتیی نەمر پێشەوا دەنووسێ کە پێویستیی بە لێکۆڵینەوە و نووسینەوەی زیاترە. دوای چل ساڵ لەو نووسینە و هەشت دەیە لە سێدارەدانی پێشەوای نەمر و یارانی وێڕای ئەو کارە بەنرخانەی لەو بوارەدا کراون تا چەند حەقی کەسایەتی پێشەوا لە دونیای ئاکادمی و نوسینی مێژووی و سیاسی گەلەکەمان دراوە بە ڕاستی جێگای سەرنجە، بە تایبەتی تا ئێستاش یەکێک لەو کارە بەنرخانە هەر ئەو کتێبەی د. قاسملوویە.

ئەوەی زیاتر جێگای سەرنجی زۆربەی نووسینەکانی سەر پێشەوایە، ژیانی سیاسیی سەردەمی کۆماری کوردستانە، بەڵام باکگراوندی بنەماڵەی ئەو کە کاریگەرییان لەسەر بارهێنانی کەسایەتیی پێشەوا هەبوو، جێگای سەرنجە. ئەو بنەماڵەیە کە لە بوارەکانی زانستی ئایینی، دادوەری و تەنانەت ئەدەبی لە ناوچەدا بەناوبانگ بوون، تەواوی میراتی مەعنەوی خۆیان لەو بوارانەدا بۆ کەسایەتیی پێشەوا گواستەوە کە بەحەق لەو بوارەدا پێشەوا وەرگرێکی باشی ئەو میراتە بوو کە بەوەندە بەسندەی نەکرد و هەوڵی دا بە فێربوونی زمانی جیاوازی دیکە و خوێندنەوە لە ئاستی جیاوازی سیاسی و مێژووی هەگبەی زانستی خۆی دەوڵەمەندتر بکات. بە هەبوونی ئەو باکگراوندەی بنەماڵەی و ئاستی زانستی لە بواری جیاوازی ئاوێتەی ئەزموونەکانی لە سەردەمی دو شەڕی جیهانیی یەکەم و دووەم کرد، بۆ ئەوەی سەنتێزی کۆماری کوردستان بئافرێنی.

ئەو کە لە لایەک لە سەردەمی دیکتاتوریەتی ڕەزا شا ڕاستەوخۆ چەوساندنەوەی گەلەکەی دەدیت لە سەردەمی هێرشی ڕووس بۆ سەر کوردستان منداڵ و لە سەردەمی سایکس پیکۆ و لۆزاندا لاو ، و هاوسەردەمی شۆڕشەکانی شێخ مەحمود و شێخ سەعید و ئاڕارات و شۆڕشی سمکوی نەمر بوو، هەر بۆیەش ئەو دۆخی کوردی تەنیا لە ئاستی ستەمی جەندەرمەکانی ڕەزاشا لە موکریان نەدەدیت بەڵکوو پرسی کوردی لە ئاستی نێودەوڵەتی و سیاسەتی زلهێزان لێک دەدایەوە. ئەو کە دەیهەویست لە پەیوەندی لەگەڵ سوڤیەت کەڵک وەرگرێ، لە پەیماننامەکانی ئاتلانتیک و بنەماکانی ویلسون بێئاگا نەبوو و دەیهەویست دێموکراسی لە ناوچەیەک بڕوێنێ کە بە ئەندازەی چاندنی گوڵ لە بیابان ئەستەم بوو.

پێشەوا ڕیشەی لە مێژووی شوڕشی کورد و گەیشتن بە ئازادیدا داکوتا بوو، ئەو بە زانینەوە دەیزانی سیاسەت لە کوردستانێکدا دەکات کە داگیر کراوە، ئەو بە باشی دەیزانی کورد چونکە لە وڵاتی کوردستان ئازادی دەیهەوێ ئاوا ڕووبەڕووی سەرکەوتی بێوێنە دەبێتەوە؛ هەر بۆیەش وەک پێشەوای نەتەوەیەک هەڵسوکەوتی دەکرد.

ئەو کە بووە بەرپرسی مەعاریفی مهاباد هەرچی لە دەستی هات بۆ نەهێشتنی نەخوێندەواری کردی. بەردەوام هەوڵی کردنەوەی مەدرەسەی دەدا، ئەو وەک ئەو باوکە بوو کە دەیزانی نەوەکانی بێ زانست و پەروەردە ناتوانن سەربکەون هەر بۆیەش ئەگەر بە قازی ناسرا، بەلام لە ڕاستیدا ماموستای کۆمەڵگەیەک بوو کە پێوسیتیان بە ئەو هەبوو تا تاریکیی نەزانی بە ڕووناکی زانست نەهێڵێ، ئەو هیچ کات دەستی لە مامۆستایەتی هەڵنەگرت تەنانەت ئەوکاتەی کە سەرۆککۆماریش بوو، ئەوجار هەوڵی دەدا کچانیش بخوێنن تەنانەت لە کاتی گەڕانەوەی سێ خوێندکار کە بۆ خوێندن ناردبوویانە دەرەوە کە سەفەردا دەبێت هەڵ دەدات زووتر بگاتەوە مەهاباد بۆ ئەوەی بە باشی پێشوازییان لێ بکات، هەر ئەو ڕاسپاردەیەشی بۆ خەڵک هەبوو، واتە لە کاتێک لە جەبهەی سەقز شەر بووە و دونیا هەموو خەریکی گەلەکۆمەی سەر کۆماری کوردستانە، دیسان ئەو دەستی لە خزمەت بە زانستپەروەری هەڵنەگرتوە

لە دوای فەوتی باوکی بێ یەک دو یەکسەر خەڵک هەر خۆی عەبای قازیەتی باوکیان بە سەر شانی پێشەوا قازی محەمەد دادا، ئەوە هەر بە ڕێکەوت نەبوو، چونکە خەڵک دیتبوویان کە ئەو چۆن دادپەروەرانە دەجوڵێتەوە، تەنانەت قازیەتیی پێشەوا بە حوکمدان لە مەحزەری دادگا تەواو نەدەبوو، بەڵکوو ئەو ماڵەکەشی کردبووە مەکۆی هەموو ئەو کەسانەی کە لێیان دەقەوما و پەنایان بۆ قازی دەهێنا، لەوێ بە ئەمینی و ئەمانەتەوە دەگیرسانەوەو دەپارێزران، ئەو پاراستنی خەلکەکەی زۆر بەر لە سەرۆککۆماری وەک پیشەی خۆی دەدیت و هەر بۆیەش چاوەڕوان کراوە کە وەک سەرۆک کۆمار خۆی بکاتە قەلغان بۆ خەڵکەکەی و بمرێ بۆ ئەوەی خەڵکەی بە زیندووی بمێنێتەوە.

بە داخەوە بە درێژایی مێژووی دوای لە سێدارەدانی پێشەوا بە شێوازی جیا هەوڵ بدەن کە ئەو کەسایەتییە خەوشدار بکەن بڵێن لە ڕووی ترسەو خۆی تەسلیم کرد، ئەوانەی کە ویستیان بە قەست ئەو تێزە دروست بکەن بۆ ئەوەی بتوانن لانیکەم دوایی لە سێدارەدانی بە سەر پێشەوادا سەربکەون، بەڵام ئێستا بۆ هەموو کەسێک ڕوون ئاشکرایە کە هەڵبژاردنی مەرگ بەو پەڕی زانین و سەلماندیی ئازایەتی پێشەوا بوو، چونکە هەموو ئەوانەی کە پێشەوا دەناسن دەزانن کە ئەو چۆن لە سەردەمی لاویدا بەرگری لە شاری مهاباد و خەڵکەکەی لە بەرانبەری ئەوکەسانەی هێرشیان دەکردە سەری، هەموو دەیانزانی کە پێشەوا «عەجەم»ی دوژمنی خۆی زۆر باش دەناسێ و دەزانێ کە چەند ناجوامێرە و دەیزانی قەت بۆ باوەڕی نابێ؛ بەڵام بۆ پاراستنی خەڵک ڕێگەیەکی دیکە نیە ئەگەر وا نەبا چۆن ئەو ڕێبازە تا بە ئێستاش بە زیندوویی دەمایەوە.

کاتێک کە کۆمەڵەی ژێکاف بەرەو پیری پێشەوا دەچێت بۆ ئەوەی ببێت بە ئەندامی کۆمەڵەو بە نازناوی ڕەمزی بینایی تۆمار دەکرێ، هۆکاری هەڵبژاردنی ئەو نازناوە بۆ خۆشەویستی ئەو لە نێو خەڵک دەگەڕێنەوە کە ئەویان بە ئەندازەی بینایی چاوی خۆیان خۆشەویست بووەو خۆشیان ویستووە، واتە بەر لە پێشەوایی بینایی خەڵکو بوو بۆ پێشەوایەتیش چ خسلەتێک پێویست لەوە هەیە کە بینایی و ڕووناک کەرەوەی ڕێبازی ئازادیخوازی گەلێک بێ. هەر بۆیەش ئەو نامرێ بە نەمری دەمێنتەوە چونکە لە بینایيەوە بۆ پێشەوایی، لە پێشەوایيەتی بۆ بە نەمری هەمیشەی هەنگاوی هەڵگرت.

***